ISSN 1560-7615

ទស្សនាវដ្តី អភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់
វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឆ្នាំទី៦ លេខ១ | មករា - មីនា ឆ្នាំ២០០២ | តម្លៃ ១.៥០០៛

ចំណោទស្តីពីព្រៃសម្បទានមានចីរភាពនៅកម្ពុជា

លោក Bruce McKenney បានពិនិត្យពីជំនួយទ្រទ្រង់របស់ពួកទាយកដល់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើឱ្យមានចីរភាព វិភាគពីចំណុចបង្អាក់ទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុរបស់ពួកសម្បទានិកក្នុងការទទួលអនុវត្តន៍កំណែទំរង់ និងវាយតំលៃពីប្រសិទ្ធិភាពនៃប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានកម្ពុជា ក្នុងលក្ខណៈជាមធ្យោបាយដើម្បីទទួលឱ្យបានគោលដៅខាងអភិវឌ្ឍន៍ ។*

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៤ ដល់ ១៩៩៧ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានអនុញ្ញាតឱ្យមានជាង ៣០ ព្រៃសម្បទានសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មដែលមានផ្ទៃដីសរុប ប្រហែល ៦,៥ លានហិកតា គឺស្មើនឹងមួយភាគបីនៃផ្ទៃប្រទេស ឬជាងពាក់កណ្តាលនៃព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។ តាមការអនុវត្តន៍ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទាន រដ្ឋាភិបាលបានស្វែងរកវិធីផ្ទេរការទទួលខុសត្រូវក្នុងការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើទៅឱ្យក្រុមហ៊ុនឯកជន, និងប្រមូលចំណូលដែលកំពុងត្រូវការយ៉ាងខ្លាំងសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ជាតិ ។ ទោះបីតាំងពីពេលនោះមក រដ្ឋាភិបាលបានលុបចោលក្រុមហ៊ុនព្រៃសម្បទានមកត្រឹមតែ ២០ (ប្រហែល ៤.២លានហិកតា) ក៏ដោយ ក៏ប្រព័ន្ធសម្បទាន នៅតែជាមធ្យោបាយចំបងដដែល សំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។

ក្រោមការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមានចីរភាព គេតំរូវឱ្យសម្បទានិកកាប់ឈើតែ ១-៣ដើម ក្នុងមួយហិកតាប៉ុណ្ណោះ ។
រូបភាពនេះបង្ហាញពីនាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់ និងសត្វព្រៃ ធ្វើអធិការកិច្ចលើការកាប់ឈើក្នុងក្រុមហ៊ុនសម្បទានមួយនៅឆ្នាំ២០០១ ។

ដោយមានបញ្ហាជាច្រើនខាងការប្រមូលផលឈើគ្មានចីរភាព និងការកាប់ឈើខុសច្បាប់នៅក្នុងតំបន់ព្រៃសម្បទាន រដ្ឋាភិបាល និងអ្នកផ្តល់ជំនួយក៏មានគោលនយោបាយទប់ទល់ដ៏ចំបងមួយគឺ ការប្រកាសឱ្យមានការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទានមានចីរភាព (sustainable forest management: SFM) ។ SFM មាននិយមន័យច្រើនណាស់ ប៉ុន្តែជាទូទៅវាជាការធានាឱ្យធនធានព្រៃឈើអាចផ្តល់ឈើបានរហូត ដោយរក្សាបាននូវគុណភាពព្រៃធម្មជាតិ, ជីវចំរុះ, តួនាទីល្អនៃប្រព័ន្ធ អេកូឡូស៊ី, និងសេវាព្រៃឈើផ្សេងៗទៀតដូចជាការការពារគុណភាពដី និងតំបន់ទីជំរាល, ការរក្សាសិទ្ធិប្រើប្រាស់ធនធានព្រៃឈើរបស់សហគមន៍មូលដ្ឋាន, និងការគាំពារតំលៃផ្សេងៗខាងវប្បធម៌ ។

ក្នុងគោលដៅសំរេចឱ្យបាននូវ SFM នៅក្នុងប្រព័ន្ធសម្បទាន រដ្ឋាភិបាល និងទាយកបានវិនិយោគធនធានច្រើនណាស់ក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅនេះ។ គំរោងធំៗមានជាអាទិ៍ គំរោងកែទំរង់គោលនយោបាយព្រៃឈើ (១៩៩៧-១៩៩៨) ផ្តល់មូលនិធិដោយធនាគារពិភពលោក, គំរោងគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមានចីរភាព (១៩៩៩-២០០០) ផ្តល់មូលនិធិដោយធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី, និងគំរោងគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាននិងគំរោងសាកល្បងត្រួតពិនិត្យ (២០០១-២០០៣) ដែលកំពុងអនុវត្តបន្តដោយទទួលមូលនិធីធនាគារពិភពលោក ។ នៅក្នុងការខំប្រឹងប្រែងកែទំរង់ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានទាំងនេះ វាមានការសន្មតពីរយ៉ាង:

១. SFM ជារបបគ្រប់គ្រងអាចរស់រានជីវិតបានខាងផ្លូវសេដ្ឋកិច្ច ដែលសំរាប់ឱ្យសម្បទានិកទទួលយក និងអនុវត្តនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។
២. ប្រព័ន្ធសម្បទានគឺជាឧបករណ៍គ្រប់គ្រងដ៏សក្តិសិទ្ធិបំផុត សំរាប់ទាញយកអត្ថ

* លោក Bruce McKenney ជាប្រធានកម្មវិធីបរិដ្ឋាន និងធនធានធម្មជាតិនៅ វបសអ ។ កម្មវិធីនេះចាប់ផ្តើម នៅខែតុលា ២០០១ ក្នុងគោលបំណងដើម្បីកែលំអការយល់ដឹងឱ្យកាន់តែប្រសើរឡើងលើបញ្ហាដែលពាក់ពន្ធ័នឹងធនធានធម្មជាតិ និង-

មាតិកា

ចំណោទស្តីពីព្រៃឈើសម្បទានមានចីរភាពនៅកម្ពុជា ១
ការអភិវឌ្ឍន៍ឧត្តមសិក្សា ៨
ពលកម្មចំណាកស្រុកនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាល ១២
តាមដានសេដ្ឋកិច្ច — ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស ១៦
— ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស ១៨
— សន្ទស្សន៍សេដ្ឋកិច្ច ២១
សន្ធានុក្រម ២៣
ព័ត៌មានថ្មីៗពី វបសអ ២៤

ប្រយោជន៍ពីធនធានព្រៃឈើកម្ពុជាឱ្យអស់លទ្ធភាពដើម្បីបំរើការអភិវឌ្ឍន៍ ។

ដើម្បីវាយតំលៃលើការសន្មតទាំងពីរ អត្ថបទនេះពិនិត្យពីការគាំទ្ររបស់ពួកទាយកសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទានមានចីរភាព, ការវិភាគពីចំណុចបង្អាក់ទឹកចិត្តផ្សេងៗផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ និងសេដ្ឋកិច្ច ចំពោះសម្បទានិកក្នុងការទទួលអនុវត្ត SFM និងការវាយតំលៃពីប្រសិទ្ធិភាពនៃប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានក្នុងលក្ខណៈជាឧបករណ៍សំរាប់ដោះស្រាយគោលដៅខាងអភិវឌ្ឍន៍ ។ បញ្ហានានាដែលលើកឡើងក្នុងអត្ថបទនេះ សង្ឃឹមថានឹងអាចជួយដល់កិច្ចពិភាក្សាដ៏ប្រាកដនិយមនានាអំពីសក្តានុពលសំរាប់ឱ្យសម្បទានិកទទួលយក SFM ហើយផ្អែកលើសេចក្ដីសង្ឃឹមនេះ ព្រមទាំងប្រវត្តិនៃ ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានផង និងពិចារណាថា តើការកែប្រែផ្សេងៗក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមានលក្ខណៈសមស្របឬទេ ។

ជំនួយទ្រទ្រង់របស់ទាយក ចំពោះ SFM នៅក្នុងព្រៃសម្បទាន

គំរូមួយដែលធនធានព្រៃឈើកម្ពុជាអាចរួមចំណែកបំរើគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ត្រូវបានលើកឡើងជាដំបូងក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ដោយក្រុមបេសកកម្មចំរុះមួយរបស់ធនាគារពិភពលោក, UNDP, និង FAO ។ ក្រុមបេសកកម្មបានគាំទ្រការប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានថា ជាឧបករណ៍សមស្របសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានព្រៃឈើកម្ពុជា ហើយបានកត់សំគាល់ថា "ប្រទេសសំបូណ៌ព្រៃឈើជាច្រើនបានប្រើប្រាស់ប្រព័ន្ធសម្បទាន ហើយប្រព័ន្ធនេះអាចរួមចំណែកបានយ៉ាងសំខាន់ក្នុងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍តាមវិស័យនានាដែលពង្រាំងឱ្យវាក្លាយជាឧបករណ៍ដ៏មានប្រយោជន៍សំរាប់គោលនយោបាយព្រៃឈើ" (World Bank *et al* 1996) ។ ការគាំទ្រចំពោះប្រព័ន្ធសម្បទាននេះក៏មានរួមបញ្ចូលផងដែរនូវការអំពាវនាវឱ្យមានកំណែទំរង់ដែលសំដៅធានានូវចីរភាពនៃទិន្នផលឈើបានពីព្រៃសម្បទានព្រមទាំងកំណើនចំណូលព្រៃឈើ ដល់ថវិការដ្ឋ ។ ក្រុមបេសកកម្មបានផ្តល់យោបល់ថា "កំណែទំរង់គោលនយោបាយតាមគោលការណ៍សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារដែលបានលើកឡើងក្នុងរបាយការណ៍ (របស់ក្រុមបេសកកម្ម) និងការកែលំអការត្រួតពិនិត្យតំបន់ព្រៃឈើ អាចបង្កើនចំណូលព្រៃឈើចំពោះថវិការដ្ឋប្រហែល ១០០លានដុល្លារក្នុងមួយឆ្នាំ, ព្រមទាំងធ្វើឱ្យមានចីរភាពប្រសើរថែមទៀតនូវធនធានទាំងនេះ និងដំណើរការល្អខាងបរិស្ថាន និងខាងសង្គមរបស់វា" ។

ដើម្បីជួយទ្រទ្រង់ដល់កំណែទំរង់ទាំងនេះ ធនាគារពិភពលោកបានផ្តល់មូលនិធិសំរាប់ជំនួយបច្ចេកទេស ដោយធ្វើការសិក្សាផ្សេងៗខាងវិស័យព្រៃឈើនៅឆ្នាំ១៩៩៧-៩៨ នៅក្នុងគំរោងកំណែទំរង់គោលនយោបាយព្រៃឈើ ។ លទ្ធផលនៃការសិក្សាបានបង្ហាញនូវបញ្ហាធំៗជាច្រើននៃការកាប់ឈើដោយគ្មានការត្រួតពិនិត្យ និងដោយខុសច្បាប់ទាំងនៅក្នុងនិងនៅជុំវិញព្រៃសម្បទាន, និងចំណូលពីព្រៃឈើដ៏តិចតួចទៅក្នុងថវិការដ្ឋ ។ ឧទាហរណ៍ ប្រហែល ៩៤% នៃឈើផលិតបានក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ គឺជាឈើខុសច្បាប់ ហើយចំណូលថវិការដ្ឋបានពីព្រៃសម្បទានមានប្រហែលតែ ៦លានដុល្លារក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ និង ១០លានដុល្លារក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ (DAI 1998) ។ ទោះបីមានបញ្ហាចោទយ៉ាងនេះក៏ដោយ ក៏គំរោងបានធ្វើការសន្និដ្ឋានថា "ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានមានលក្ខណៈសមស្របបំផុតសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ខាងពាណិជ្ជកម្មនូវធនធានព្រៃឈើកម្ពុជា ប៉ុន្តែត្រូវមានការកែសំរួលខ្លះដើម្បីសំរបតាមស្ថានភាពកម្ពុជា" (Associate for Rural Development 1998) ។ បន្ទាប់មក ធនាគារពិភពលោកបានបូកសរុបនូវលទ្ធផលរកឃើញទាំងនេះ ដោយចេញជាចក្ខុវិស័យយុទ្ធសាស្ត្រមួយសំរាប់វិស័យព្រៃឈើ និងបញ្ជាក់ឡើងវិញពីការគាំទ្រដល់ការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទានមានចីរភាពនៅប្រទេសកម្ពុជា ប៉ុន្តែបានកែតំរូវដោយបញ្ចុះតួលេខប៉ាន់ស្មាននៃចំណូលព្រៃឈើដល់ថវិការដ្ឋពី ១០០លានដុល្លារ មកត្រឹម ៤០-៨០លានដុល្លារវិញ (World Bank 1999) ។

គេតែងគិតថា សម្បទានិកបានរារែកក្នុងការទទួលយកកំណែទំរង់ SFM ដោយសារកង្វះការយល់ដឹងពីរបៀបរបបអនុវត្ត SFM និងដោយសារតំរូវការកសាងសមត្ថភាពបន្ថែមទាំងសំរាប់រដ្ឋាភិបាល និងសម្បទានិក, ប៉ុន្តែតាមពិតទៅប្រហែលវាឆ្លុះបញ្ចាំងច្រើនជាងពីលក្ខណៈមិនស៊ីគ្នារវាង SFM និងកិរិតចំណេញរបស់សម្បទាន ។

ពីឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់ ២០០០ គំរោងគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមានចីរភាព (Sustainable Forest Management Project: SFMP) ផ្តល់មូលនិធិដោយ ADB បានសិក្សាឡើងវិញពី ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទាន ហើយបានសន្និដ្ឋានថា ការប្រតិបត្តិមិនត្រឹមត្រូវនៃព្រៃសម្បទាន នានាគឺជាសញ្ញានៃ "បរាជ័យទាំងស្រុងរបស់ប្រព័ន្ធ" ។ ការសិក្សាបានរកឃើញថា គ្មានព្រៃសម្បទានណាមួយដែលត្រូវបានគ្រប់គ្រងឱ្យមានចីរភាពទេ ហើយការកាប់ឈើវាសំរុកខ្លាំងណាស់ធៀបនឹងអាជ្ញាប័ណ្ណអាជីវកម្មឈើដែលមានរយៈពេលដល់ទៅ ២៥ឆ្នាំ ។ ក្នុងចំណោមសម្បទាននានាដែល SFMP អាចប្រមូលពត៌មានបានគ្រប់គ្រាន់, ៤០%នៅសល់ឈើសំរាប់កាប់បាន ៥ឆ្នាំទៀត, ៥០%នៅសល់សំរាប់ ៥-១០ឆ្នាំ, និង ១០%នៅសល់សំរាប់ ១០-១៥ឆ្នាំ (Fraser Thomas 2000) ។ លទ្ធផលរកឃើញនេះគឺស្របតាមការសន្និដ្ឋានក្នុងគំរោងកំណែទំរង់គោលនយោបាយព្រៃឈើដែលបានព្រមានថា ធនធានព្រៃឈើកម្ពុជាអាចអស់តំលៃខាងសេដ្ឋកិច្ចក្នុងរយៈពេល ៥ឆ្នាំ បើសិនជាល្បឿនកាប់ឈើក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ នៅបន្តទៅមុខដូច្នេះទៀត (DAI 1998) ។

ទោះបី SFMP រកឃើញលទ្ធផលយ៉ាប់យ៉ឺនដូច្នេះក៏ដោយ ក៏គំរោងបានផ្តល់មតិឱ្យបន្តការគាំទ្រដល់ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទាននៅកម្ពុជា ដែលក្នុងនេះអាចមានការរៀបចំឡើងវិញ ឬកំណែទំរង់ខ្លះៗ ។ ក្នុងចំណោមអនុសាសន៍ផ្សេងទៀត មានជាអាទិការអំពាវនាវឱ្យសម្បទានិករៀបចំផែនការគ្រប់គ្រងមានចីរភាពឱ្យបានមុនដំណាច់ខែវិច្ឆិកា ២០០១។ សម្បទានិក, នាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់ (DFW) និងពួកទាយក បាន ឯកភាពចំពោះអនុសាសន៍នេះក្នុងខែឧសភា ២០០០ ដោយកំណត់ថា សម្បទានិកត្រូវ ដាក់ជូនពិនិត្យផែនការគ្រប់គ្រងឱ្យបានមុនដំណាច់ខែកញ្ញា ២០០១ ហើយរដ្ឋាភិបាលត្រូវសំរេច អនុម័តឱ្យបានមុនដំណាច់ខែវិច្ឆិកា ២០០១ ។

ដើម្បីទ្រទ្រង់ដល់ដំណើរការនេះ ក្រុមការងារចំរុះសំរាប់គ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន ដែលផ្តល់ថវិកាដោយនាយកដ្ឋានសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ អន្តរជាតិនៃប្រទេសអង់គ្លេស (DfID) បានបង្កើត ឡើងរវាងសមាគមឧស្សាហកម្មឈើកម្ពុជា (Cambodia Timber Industry Association: CTIA) និងនាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់ ។ ក្នុងសម័យប្រជុំនាខែតុលា ២០០០ និងខែឧសភា ២០០១, ក្រុមការងារចំរុះបានអនុម័តយកខែកញ្ញា ២០០១ ជាកាលកំណត់សំរាប់ការដាក់ស្នើឡើងនូវផែនការគ្រប់គ្រង ប៉ុន្តែកាលកំណត់នេះបានកន្លងផុតទៅដោយគ្មានសម្បទានិកណាមួយបានអនុវត្តទេ ។ CTIA បានផ្តល់ពត៌មានថា សម្បទានិកភាគច្រើនត្រូវការច្រើនខែទៀត ដើម្បីបង្ហើយផែនការគ្រប់គ្រងសម្បទាន ហើយ មានមួយចំនួនមិនទាន់បានចាប់ផ្តើមធ្វើនៅឡើយទេ ។

ថ្មីៗនេះទៀត ធនាគារពិភពលោកបានបន្តជំនួយទ្រទ្រង់ដល់ប្រព័ន្ធសម្បទានព្រៃ

ឈើ ដោយបានចាប់ផ្តើមគំរោងគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាននិងការត្រួតពិនិត្យសាក ល្បង (២០០១-២០០៣) ។ គំរោងនេះមានគោលដៅកែលំអប្រសិទ្ធិភាពនៃការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ, កសាងឯកសារណែនាំអនុវត្តន៍, កំណត់នីតិវិធីត្រួតពិនិត្យនៅក្នុងតំបន់ ព្រៃសម្បទាន, និងកសាងសមត្ថភាពតាមដាននិងទប់ស្កាត់បទឧក្រិដ្ឋព្រៃឈើ (World Bank 2000) ។

និរន្តភាពខាងសេដ្ឋកិច្ចនៃ SFM ចំពោះសម្បទាន

គេតែងគិតថា សម្បទានិកបានរារែកក្នុងការទទួលយកកំណែទំរង់ SFM ដោយសារកង្វះការយល់ដឹងពីរបៀបរបបអនុវត្ត SFM និងដោយសារតំរូវការកសាងសមត្ថភាពបន្ថែមទាំងសំរាប់រដ្ឋាភិបាល និងសម្បទានិក, ប៉ុន្តែតាមពិតទៅប្រហែលវាឆ្លុះបញ្ចាំងច្រើនជាងពីលក្ខណៈមិនស៊ីគ្នារវាង SFM និងកំរិតចំណេញរបស់សម្បទាន ។ ការអនុវត្តន៍ SFM បង្កើតបន្ទុកចំណាយជាច្រើនចំពោះសម្បទានិក ដែលត្រូវកាប់ឈើឱ្យមានចីរភាព និងប្រតិបត្តិ តាមការតំរូវផ្សេងៗខាងបរិស្ថាន និងសង្គមកិច្ច ។ បន្ទុកចំណាយធំជាងគេ ប្រហែលជាប់ទាក់ទងនឹងការផ្លាស់ប្តូរពីការកាប់ឈើអតិផល (intensive logging) មកអនុវត្តរបបកាប់ឈើមានចីរភាពវិញ ។ ការប៉ះពាល់ដល់កំរិតចំណេញនៃសម្បទាន ដោយសារវិធីគ្រប់គ្រងឱ្យទិន្នផលមានចីរភាពនេះ គេបានទទួលស្គាល់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦ មកម្លេះ ។

ដើម្បីទប់ស្កាត់ការកាប់ឈើលើសកំរិត... រដ្ឋាភិបាលគួរតំរូវថាទំហំនៃការកាប់ឈើត្រូវស្របតាមស្តង់ដាកំណត់របស់កម្ពុជាគឺ ប្រហែល ១០ម៉ែត្រគូប/ហិកតា មិនមែន ៥០ម៉ែត្រគូប/ហិកតា ឬក៏លើសពីនេះដូចដែលសម្បទានិកខ្លះបានស្នើឡើងនោះទេ ។ បើសិនកាប់ឈើតែត្រឹមកំរិតមានចីរភាពនេះ ទោះបីជាមានឧបត្ថម្ភកធនខាងសួយខ្លះក៏ដោយ ក៏សម្បទានបច្ចុប្បន្នមិនអាចដំណើរការបានដោយមានចំណេញដូចការគ្រោងទុកនោះទេ ដោយសារអត្រាចំណេញទាបលើការកែច្នៃពីឈើដុលទៅជាផលិតផល យុទ្ធសាស្ត្រម៉ាឃីទីងនៅខ្សោយ និងចំណាយមូលធនកំរិតខ្ពស់ (*World Bank et al 1996*) ។

ដោយផ្អែកលើពតិមានដែលមានស្រាប់ស្តីពី អត្រាលូតលាស់នៃព្រៃឈើ និងឈើឈរដែលអាចបំរើពាណិជ្ជកម្មបាន, ការអនុវត្តន៍ SFM នៅកម្ពុជាតំរូវឱ្យមានការកាត់បន្ថយបរិមាណឈើកាប់មក ត្រឹមប្រហែល ១០ម៉ែត្រគូប /ហិកតា ឬឈើ ១-៣ដើម/ហិកតា ។

ទាក់ទិននឹងការកែប្រែពីការកាប់ឈើអតិផល មកជារបៀបមានចីរភាពវិញ ឯកសារផែនការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន(២000)របស់នាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់តំរូវថា: ១)ការកំណត់ឡើងនូវ ២0-៣0ព្រៃគុប ជាចំណែកចាំបាច់មួយនៃផែនការគ្រប់គ្រងទូទៅសំរាប់ការទាញយកផលវិលពីព្រៃគុបមួយទៅព្រៃគុបមួយក្នុងរយៈពេល ២៥ ឬ ៣0ឆ្នាំ និង ២)ការកាប់ឈើក្នុងព្រៃគុបជ្រើសរើសណាមួយក្នុងមួយឆ្នាំក្នុងកំរិតមិនលើសពី ៣0%នៃឈើឈរដែលអាច លក់បាន (ឈើប្រភេទពាណិជ្ជកម្មដែលមានអង្កត់ផ្ចិតធំជាងកំរិតអប្បបរមា) ។ ការកាប់ឈើដោយជ្រើសរើសបែបនេះអនុញ្ញាតឱ្យឈើឈរដែលនៅសល់អាចលូតលាស់ធំកើតជាព្រៃដូចធម្មតាវិញ ។

នៅឆ្នាំ១៩៩៧ មានតែ ៦% នៃព្រៃកម្ពុជា ប៉ុណ្ណោះ (៦២៥.១៧៧ហិកតា)ដែលជាប្រភេទព្រៃស្រោង (dense evergreen) មានតំលៃសំរាប់ពាណិជ្ជកម្ម, ឯ ៣0%ទៀត (៣.១៨៣.៣៩៥ហិកតា) ជាប្រភេទព្រៃបៃតងរបោះ (disturbed evergreen) ដែលបញ្ជាក់ថាមានការកាប់ឈើខ្លះៗឬធ្ងន់ធ្ងរ ។ ព្រៃនៅសល់ច្រើនតែជាប្រភេទព្រៃជ្រុះស្លឹកប្រចាំឆ្នាំ (deciduous) ដែលគេគិតថា មិនអាចបំរើផលិតកម្មឈើជាលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្មបានចំណេញនោះទេ ។

ដោយផ្អែកលើពតិមានដែលមានស្រាប់ស្តីពីអត្រាលូតលាស់នៃព្រៃឈើ និងឈើឈរដែលអាចបំរើពាណិជ្ជកម្មបាន, ការអនុវត្តន៍ SFM នៅកម្ពុជាតំរូវឱ្យមានការកាត់បន្ថយបរិមាណឈើកាប់មកត្រឹមប្រហែល ១0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា ឬឈើ ១-៣ ដើម/ហិកតា (World Bank *et al* 1996; DFW 2000) ។ ទោះបីកិច្ចសន្យាសម្បទាន កំណត់ឱ្យសម្បទានិកអនុវត្តរបបកាប់ឈើមានចីរភាពក៏ដោយ ក៏កិច្ចសន្យាបានលើកពីបរិមាណកាប់ ៤0-៥0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា ដែលជាកំរិត "កាប់យកទាំងអស់នូវឈើដែលមានតំលៃខាងពាណិជ្ជកម្ម គឺប្រហែលមិនទុកឱ្យព្រៃឈើអាចលាស់ឡើងវិញបានគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការប្រមូលផលលើកទី២ នៅចុងបញ្ចប់វដ្ត ៣0ឆ្នាំនៃការកាប់ឈើនោះទេ (World Bank *et al* 1996) ។

ការដាក់អនុវត្តន៍របបកាប់ឈើមានចីរភាព ១0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា មានការពិបាកបំផុត ពីព្រោះអាជីវកម្មព្រៃសម្បទានប្រហែលពុំអាចមានចំណេញទេក្នុងអត្រាកាប់ឈើទាបបែបនេះ ។ ដូចនាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់បានរំលេចនៅក្នុងឯកសារ ធ្វើផែន ការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន (២000) "ការវិភាគសេដ្ឋកិច្ចបង្ហាញថា ប្រតិបត្តិការ កាប់ឈើជាលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្មមិនអាចធានាបានទេនៅកំរិត ១0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា នេះ" ។ ទោះបីសម្បទានិកអាចបានចំណេញគួរសមនៅក្នុងរបបទិន្នផល មានចីរភាព ក៏ដោយ ក៏ពួកគេមានគ្រឿងលើកទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុធំណាស់ដែលជំរុញឱ្យកាប់ឈើតាមរបៀបអតិផលជាបន្តទៀត ពីព្រោះវិធីនេះបង្កើនកំរិតចំណេញលើទុនវិនិយោគ និងកាត់បន្ថយហានិភ័យ ។ គ្រឿងលើកទឹកចិត្តសំខាន់ៗមានពិពណ៌នាដូចខាងក្រោម:

១. ការកាប់ឈើលឿន និងរបៀបអតិផលកាត់បន្ថយហានិភ័យរបស់សម្បទានិក ។

ការកាប់ឈើពីសម្បទានរយៈ ២៥-៣0ឆ្នាំ តាមរបបទិន្នផលមានចីរភាព (ខុសពីការកាប់ឈើក្នុង ៥-១0ឆ្នាំ ដូចកំពុងអនុវត្តសព្វថ្ងៃ) ធ្វើឱ្យហានិភ័យចំពោះសម្បទានិកកើនខ្ពស់ណាស់ ។ នៅកម្ពុជា ហានិភ័យមានជាអាទិ ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ដោយស្ថាប័នផ្សេងទៀត, ច្បាប់ព្រៃឈើតឹងតែងជាងមុន, ការបញ្ចប់កិច្ចសន្យា, ភាព មិនច្បាស់លាស់ខាងនយោបាយ, គ្រោះធម្មជាតិដូចជាជំងឺដើមឈើ, អគ្គីភ័យ, ទឹក ជំនន់... ដែលជំរុញឱ្យសម្បទានិកបន្តការកាប់ឈើក្នុងកំរិត ៤0-៥0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា (មិនមែន ១0ម៉ែត្រគូប/ហិកតាទេ) ដោយសង្ឃឹមថា ក្នុង ២៥-៣0ឆ្នាំក្រោយមក នឹងអាចប្រមូលផលឈើជាលើកទី២ បាន ១0ម៉ែត្រគូប/ហិកតាទៀត ។

២. អត្រាចំណេញប្រចាំឆ្នាំអាចឡើងខ្ពស់ខ្លាំងតាមការកាប់ឈើអតិផល ហើយអាចយកប្រាក់ចំណេញទៅវិនិយោគនៅកន្លែងផ្សេងទៀត ។

ចំពោះសម្បទានិក អត្ថប្រយោជន៍នៃការផ្លាស់ប្តូរពីវិធីកាប់ឈើអតិផលមកវិធីទិន្នផលមានចីរភាពវិញ គឺការទុកព្រៃស្រោង ដែលមិនទាន់កាប់លក់ឱ្យលូតលាស់ និងកើនតំលៃតាមពេលវេលា ហើយអាចប្រមូលផលបានជា លើកទី២ ក្នុងរយៈពេល ២៥-៣0ឆ្នាំ ។ ដើម្បីវាយតំលៃពីកំរិតចំណេញប្រចាំឆ្នាំដែលជាប់ទាក់ទិននឹងការប្តូរមកអនុវត្តរបបទិន្នផលមានចីរភាព យើងអាចពិចារណាតាមសេណារីយ៉ូសាមញ្ញមួយដែលសម្បទានិកមានជំរើសពីរ: ក-កាប់ឈើមួយ ដើមនៅថ្ងៃនេះ និង ខ-

កាប់ឈើមួយដើមដដែលតែនៅ ៣០ឆ្នាំខាងមុខ ។ ក្នុងជំរើស "ក" ប្រាក់ចំណេញពីការកាប់ឈើលក់ភ្លាមៗអាចយកទៅវិនិយោគនៅកន្លែងផ្សេង ដើម្បីបានចំណេញប្រចាំឆ្នាំថែមទៀត ។ ជាការប្រៀបធៀបកំរិតចំណេញប្រចាំឆ្នាំនៃការរង់ចាំកាប់ឈើក្នុងជំរើស "ខ" គឺជាទំហំដើមឈើដែលកើនឡើងប្រចាំឆ្នាំបូកនឹងកំណើនពិត (កែតំរូវតាមអតិផរណា) នៃថ្លៃឈើនៅទីផ្សារ ។

សំរាប់ជំរើស "ខ" គេប៉ាន់ស្មានថា នៅកម្ពុជាព្រៃឈើលូតលាស់បានប្រហែល 0,៣៣ម៉ែត្រគូប/ហិកតា/ឆ្នាំ គឺទាបគួរឱ្យកត់សំគាល់បើធៀបនឹងឥណ្ឌូណេស៊ី (១,0ម៉ែត្រគូប/ហិកតា/ឆ្នាំ) និងម៉ាឡេស៊ី (១,0-១,៥ម៉ែត្រគូប/ហិកតា/ឆ្នាំ) (Koum 1992; World Bank *et al* 1996) ។ ផ្អែកតាមអត្រាលូតលាស់នេះ និងតាមតួលេខប៉ាន់ស្មាននៃឈើនៅកម្ពុជាដែលអាចកាប់លក់បានត្រឹមតែ ៣៣ម៉ែត្រគូប/ហិកតា, ដូច្នេះ ឈើកើនឡើងតាមអត្រាលូតលាស់ជាមធ្យមប្រហែល ១ភាគរយ/ហិកតា/ឆ្នាំ ។ ប៉ុន្តែត្រូវសំគាល់ថា តួលេខនេះគឺជាការប៉ាន់ស្មានច្បោលៗ ពីព្រោះវាប្រែប្រួលទៅតាមរបបគ្រប់គ្រងខុសៗគ្នា ហើយចំនួនពិតនៃឈើពាណិជ្ជកម្មមិនទាន់ដឹងទេ ដោយសារសម្បទានិកមិនទាន់ធ្វើផែនការគ្រប់គ្រងថ្មីរបស់ខ្លួន ។

ទិន្នន័យស្តីពីកំណើនថ្លៃឈើតំបន់ត្រូពិចមិនបានបង្ហាញនូវកំណើនតំលៃច្រើនទេ ក្នុងការអនុវត្តន៍របបទិន្នផលមានចីរភាព ។ ពីឆ្នាំ១៩៩៥ ដល់ ២000 កំណើន ថ្លៃពិតប្រចាំឆ្នាំនៃឈើតំបន់ត្រូពិចមានកំរិតពី 0,២% ដល់ ២,៧% ។ ក្នុងបួនទសវត្សន៍កន្លងទៅកំណើនថ្លៃពិតមានជាមធ្យមត្រឹម ១,២%ប៉ុណ្ណោះ (Rice *et al* 2001) ។ ដូច្នេះ ការគួបផ្សំរវាងអត្រាលូតលាស់ឈើយឺត និងកំណើនថ្លៃឈើយឺត បានផ្តល់អត្រាចំណេញប្រចាំឆ្នាំក្នុងជំរើស "ខ" ប្រហែល ២-៣% ។ ដោយសារនៅកម្ពុជា ការធ្វើអាជីវកម្មព្រៃសម្បទានមានហានិភ័យកំរិតខ្ពស់ ដូច្នេះសម្បទានិកយល់ថា ការកាប់ឈើតាមរបៀបទិន្នផលមានចីរភាព ដោយបានចំណេញ ២-៣%ក្នុងមួយឆ្នាំ មិនមែនជាគំនិតល្អទេ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ធនាគារពិភពលោក, UNDP, FAO, បានប៉ាន់ស្មានថា ចំណូលរដ្ឋពីព្រៃឈើអាចបានលើសពី ១00លានដុល្លារ/ឆ្នាំ ។ ក្រោយមកទៀត ធនាគារពិភពលោកបានកែបញ្ចុះតួលេខមកត្រឹម ៤0-៨0លានដុល្លារក្នុងមួយឆ្នាំវិញ ។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦ ចំណូលរដ្ឋ ពីព្រៃឈើបានពី ៦-១២លានដុល្លារ ។

ជំរើស "ក" មានចំណេញខាងហិរញ្ញវត្ថុច្រើនជាងជំរើស "ខ" ពីព្រោះប្រាក់ចំណេញបានពីការកាប់យកឈើភ្លាមៗ គឺអាចយកទៅវិនិយោគបានចំណេញកាន់តែ ច្រើនឡើង ។ ឧទាហរណ៍ វិនិយោគនៅកម្ពុជាតែងផ្តល់ចំណេញប្រចាំឆ្នាំយ៉ាងតិច ១៥-២0% (ដូចអាចពិនិត្យឃើញតាមអត្រាការប្រាក់នៅកម្ពុជា) ។ ដូច្នេះហើយ ធៀបនឹងការអនុវត្តន៍របបទិន្នផលមានចីរភាពដែលមានកំរិតចំណេញប្រចាំឆ្នាំទាប និងហានិភ័យខ្ពស់, សម្បទានិកមានការលើកទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុយ៉ាងច្រើន ក្នុងការបន្តកាប់ឈើឱ្យបានច្រើន និងឱ្យបានឆាប់បំផុតតាមអាចធ្វើបាន ។

៣. សមត្ថភាពកែច្នៃឈើដែលសម្បទានិកបានដាក់ទុនវិនិយោគរួចហើយ អាចប្រើមិនអស់លទ្ធភាព បើសិន SFM កាត់បន្ថយឈើកាប់ ។

ការបូកសរុបពីព្រៃសម្បទានកម្ពុជា (២000) បានប៉ាន់ស្មានថា សមត្ថភាពកែឆ្នៃឈើនៅកម្ពុជាក្នុងពេលសព្វថ្ងៃគឺប្រហែល ១,២-២,0លានម៉ែត្រគូបក្នុងមួយឆ្នាំ ។ សមត្ថភាពកែច្នៃនេះ វាខ្ពស់ច្រើនជាងកំរិតកាប់ឈើមានចីរភាពត្រឹម 0,៥-១,0 លានម៉ែត្រគូបក្នុងមួយឆ្នាំ ។ ដោយអត្រាចំណេញពីទុនវិនិយោគលើសមត្ថភាពកែច្នៃឈើ ត្រូវកើនខ្ពស់តាមកំរិតប្រើប្រាស់ខ្លាំងនូវសមត្ថភាពនេះ (កំណើនឈើយកមកកែច្នៃ) ដូច្នេះការអនុវត្តន៍ SFM ដែលនាំដល់ការកាត់បន្ថយបរិមាណឈើកាប់ នឹងធ្វើឱ្យការប្រើប្រាស់សមត្ថភាពកែច្នៃថយចុះ ហើយកំរិតចំណេញលើទុនវិនិយោគជាប់លាប់ក៏ថយចុះដែរ ។

តារាង១. ចំណូលព្រៃឈើដល់ថវិការដ្ឋ និងកំរិតចំណេញសុទ្ធជាមធ្យមរបស់សម្បទានិក (១៩៩៦-២00១)

ឆ្នាំ	ចំណូលព្រៃឈើដល់ថវិការដ្ឋ (លានដុល្លារ)	ចំណេញសុទ្ធរបស់សម្បទានិកមុនពេលបង់សួយ និងពន្ធនាំចេញ (ដុល្លារ/ម៉ែត្រគូបឈើមូល)
1996	10	គ្មានតួលេខ
1997	12	-17.34
1998	6	-49.53
1999	10	7.73
2000	11	គ្មានតួលេខ
2001	7*	គ្មានតួលេខ

* មកដល់ខែតុលា ២00១ ។ ប្រភព: ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ, និង KPMG (2001), *(ពង្រាង) លក្ខណៈស្មើភាពនៃប្រព័ន្ធយកពន្ធព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។*

ស្ថានភាពពិតនៃប្រព័ន្ធសម្បទាន

ដោយសារមានការបង្អាក់ទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុ ធំធេងបែបនេះ ការដែលសម្បទានិកមិនបានធ្វើ ផែនការគ្រប់គ្រងមានចីរភាព និងធ្វើកំណែទំរង់របៀបរបបអនុវត្តន៍របស់ខ្លួន គឺគ្មានអ្វីគួរឱ្យភ្ញាក់ផ្អើលទេ ។ ទៅអនាគត ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើនៅកម្ពុជា អាចមាន SFM ឬប្រព័ន្ធសម្បទានបច្ចុប្បន្ន ប៉ុន្តែការគួបផ្សំរវាងវិធីទាំងពីរដែលគេស្វែងរកយូរមកហើយប្រហែលធ្វើមិនកើតទេ ពីព្រោះវិធីទាំងពីរហាក់ដូចប្រឆាំងគ្នាទាំងស្រុង ។ ដូច្នេះ គេគួរពិនិត្យឱ្យបានដិតដល់ពីប្រសិទ្ធិភាពនៃប្រព័ន្ធសម្បទានបច្ចុប្បន្ន (ដែលគ្មានចីរភាព) ក្នុងការដោះស្រាយគោលដៅខាងអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីកំណត់ថា តើលទ្ធផលដែលទទួលបានវាសមរម្យគួរអនុវត្តរបបនេះតទៅអនាគតដែរឬទេ ។

គោលដៅចំបងមួយនៃការកសាងប្រព័ន្ធសម្បទាននៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាគឺការបង្កើតចំណូលរដ្ឋ ដែលគេអាចយកទៅប្រើប្រាស់ក្នុងគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ ។ ដូចបានលើកឡើងហើយ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៦ ធនាគារពិភពលោក, UNDP, FAO, បានប៉ាន់ស្មានថា ចំណូលរដ្ឋពីព្រៃឈើអាចបានលើសពី ១00 លានដុល្លារ/ឆ្នាំ ។ ក្រោយមកទៀត ធនាគារពិភពលោកបានកែបញ្ចុះតួលេខមកត្រឹម ៤0-៨0លានដុល្លារក្នុងមួយឆ្នាំវិញ ។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦ (ដែលមានការព្យាករណ៍ចំណូលថវិកាជាលើកដំបូង) ចំណូលរដ្ឋពីព្រៃឈើបានពី ៦-១២លានដុល្លារ (តារាង១) ។ ឥឡូវនេះ គេឃើញមានទាយកជាច្រើនបានទទួលស្គាល់រៀងៗខ្លួនថា វិស័យព្រៃឈើប្រហែលមិនអាចផ្តល់ចំណូលថវិការដ្ឋបានជាដុំកំភួននោះទេ ។ គេគួរកត់សំគាល់ដែរថា បើសិនរបប SFM ត្រូវបានអនុវត្ត ឈើកាប់អាចតិចជាងក្នុងបណ្តាឆ្នាំកន្លងមកដែលធ្វើឱ្យចំណូលរដ្ឋជាសួយ និងពន្ធនាំចេញរឹតតែថយចុះថែមទៀត ។

តាមពង្រាងឯកសារសិក្សាមួយរៀបចំឡើងក្នុងឆ្នាំ២00១ ដោយក្រុមហ៊ុនគណនេយ្យ KPMG, ប្រព័ន្ធសម្បទានមិនទាន់ផ្តល់ចំណេញឱ្យសម្បទានិកនៅឡើយទេ (តារាង១) ។ ដោយបានជំនួយពី CTIA, ក្រុមហ៊ុន KPMG បានប្រមូលទិន្នន័យដើមពីប្រាំសម្បទានិកដែលតំណាងឱ្យអាជីពនេះ ដើម្បីវាយតំលៃពីកំរិតចំណេញមធ្យម និងលទ្ធភាពក្នុងការបង់សួយ និងពន្ធនាំចេញ ។ សម្បទានទាំងនេះតំណាងឱ្យ ៤0% នៃផ្ទៃដីសរុបដែលស្ថិតក្រោមរបបព្រៃសម្បទាន ។ KPMG បានសន្និដ្ឋានថា "ក្នុង ៣ឆ្នាំកន្លងទៅ (១៩៩៧-៩៩) អ្នកផលិតឈើកម្ពុជាជាមធ្យមមិនទាន់បានចំណេញវិជ្ជ

មានសុទ្ធក្នុងកំរិតគួរឱ្យកត់សំគាល់នៅឡើយទេ ហើយក៏មិនដែលសំរេចបានសោះដែរ នូវកំរិតចំណេញដ៏សមរម្យមួយដូចការរពឹងទុក"។ KPMG បានលើកឡើងថា "លទ្ធផលយ៉ាប់យ៉ឺនបំផុត" របស់សម្បទានិកសឹងតែគ្មានបន្សល់ចំណេញអ្វីសោះសំរាប់ការបង់សួយ និងពន្ធនាំចេញជូនរដ្ឋ ។ មានតែក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ទេ ដែលក្រុមហ៊ុនជាមធ្យម សំរេចបាននូវចំណេញជាវិជ្ជមានតូចមួយ ហើយវាមិនទាន់ទាំងបានកាត់ចេញនូវបន្ទុកសួយ និងពន្ធនាំចេញផង ។ ដូច្នេះ ក្នុងឆ្នាំនិមួយៗ ដែល KPMG បានសិក្សាគឺគ្មានសល់អ្វីសោះសំរាប់យកទៅបង់សួយ ឬបង់ពន្ធ ។

ក្រៅពីបរាជ័យនៃការបង្កើតចំណូលរដ្ឋ និងប្រាក់ចំណេញដល់ក្រុមហ៊ុន (ដែលគេអាចមើលឃើញយ៉ាងច្បាស់) នៅមានបញ្ហាធ្ងន់ធ្ងរជាច្រើនទៀតទាក់ទិននឹងប្រព័ន្ធសម្បទានដែលគេបានយកចិត្តទុកដាក់តែពុំបានលើកយកមកពិភាក្សាក្នុងអត្ថបទនេះ គឺមានជាអាទិ:

១. ផលប៉ះពាល់ដល់ជីវភាពនៅជនបទដោយសារការថយចុះនូវលទ្ធភាពប្រើប្រាស់ធនធានព្រៃឈើ
២. ទំនាស់រវាងសម្បទានិក និងសហគមន៍មូលដ្ឋាន
៣. ការបាត់បង់ និងការខូចខាតព្រៃឈើយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែលបង្កឱ្យមានការបាត់បង់ជីវចំរុះ កំណើនទឹកជំនន់ ការហូរច្រោះខូចដី និងការដុះដីល្បប់យ៉ាងច្រើនដែល ប៉ះពាល់មិនល្អដល់មច្ឆាជាតិ ។

ជំរើសផ្សេងទៀតសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ

កម្ពុជាមិនមែនជាប្រទេសទីមួយដែលជួបការលំបាកក្នុងការអនុវត្តន៍ការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទានមានចីរភាពនោះទេ ។ នៅក្នុងពិភពលោក ប្រទេសជាច្រើន ដែលមានឧស្សាហកម្ម និងមានប្រព័ន្ធច្បាប់គ្រប់គ្រងអាជីវកម្មឈើ មានកំរិតលូត លាស់ និងមានលក្ខណៈរឹងមាំជាងកម្ពុជា ក៏នៅតែបរាជ័យក្នុងការដាក់អនុវត្តន៍ SFM ទោះបីបានខំប្រឹងប្រែងអស់ជាង ២០ឆ្នាំ និងបានចំណាយទុនវិនិយោគ និងជំនួយអភិវឌ្ឍន៍អស់ច្រើនរយលានដុល្លារក៏ដោយ ។ នៅក្នុងទំហំព្រៃឈើធម្មជាតិតំបន់ក្តៅ ប្រមាណ ១,៧ពាន់លានហិកតានៅក្នុងពិភពលោក មានតែ ១,១លានហិកតាប៉ុណ្ណោះ ដែលគ្រប់គ្រងតាមរបប SFM (Rice *et al* 2001) ។

> **ក្នុងពិភពលោក ប្រទេសជាច្រើនដែលមានឧស្សាហកម្ម និងមានប្រព័ន្ធច្បាប់គ្រប់គ្រងអាជីវកម្មឈើមានកំរិតលូតលាស់ និងមានលក្ខណៈរឹងមាំជាងកម្ពុជា ក៏គេនៅតែបរាជ័យក្នុងការដាក់អនុវត្តន៍ SFM ទោះបីបានខំប្រឹងប្រែងអស់ជាង ២០ឆ្នាំ ហើយបានចំណាយទុនវិនិយោគ និងជំនួយអភិវឌ្ឍន៍អស់ច្រើនរយលានដុល្លារក៏ដោយ ។**

គ្រឿងបង្អាក់ចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុផ្សេងៗចំពោះសម្បទានិកក្នុងការទទួលយក SFM, បានផ្តល់គំនិតថា ការប្រឹងប្រែងធ្វើកំណែទំរង់ប្រហែលមិនអាចសំរេចបានទេ នូវគោលដៅនានានៃ ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ការបង្កើតចំណូល និងការអភិវឌ្ឍន៍តាមវិស័យ ដែលគេបានគ្រោងសំរាប់វិស័យព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។ សព្វថ្ងៃមានតំរូវការយ៉ាងខ្លាំងនូវការស្រាវជ្រាវពីវិធីផ្សេងទៀតនៃការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ក្រៅពីប្រព័ន្ធសម្បទាន ដើម្បីឱ្យប្រជាជនជំនាន់ក្រោយអាចបានទទួលអត្ថប្រយោជន៍ពីធនធានព្រៃឈើកម្ពុជាផងដែរ ។ ការវាយតំលៃលំអិតពីជំរើសនានានៃការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ វាមិនមែនជាកម្មវត្ថុនៃអត្ថបទនេះទេ ប៉ុន្តែគំនិតខ្លះៗស្តីពីលទ្ធភាពកំណត់ឡើងវិញនូវចំណុចផ្តោតនៃការប្រឹងប្រែងធ្វើកំណែទំរង់ព្រៃឈើមានដូចតទៅ:

១. ទទួលស្គាល់ថា គំរូអភិវឌ្ឍន៍ព្រៃសម្បទាន ដែលក្នុងនេះ ចំណូលព្រៃឈើហូរចូលថវិការដ្ឋ រួចហូរត្រឡប់ទៅតំបន់ជនបទវិញដើម្បីបំរើគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍បានទទួលបរាជ័យហើយ ។

ចំណូលថវិការដ្ឋបានពីព្រៃសម្បទានមានតិចតួចណាស់ ហើយប្រព័ន្ធសម្បទានបានប៉ះពាល់មិនល្អ ចំពោះជីវភាពនៅជនបទ ដោយកាត់បន្ថយលទ្ធភាពចេញចូល និងប្រើប្រាស់ធនធានព្រៃឈើ ។ ការកែលំអកំរិតជីវភាពនៅជនបទគឺជាគោលដៅអភិវឌ្ឍន៍ដ៏ចំបងមួយរបស់រដ្ឋាភិបាល ដូច្នេះត្រូវតែសិក្សាស្រាវជ្រាវពីវិធីសាស្ត្រគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ដើម្បីស្វែងរកវិធីដែលបង្កើនអត្ថប្រយោជន៍ធនធានព្រៃឈើចំពោះប្រជាជននៅជនបទ ។ ឧទាហរណ៍ ចំពោះកន្លែងណាដែលជីវភាពនៅជនបទពឹងផ្អែកលើការយកជ័រ និងការលក់ជ័រ រដ្ឋាភិបាលអាចជួយទ្រទ្រង់ដល់រចនាសម្ព័ន្ធគ្រប់គ្រងព្រៃឈើនៅមូលដ្ឋានដើម្បីការពារដើមឈើយកជ័រ និងព្រៃ នៅជុំវិញ, លុបចោលឧបសគ្គផ្សេងៗចំពោះ ពាណិជ្ជកម្មដូចជា លិខិតអនុញ្ញាតឱ្យដឹកជញ្ជូនជា ដើម និងជួយរកទីផ្សារនាំចេញ ។

២. បញ្ចប់សម្បទាននានាដែលពុំមានឈើពាណិជ្ជកម្មអាចធានាឱ្យអាជីវកម្មរស់បាន ឬដែលសម្បទានិកបានរំលោភច្រើនលើកច្រើនសានូវលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចសន្យាសម្បទានព្រៃឈើ ឬបទប្បញ្ញត្តិផ្សេងៗនៅក្នុងអនុក្រឹត្យស្តីពីការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន ។

ការបញ្ចប់កិច្ចសន្យាអាចចាប់ផ្តើមធ្វើចំពោះសម្បទាន ៨ ដែលឯកសារបូកសរុបព្រៃសម្បទានកម្ពុជា (២000) បានរកឃើញថា ប្រហែលមិនអាចធ្វើផែនការគ្រប់គ្រងធានាដល់ការរស់រាននៃអាជីវកម្មបាន ដោយសារ "ស្ថានភាពខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនៃធនធានព្រៃឈើនៅក្នុងតំបន់សម្បទាន" ។ មានលេចឮពីការព្រួយបារម្ភជាច្រើន ពីហេតុបច្ច័យខាងផ្លូវច្បាប់នៃការបញ្ចប់ជាឯកតោភាគីនូវកិច្ចសន្យាសម្បទាន ប៉ុន្តែការព្រួយបារម្ភនេះហាក់ដូចបំផ្លើសពេកហើយ ។ ទីមួយ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ រដ្ឋាភិបាលបានលុបចោលនូវសម្បទាន ១២ និងតំលើងសួយជាឯកតោភាគីពី ១៤ដុល្លារ ដល់ ៥៤ដុល្លារ ក្នុងមួយម៉ែត្រគូប ដោយពុំមានការប្តឹងផ្តល់ពីសម្បទានិកទេ ។ ទីពីរ រដ្ឋាភិបាលហាក់ដូចមានមូលដ្ឋានផ្លូវច្បាប់រឹងមាំដើម្បីបញ្ចប់កិច្ចសន្យា ។ ដូចមានចុះនៅក្នុង*ឯកសារបូកសរុបព្រៃសម្បទាននៅកម្ពុជា*(២000):

> *គ្មានសម្បទានណាមួយដែលគោរពបាននូវលក្ខខណ្ឌនានាស្តីពី: លទ្ធភាពបង្ហាញថាខ្លួនបំពេញបាននូវកាតព្វកិច្ចខាងវិនិយោគរបស់ខ្លួន, ការបង់សួយ, របាយការណ៍គណនេយ្យប្រចាំឆ្នាំ... ។ គុណភាពអន់បំផុតនៃផែនការគ្រប់គ្រងបច្ចុប្បន្ន, កង្វះខាតធ្ងន់ធ្ងរនូវសមត្ថភាពបច្ចេកទេសនៃសម្បទានិកជាច្រើន, កង្វះទាំងស្រុងនូវការវាយតំលៃធនធាន, ការតាមដាន និងការធ្វើផែនការប្រតិបត្តិការដាំព្រៃឈើ, ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធយ៉ាប់យ៉ឺនបំផុតនៅក្នុងសម្បទានភាគច្រើន, ការមិនយកចិត្តទុកដាក់ដល់សហគមន៍ និងការអភិវឌ្ឍន៍សហគមន៍, ទាំងអស់នេះគឺជាភស្តុតាងដ៏ច្បាស់ថា សម្បទានិកមិនបានប្រតិបត្តិតាមការព្រមព្រៀងក្នុងកិច្ចសន្យាទេ ។ លើសពីនេះទៀត មានតិចករណីណាស់ដែលសម្បទានិកបានរាយការណ៍ពីការកាប់ឈើខុសច្បាប់ដល់អាជ្ញាធរ ។*

សំខាន់បំផុត រដ្ឋាភិបាលមានការទទួលខុសត្រូវដាច់ខាតក្នុងការគ្រប់គ្រងធនធានព្រៃឈើរបស់ជាតិ ។ ពិតមែនហើយ រដ្ឋាភិបាលបានផ្តល់សិទ្ធិជាដៃគូដល់សម្បទានិក

ក្នុងការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ប៉ុន្តែក្នុងករណីសម្បទានិកគ្រប់គ្រងព្រៃឈើដោយគ្មានការទទួលខុសត្រូវភាពជាដៃគូនេះត្រូវតែពិចារណាឡើងវិញ ។ ដូច*ឯកសារបូកសរុបព្រៃសម្បទាននៅកម្ពុជា* (២000) បានផ្តល់មតិ "ពុំមានភាពមិនសមរម្យណាមួយនៅក្នុងកិច្ចព្រមព្រៀង ឬការរំលោភបំពានមានភស្តុតាងបញ្ជាក់ណាមួយ ដែលអាចរារាំងរដ្ឋាភិបាលក្នុងការចាត់វិធានការការពារធនធានរបស់ជាតិ ។ ព្រៃឈើនៅតែជាធនធានមួយដែលសំខាន់ដល់អាយុជីវិត ហើយរដ្ឋាភិបាលរក្សាទុកជានិច្ចនូវសិទ្ធិអំណាចក្នុងការញ៉ាំងឱ្យមានការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើយ៉ាងសក្តិសិទ្ធិ" ។

៣. កំណត់តំបន់ព្រៃឈើសំរាប់ទុកព្រៃត្រូវការពារទាំងស្រុង ក្នុងករណីដែលជីវចំរុះ, តំបន់រងទឹកភ្លៀង, កិច្ចអភិរក្ស និង/ឬ សក្តានុពលខាងអេកូទេសចរណ៍ត្រូវបានសំគាល់ថា មានសារៈសំខាន់ ។

រដ្ឋាភិបាលឈានទៅមុខបានច្រើនដំណាក់ហើយក្នុងការកសាង "ព្រៃបំរុង" នៅក្នុងជួរភ្នំក្រវាញកណ្តាល ទោះបីតំបន់នេះភាគច្រើនស្ថិតនៅក្រោមសម្បទានខុសៗគ្នាក៏ដោយ ។ សកម្មភាពនេះជាការទទួលស្គាល់ជាក់ស្តែងថា សម្បទានិកគ្មានសមត្ថភាពអនុវត្ត SFM ដើម្បីការពារតំលៃផ្សេងៗខាងបរិស្ថានទេ ។ នៅក្នុងតំបន់សម្បទានឯទៀត កាលណាតំលៃខាងបរិស្ថាន ត្រូវបានចាត់ទុកថាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំង គួរអនុវត្តវិធានការដូចគ្នាដើម្បីកំណត់ព្រៃបំរុង ។ វិធានការការពារទាំងនេះ ប្រហែលមានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់ជាងវិធីប្រគល់ឱ្យសម្បទានិកនូវការទទួលខុសត្រូវក្នុងការការពារព្រៃឈើនៅក្រោមរបបកំណែទំរង់ SFM ដែលបានស្នើឡើង ។

ជាជាងបន្តប្រើប្រាស់មូលនិធិ និងសមត្ថភាពដែលមានយ៉ាងកំរ (សំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ) ទៅលើការកសាង SFM នៅក្នុងសម្បទាននានា ធនធានរបស់រដ្ឋាភិបាល និងរបស់ទាយកគួរបង្វែរទៅចំណាយលើការ សិក្សាស្រាវជ្រាវ និង-ការកសាងបែបបទគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមួយបែប ផ្សេងទៀតសំរាប់ជំនួស

៤. បង្កើនធនធានសំរាប់ការកសាង និងការដាក់សាកល្បងនូវគំរូគ្រប់គ្រង "ព្រៃឈើសហគមន៍"

ដោយធនធានមួយភាគធំប្រមូលផ្តុំលើការអភិវឌ្ឍន៍ និងកំណែទំរង់ប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទាន, ដូច្នេះរបបព្រៃឈើសហគមន៍មិនសូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់ទេនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ។ ឧទាហរណ៍ របាយការណ៍ធនាគារពិភពលោកដ៏មានឥទ្ធិពល "*ប្រទេសកម្ពុជា: ចក្ខុវិស័យសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យព្រៃឈើ*" (១៩៩៩) បានអំពាវនាវឱ្យមានវិស័យព្រៃឈើមួយដែលក្នុងនោះ ព្រៃឈើ "ក្រាស់គួរសម" ទុកសំរាប់ផលិតកម្មជាលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្ម ឯ "ព្រៃតូចៗ និងឈើដុះរាយប៉ាយ" ទុកឱ្យសហគមន៍មូលដ្ឋានគ្រប់គ្រង ។ គេត្រូវទទួលស្គាល់ "ព្រៃឈើសហគមន៍" ថា ជាមធ្យោបាយមួយដើម្បីសំរេចបានការគ្រប់គ្រងមានចីរភាពនូវធនធានព្រៃឈើធំៗដែលមិនសមស្របសំរាប់ផលិតកម្មជាលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្ម ឬដែលនៅក្រៅលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងផ្ទាល់ពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាល" ។ ចក្ខុវិស័យនេះ មិនបានផ្តល់មតិថា តើសហគមន៍នានាដែលរស់នៅក្នុង ឬនៅជាប់នឹងព្រៃឈើមានតំលៃខាងពាណិជ្ជកម្ម គួរមានសិទ្ធិជាអាទិភាពឬទេក្នុងការទាញយកអត្ថប្រយោជន៍ពីធនធានទាំងនេះ ឬក៏ថាតើសហគមន៍មានចំណូលចិត្តប៉ុណ្ណាក្នុងការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើដែលមានតំលៃទាប ឬខូចខាតស្រាប់បែបនេះ ។លើសពីនេះទៀត ក្នុង "សកម្មភាពជាអាទិភាព" នានាដែលមានចុះក្នុងរបាយការណ៍ គ្មានមួយណាសោះដែលលើកថាការងារអភិវឌ្ឍន៍ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើសហគមន៍ គឺជាអាទិភាពមួយសំរាប់ការជួយទ្រទ្រង់ពីទាយក ។

ក្នុងពេលថ្មីៗនេះទៀត ព្រៃឈើសហគមន៍បានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ច្រើនខ្លាំងណាស់ ក្នុងលក្ខណៈជាមធ្យោបាយសំរាប់ជំនួស (ឬបំពេញបន្ថែម) នូវការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន ។ សញ្ញានានានៃកំណើនការគាំទ្រដល់គំនិតនេះ មានជាអាទិ ការធ្វើសិក្ខាសាលាកំរិតជាតិស្តីពីព្រៃឈើសហគមន៍ក្នុងឆ្នាំ ២០០១, ជំនួយទ្រទ្រង់កាន់តែធំឡើងចំពោះគំរោងព្រៃឈើសហគមន៍ផ្សេងៗ, និងដំណើរការទៅមុខនៃការតាក់តែងអនុក្រឹត្យស្តីពីព្រៃសហគមន៍ ។ ដោយហេតុថា ព្រៃសហគមន៍មិនទាន់បានឆ្លងកាត់ការសាកល្បងក្នុងលក្ខណៈជាឧបករណ៍ផ្លូវការសំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ដូច្នេះត្រូវសិក្សារៀនសូត្រច្រើនថែមទៀតពីបែបបទដែលព្រៃឈើសហគមន៍អាចមានតួនាទីសំខាន់នៅក្នុង ការងារគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ ហើយដែលក្នុងនេះ គេត្រូវបង្កើនជំនួយទ្រទ្រង់ ការអភិវឌ្ឍន៍បន្ថែម និងការពិសោធន៍ជាក់ស្តែង ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦ មក កំណែទំរង់វិស័យព្រៃឈើនៅកម្ពុជាបានផ្តោតលើការកសាងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទានមានចីរភាព ។ ប៉ុន្តែការប្រឹងប្រែងនេះបានបរាជ័យ និងបន្តទទួលបរាជ័យ ដោយសារសម្បទានិកមានការលើកទឹកចិត្តខាងហិរញ្ញវត្ថុច្រើន ដែលជំរុញឱ្យជៀសវាងការអនុវត្តន៍របប SFM ។ ទោះបីសមត្ថភាពរដ្ឋាភិបាល ក្នុងការ តាមដាន និងដាក់អនុវត្តយ៉ាងតឹងរ៉ឹងនូវ SFM អាចកសាងបានយ៉ាងឆាប់ក៏ដោយ ក៏ SFM នឹងញ៉ាំងឱ្យព្រៃសម្បទានដល់ទីបញ្ចប់ដដែល ពីព្រោះវាត្រូវប៉ះពាល់អវិជ្ជមានទៅលើកំរិតចំណេញនៃសម្បទាន ។

ហេតុផលគាំទ្រដល់ការរក្សាទុកនូវប្រព័ន្ធព្រៃសម្បទានបច្ចុប្បន្ន ហាក់ដូចមានតិចតួចទេ ។ បញ្ហាជាច្រើនទាក់ទិននឹងការបង្កើតចំណូលរដ្ឋ កំរិតចំណេញនៃសម្បទាន ការបាត់បង់ឬខូចខាតព្រៃឈើ និងផលប៉ះពាល់ផ្សេងៗខាងសង្គមកិច្ច និងបរិស្ថាន គឺជាភស្តុតាងបញ្ជាក់ថា ប្រព័ន្ធសម្បទានសំរេចលទ្ធផលបានតិចណាស់ ធៀបនឹងគោលដៅនៃការគ្រប់គ្រង និងអភិវឌ្ឍន៍ព្រៃឈើ ។ ដូច្នេះ ជាជាងបន្តប្រើប្រាស់មូលនិធិ និងសមត្ថភាពដែលមានយ៉ាងកំរ (សំរាប់ការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ) ទៅលើការកសាង SFM នៅក្នុងសម្បទាននានា, ធនធានរបស់រដ្ឋាភិបាល និងរបស់ទាយក គួរបង្វែរទៅចំណាយលើការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងការកសាងបែបបទគ្រប់គ្រងព្រៃឈើមួយបែបផ្សេងទៀតសំរាប់ជំនួសឱ្យប្រព័ន្ធសម្បទាននេះ ។

កំណត់សំគាល់

១. ព្រៃគុបគឺជាដីព្រៃសំរាប់កាប់ឈើមួយកន្លែងដែលមានព្រំប្រទល់ភូមិសាស្ត្រកំណត់ច្បាស់លាស់ ហើយដែលជាមូលដ្ឋាននៃការធ្វើអាជីវកម្មក្នុងមួយឆ្នាំៗ ដូចមានចែងនៅក្នុងផែនការគ្រប់គ្រងព្រៃសម្បទាន និងផែនការប្រតិបត្តិការប្រចាំឆ្នាំ ។

២. នាយកដ្ឋានរុក្ខាប្រមាញ់បញ្ជាក់ថា មានឈើប្រភេទពាណិជ្ជកម្មជាង ៧០មុខ ប៉ុន្តែក្នុងនេះមានតែ ៤-៥ប្រភេទប៉ុណ្ណោះ ដែលសម្បទានិកសំគាល់ថាជាប្រភេទពាណិជ្ជកម្ម និងកាប់យកធ្វើអាជីវកម្ម ។

៣. ការប៉ាន់ស្មានដែលកាន់តែមានប្រយោជន៍សំរាប់ធ្វើវិភាគពីការគ្រប់គ្រងព្រៃឈើ នៅកម្ពុជា គឺអត្រាលូតលាស់គិតតាមរបបកាប់ព្រៃខុសៗគ្នា ។ ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ន មិនទាន់មានការសិក្សាបែបនេះនៅឡើយទេនៅកម្ពុជា ។

៤. ការធ្វើសារពើភ័ណ្ឌដល់កន្លែងក្នុងទសវត្សរ៍១៩៦០ និង ១៩៧០ បានបង្ហាញថា បរិមាណមធ្យមនៃឈើអាចកាប់លក់បានក្នុងព្រៃស្រោង គឺ ៨០ម៉ែត្រគូប/ហិកតា (FAO 1962 and Legris and Blanco 1972 cited in World Bank *et al* 1996) ។ ការរកឃើញក្នុងពេលថ្មីៗបានបង្ហាញពីការថយចុះគួរឱ្យកត់សំគាល់នូវចំនួនឈើដែលអាចលក់ដូរបាន (៣២,៩ម៉ែត្រគូប ដោយមានបំរែបំរួលយ៉ាងធំពី ១០,៨ ដល់ ៦៣,៩ ម៉ែត្រគូប: Fraser Thomas 2000 cited in DFW 2000) ។

៥. លទ្ធភាពមួយទៀតគឺ ប្រាក់ចំណេញក្នុងជំរើស "ក" អាចយកទៅវិនិយោគបានចំណេញស្មើគ្នានឹងជំរើស "ខ" ប៉ុន្តែមានកំរិតហានិភ័យទាបជាងច្រើនណាស់ (ឧទាហរណ៍ វិនិយោគលើប័ណ្ណរតនាគារអាមេរិក ដែលសឹងតែគ្មានហានិភ័យអ្វីសោះ ហើយដែលផ្ដល់ចំនេញពី ៣-៥%) ។

៦. "ព្រៃឈើសហគមន៍" គឺជាតំបន់មួយនៃ "ព្រៃរដ្ឋ" ដែលស្ថិតនៅក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងគ្រប់គ្រងនិងប្រើប្រាស់ព្រៃឈើតាមបែបបទមានចីរភាព រវាងប្រធានរដ្ឋបាលព្រៃឈើក្នុងតំបន់ និងសហគមន៍នៅមូលដ្ឋាន ឬ ប្រជាជនចងក្រងគ្នាជាក្រុមជាក់លាក់ដែលរស់នៅក្នុង ឬនៅជិតតំបន់ព្រៃ ហើយពឹងផ្អែកលើព្រៃឈើសំរាប់ការ រកចិញ្ចឹមជីវិត ឬការប្រើប្រាស់តាមទំលាប់" (សេចក្ដី ព្រាងច្បាប់ព្រៃឈើ ចុះថ្ងៃទី ២០ កក្កដា ២០០១) ។

ឯកសារយោង

Associates for Rural Development (1998), "Proceeds of Meeting to Brief the International Community and Senior Officials of the Royal Government of Cambodia on Forest Policy Reform" (Phnom Penh: Fortech Presentation).

Chan S., S. Tep, and S. Acharya (2001), *Land Tenure in Cambodia: A Data Update* (Phnom Penh: CDRI) Working Paper No. 19

DAI (Development Alternative Inc.) (1998), *Findings and Recommendations of the Log Monitoring and Log Control Project: Main Report* (Bethesda, MD: Submitted to the Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries, Royal Government of Cambodia).

ឯកសារចេញផ្សាយថ្មីៗ

ចាប់តាំងពីខែតុលា ឆ្នាំ២០០១ មក វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ) បានបោះពុម្ពផ្សាយនូវឯកសារស្រាវជ្រាវថ្មីៗមួយចំនួនដូចខាងក្រោម:

ឯកសារពិភាក្សាលេខ ១៩: **ការកាន់កាប់ដីធ្លីនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា**

(ជាភាសាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ, ភាសាខ្មែរនឹងចេញផ្សាយនៅពេលខាងមុខ)

ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២០: **ការប៉ាន់ស្មានសង្គមស្ដីពីដីធ្លីនៅកម្ពុជា**

(ជាភាសាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ, ភាសាខ្មែរនឹងចេញផ្សាយនៅពេលខាងមុខ)

ឯកសារពិភាក្សាលេខ ២១: **កម្ពុជាឆ្នាំ១៩៩៩_២០០០:** ដីធ្លី កំលាំងពលកម្ម និងជីវភាពរស់នៅតាមជនបទ

(ជាភាសាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ, ភាសាខ្មែរ នឹងចេញផ្សាយនៅពេលខាងមុខ)

របាយការណ៍មួយស្ដីអំពី **ការអង្កេតលើការគ្រប់គ្រងទំនាស់នៅតាមភូមិដ្ឋានខ្មែរ**

(ជាភាសាអង់គ្លេស ១០ដុល្លារ, ភាសាខ្មែរនឹងចេញផ្សាយនាពេលខាងមុខ)

ឯកសារជាភាសាខ្មែរស្ដីពី **របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំស្ដីអំពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា_២០០១** ឥឡូវនេះមានលក់នៅ វបសអ តំលៃ ១០.០០០រៀល និងចុះថ្លៃ ៥០% សំរាប់សិស្ស/និស្សិត (ដោយបង្ហាញប័ណ្ណសំគាល់ខ្លួនសិស្ស/និស្សិតដែលមានសុពលភាព) ។

ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយទាំងនេះមានលក់នៅ វបសអ, តាមការបញ្ជាទិញដោយសំបុត្រ រឺអ៊ីម៉ែល និងមានដាក់លក់នៅតាមហាងសៀវភៅផ្សេងៗដូចជានៅ ហាងម៉ូនូម៉ែនប៊ុក បណ្ណាគារអន្ដរជាតិ ស៊ីធីប៊ុក និងនៅតាមតូបលក់សៀវភៅនានានៅក្នុងរាជធានីភ្នំពេញ ។ សេចក្ដីសង្ខេបនៃឯកសារទាំងនេះមាននៅលើទំព័រ website: http://www.cdri.org.kh ។

អាសយដ្ឋាន វបសអ, ផ្ទះលេខ ៥៦ ផ្លូវលេខ ៣១៥ ទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា

ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា ទូរស័ព្ទលេខ: (៨៥៥-០២៣) ៣៦៨-០៥៣/៨៨០-៧៣៤/៨៨៣-៦០៣

ការអភិវឌ្ឍន៍ឧត្តមសិក្សា

រដ្ឋាភិបាលកំពុងផ្តួចផ្តើមការងារចំបងៗជាច្រើនដើម្បីលើកកំពស់គុណភាព និងប្រសិទ្ធិភាពនៃឧត្តមសិក្សានៅកម្ពុជា ។ បណ្ឌិត Luise Ahrens និង បណ្ឌិត Frances Kemmerer បានសង្ខេបពីសាវតារ ស្ថានភាព និងយុទ្ធសាស្ត្របច្ចុប្បន្នសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យនេះ ។

សាវតារ

ប្រទេសកម្ពុជាមានស្ថានភាពពិសេសមួយ ទោះបីធៀបនឹងបណ្តាប្រជាជាតិទើបបញ្ចប់ទំនាស់ក៏ដោយ ។ ការរីកវរក្រឡាប់ចាក់នៅក្នុង ៥០ឆ្នាំចុងក្រោយបានបំផ្លិចបំផ្លាញយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់ប្រព័ន្ធសេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ច និងក្របខ័ណ្ឌស្ថាប័នរបស់ប្រទេស ហើយដោយឡែកវិស័យអប់រំបានខូចខាតខ្លាំងជាងគេ ។ របបខ្មែរក្រហមពីឆ្នាំ ១៩៧៥-៧៩ បានធ្វើឱ្យខូចខាតសឹងគ្រប់វិស័យនៃសង្គមកម្ពុជា ។ ប្រជាជនប្រុសស្រីកុមារពីមួយលាន ទៅ ពីរលាននាក់ត្រូវស្លាប់ ក្នុងនេះមានទាំងសាស្ត្រាចារ្យ និងអ្នកដែលបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលខាងវិជ្ជាជីវៈ ដ៏ច្រើននាក់ផងដែរ ។ អគារសិក្សា និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្តផ្សេងៗដែលមិនទាន់ខូចខាតខ្ទេចខ្ទីរ ក៏ត្រូវបានបោះបង់ចោល ឬគ្មានការថែទាំ នៅក្នុងរយៈពេលនោះ ។ ដូច្នេះហើយ ទោះបីខ្មែរក្រហមបាន ដួលរលំក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ក៏ដោយ ក៏ដំណើរការកសាងប្រទេសឡើងវិញជួបការលំបាកជា ខ្លាំង ។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធអប់រំមានសាស្ត្រាចារ្យមហាវិទ្យាល័យតែមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះ ដែលបានរួចរស់ជីវិត ហើយការខូចខាតចំពោះឧត្តមសិក្សានៅតែជះឥទ្ធិពលបន្តទៀតនៅក្នុងការបណ្តុះបណ្តាលសាស្ត្រាចារ្យ និងចរន្តគំនិតដែលជាមូលដ្ឋាននៃប្រព័ន្ធអប់រំទាំងមូល ។ លើសពីនេះទៀត អន្តរកាលជាបណ្តើរៗរបស់ប្រទេសកម្ពុជាទៅកាន់សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារតាំងពីឆ្នាំ១៩៨៩ មក បានបង្កើតតំរូវការកាន់តែធំឡើងចំពោះ ស្ថាប័នឧត្តមសិក្សា ។

> **អន្តរកាលជាបណ្តើរៗរបស់ប្រទេសកម្ពុជាទៅកាន់សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារតាំងពីឆ្នាំ១៩៨៩ មក បានបង្កើតតំរូវការកាន់តែធំឡើងចំពោះស្ថាប័នឧត្តមសិក្សា ។ ដោយសារហេតុផលដូចខាងលើ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩០ មក គេឃើញមានការយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំងលើផ្នែកឧត្តមសិក្សា ។**

ដោយសារហេតុផលដូចខាងលើ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩០ មក មានការយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងខ្លាំងលើផ្នែកឧត្តមសិក្សា ។ ការសិក្សាតាមអនុវិស័យទាំងអស់បានពិនិត្យឃើញតំរូវការនូវយុទ្ធសាស្ត្រដ៏សក្តិសិទ្ធិមួយសំរាប់ធ្វើកំណែទំរង់ ហើយបានស្របមតិគ្នាលើអនុសាសន៍ដ៏ជាក់លាក់ និងច្រើនចំណុចគួរឱ្យកត់សំគាល់ដូចមានរៀបរាប់សង្ខេបនៅខាងក្រោម ។ ការសិក្សា មានជាអាទិ ការសិក្សារបស់ក្រសួងអប់រំឧបត្ថម្ភ ដោយ UNESCO (RGC and UNESCO 1994), ការសិក្សាដែលឧបត្ថម្ភដោយ ADB (RGC and ADB 1994) ផែនការសកម្មភាពជាតិដែលឧបត្ថម្ភដោយពួកទាយក (NHETF 1997) និងការសិក្សាឧបត្ថម្ភដោយធនាគារពិភពលោក (Zhang 1997) ។

គុណភាពកម្មវិធីសិក្សា និងលក្ខណៈសមស្របនឹងតំរូវការ

១. កែលំអគុណភាពសាស្ត្រាចារ្យ តាមរយៈការផ្តល់ឱកាសរៀនសូត្រក៏រិតខ្ពស់ថែមទៀត ។

២. សើរើរៀបចំកម្មវិធីសិក្សា ដើម្បីឆ្លើយតបបានល្អថែមទៀតចំពោះតំរូវការរបស់សេដ្ឋកិច្ចជាតិ និងសង្គម ។

៣. បង្កើតប្រព័ន្ធឯកតាឥណទានដើម្បីជួយសំរួលការផ្ទេរនិស្សិត ។

៤. ផលិតសំភារៈក្នុងស្រុកសំរាប់បង្រៀនតាមបែបបទជាប្រព័ន្ធ ។

ធនធាន

១. បង្កើនធនធានសំរាប់ស្ថាប័នសាធារណៈនានា តាមរយៈប្រព័ន្ធបែងចែកបន្ទុកចំណាយដែលមានឧបត្ថម្ភកធនរបស់រដ្ឋ, ប្រាក់កំរៃបង់ដោយនិស្សិត, និងប្រាក់កំចី/អាហារូបករណ៏របស់រដ្ឋសំរាប់និស្សិត

២. កសាងក្នុងស្ថាប័ននានានូវប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុមួយដែលមានតម្លាភាព និងគណនេយ្យភាព

៣. សើរើរៀបចំឡើងវិញនូវគោលនយោបាយជួយឧបត្ថម្ភខាងហិរញ្ញវត្ថុដល់និស្សិត ដើម្បីកែលំអលទ្ធភាព សមភាពសំរាប់ស្ត្រី និងសំរាប់និស្សិតជួបការលំបាកតែមានសមត្ថភាព ។

អភិបាលកិច្ច ការចាត់តាំង និងរចនាសម្ព័ន្ធ

១. បង្កើតក្របខ័ណ្ឌច្បាប់មួយសំរាប់ឧត្តមសិក្សា

២. កសាងផែនការជាតិសំរាប់ឧត្តមសិក្សា

៣. កំណត់ឡើងវិញនូវតួនាទី និងការទទួលខុសត្រូវរបស់រដ្ឋាភិបាល និងស្ថាប័ននានា ដោយផ្តល់ស្វ័យភាពច្រើនថែមទៀតដល់បណ្តាស្ថាប័ន

៤. កែទំរង់ប្រព័ន្ធជ្រើសចូលរៀន និងការប្រឡងផ្សេងៗ

៥. ធ្វើសនិទានកម្ម (rationalise) ចំនួនសាស្ត្រាចារ្យ និងការចាត់តាំង

៦. ពង្រីកលទ្ធភាពតាមរយៈការលើកទឹកចិត្តដល់ស្ថាប័នឯកជន កម្មវិធីមិនពេញម៉ោង វគ្គសិក្សាពីចំងាយ និងទីតាំងឧត្តមសិក្សាសាធារណៈនៅក្រៅភ្នំពេញ ។

ផែនការសកម្មភាពជាតិ ត្រូវបានកសាងឡើងលើការសិក្សាមួយចំនួនដែលផ្តោតចំលើបញ្ហានានា ដែលគេរកឃើញតាមរយៈការសិក្សាតាមវិស័យផ្សេងៗនៅឆ្នាំ១៩៩៤ ហើយផែនការនេះត្រូវបានដាក់ជូនរដ្ឋាភិបាលនៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៧ ។ ប៉ុន្តែមុនពេលក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រីបានឯកភាពលើផែនការ និងបញ្ជូនទៅរដ្ឋសភាដើម្បីអនុម័ត ជាផ្លូវការ ដំណើរការធ្វើផែនការត្រូវផ្អាកដោយសារព្រឹត្តិការណ៏ខែកក្កដា ១៩៩៧ ។ ការបោះឆ្នោតដោយសន្តិភាពខែកក្កដា ១៩៩៨ បានបង្ហាញពីលទ្ធភាពមានការរីកចំរើនជាផ្លូវការឡើង វិញនៅក្នុងឧត្តមសិក្សា ។ ក្នុងខែមិនា ១៩៩៩ ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា បានធ្វើសិក្ខាសាលា មួយស្តីពីឧត្តមសិក្សា ដោយមានការចូលរួមពី តំណាងនៃស្ថាប័នកំរិតឧត្តមសិក្សាទាំងអស់ និងអ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធកម្ពុជាផ្សេងៗទៀត ។ សិក្ខាសាលាបានបញ្ជាក់ពីការគាំទ្រដល់អនុសាសន៍ជាច្រើនក្នុងផែនការសកម្មភាពជាតិ ប៉ុន្តែការដាក់អនុវត្តន៍អនុសាសន៍ទាំងនេះត្រូវយឺតយ៉ាវ ដោយសារការជជែកវែកញែកកំពុងធ្វើបន្ត ស្តីពីបញ្ហាគ្រប់គ្រង និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

ទោះបីការជជែកវែកញែកនៅតែធ្វើបន្ត, ធនាគារពិភពលោកតាមសំណើរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានផ្តល់ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩

* បណ្ឌិត Luise Ahrens ជាទីប្រឹក្សាប្រចាំនៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ និង បណ្ឌិត Frances Kemmerer ជាទីប្រឹក្សាប្រចាំនៅឧត្តមសិក្សានៃក្រសួងអប់រំ យុវជន និង កីឡា នាទីក្រុងភ្នំពេញ។

នូវជំនួយបច្ចេកទេសដើម្បីរៀបចំមូលដ្ឋាន គ្រឹះនៃប្រព័ន្ធធានារ៉ាប់រងគុណភាព និងការគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុស្ថាប័ន ។ ជោគជ័យនៃ ការងារនេះ បាននាំដល់សំណើមួយទៀតរបស់រដ្ឋាភិបាលនូវជំនួយហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់ទ្រទ្រង់ដល់ការបង្កើតក្របខ័ណ្ឌច្បាប់សំរាប់ឧត្ដមសិក្សា ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធផ្ដល់សិទ្ធិ និងធានាគុណភាព និងការពង្រឹងប្រព័ន្ធគ្រប់គ្រងហិរញ្ញវត្ថុនៅឧត្ដមសិក្សា ។

ក្នុងពេលជាមួយគ្នានេះ នៅក្នុងផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអប់រំ ឆ្នាំ២០០១-០៥ កម្មវិធីទ្រទ្រង់វិស័យអប់រំឆ្នាំ២០០១-០៥ ក្រសួងអប់រំបានបញ្ជាក់ពីការប្ដេជ្ញាចិត្តរបស់រដ្ឋាភិបាលក្នុងការអនុវត្តន៍អនុសាសន៍នៃផែនការសកម្មភាពជាតិ ។ ដូច្នេះ គោលដៅសំរាប់ ៥ឆ្នាំខាងមុខ មានជាអាទិ: ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ថ្មីមួយ ប្រព័ន្ធជ្រើសចូលរៀនមានតម្លាភាព និងមានប្រសិទ្ធិភាពខ្ពស់ថែមទៀត ការបង្កើនសមត្ថភាពសាស្ត្រាចារ្យ ការកែលំអភាពសមស្របនៃកម្មវិធីសិក្សា ប្រព័ន្ធថ្មីមួយសំរាប់ធានាគុណភាព និងការផ្ដល់ សិទ្ធិ និងការកែលំអអភិបាលកិច្ចស្ថាប័នតាមរយៈការបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាភិបាលដែលមានសមាជិកចេញមកពីមជ្ឈដ្ឋានធំទូលាយ ។ ការអនុវត្តន៍គោលដៅទាំងនេះ នឹងប្រើថវិកាបានមកពីអំណោយរដ្ឋាភិបាល និងពីសម្ព័ន្ធភាពជាដៃគូរវាងរដ្ឋាភិបាល, មាតាបិតា និងនិស្សិត, និងពីប្រាក់កំចី និងអំណោយរបស់ទាយក ។ ក្រសួងអប់រំរំពឹងថា វិស័យឧត្ដមសិក្សានឹងរីកធំបាន ១០០%នៅឆ្នាំ ២០០៥ ដោយក្នុងនេះវិស័យឯកជនតំណាងឱ្យ ៨៥%នៃការលូតលាស់ ។

ស្ថាប័នសាធារណៈជាច្រើនខ្វះខាតថវិកាខ្លាំងណាស់ ដោយសារឧបត្ថម្ភកធនរបស់រដ្ឋាភិបាលមានចំនួនតិចតួចពេក ហើយស្ថាប័នទាំងនេះមិនអនុវត្តយកកំរៃពីនិស្សិតគ្រប់គ្នាទេ ប៉ុន្ដែពួកមានគោលការណ៍បែងចែកដាច់ស្រឡះរវាងនិស្សិតបង់ប្រាក់ និងនិស្សិតអាហារូបករណ៍ ។

ស្ថានភាពនៃផ្នែកឧត្ដមសិក្សា

សំរាប់ឆ្នាំសិក្សា២០០០-២០០១ ប្រព័ន្ធឧត្ដម សិក្សារួមមាន ៥ សកលវិទ្យាល័យសាធារណៈ ៣ ស្ថាប័នឯកទេសពាក់កណ្ដាលឯករាជ្យ ឬមហាវិទ្យាល័យ និង ៦ ស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សាឯកជនដែលមាន ការទទួលស្គាល់ ។ ស្ថាប័នទាំងនេះទទួលនិស្សិតបានប្រហែល ២៥.០០០នាក់ ។

ស្ថិតិសង្ខេបចុះក្នុងតារាងមិនបានបង្ហាញពីការប្រែប្រួលនៅក្នុងប្រព័ន្ធទេ ។ ទី១: ស្ថាប័នថ្មីៗដែលមានកំរិតគុណភាពខុសៗគ្នាបានបើកទ្វារដំណើរការជារៀងរាល់ខែ និងទី២: បណ្ដាស្ថាប័នដែលមានការទទួលស្គាល់ហើយ កំពុងពង្រីកចំនួនកម្មវិធីសិក្សារបស់ខ្លួន ។ ខណៈដែលមិនទាន់មានប្រព័ន្ធផ្ដល់សិទ្ធិ "ការទទួលស្គាល់" គឺជាដំណើរការមួយដែលមានរូបភាពនយោបាយស្មើគ្នានឹងរូបភាពបច្ចេកទេស ។

ស្ថាប័នសាធារណៈជាច្រើនខ្វះខាតថវិកាខ្លាំងណាស់ ដោយសារឧបត្ថម្ភកធនរបស់រដ្ឋាភិបាលមានចំនួនតិចតួចពេក ហើយស្ថាប័នទាំងនេះមិនអនុវត្តយកកំរៃពីនិស្សិត គ្រប់គ្នាទេ ប៉ុន្ដែមានគោលការណ៍បែងចែកដាច់ស្រឡះរវាងនិស្សិតបង់ប្រាក់ និងនិស្សិតអាហារូបករណ៍។[1] ការបែងចែកបែបនេះ នាំឱ្យមានអប្រសិទ្ធិភាពយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរក្នុងការងារហិរញ្ញវត្ថុ និងគ្រប់គ្រង ដោយហេតុថាថវិកាមានលក្ខណៈវិមជ្ឈការនៅកំរិតមហាវិទ្យាល័យ ហើយពេលវេលារបស់សាស្ត្រាចារ្យ និងធនធានផ្សេងទៀត មិនត្រូវបានប្រើប្រាស់ដោយអស់លទ្ធភាពទេ ។ វិធីនេះបានប៉ះពាល់អវិជ្ជមានចំពោះការលើកទឹកចិត្ត ដល់សាស្ត្រាចារ្យ ពីព្រោះសាស្ត្រាចារ្យនៅក្នុងកម្មវិធីសិក្សាឈ្នួលបានទទួលកំរៃ បៀវត្សរ៍បន្ថែម ចំណែកឯសាស្ត្រាចារ្យក្នុងកម្មវិធីសិក្សាមានអាហារូបករណ៍ទទួលតែបៀវត្សរ៍រដ្ឋប៉ុណ្ណោះ ។

ទាំងចំនួនស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សាដែលបើកថ្មី ទាំងកំណើនកម្មវិធីសិក្សាបង់កំរៃ នៅក្នុងស្ថាប័នសាធារណៈបានបង្ហាញថា នៅក្នុងសង្គមមានតំរូវការខ្ពស់នូវការបណ្ដុះបណ្ដាលកំរិតឧត្ដមសិក្សា ។ ដោយចំនួននិស្សិតនៅមធ្យមសិក្សាទុតិយភូមិរំពឹងថា នឹងកើនឡើងបួនដងក្នុងដប់ឆ្នាំខាងមុខ ដូច្នេះចំនួនកន្លែងនៅឧត្ដមសិក្សាត្រូវតែកើនបួនដងដែរដល់ ១០០.០០០នាក់ ដើម្បីរ៉ាប់រងអត្រាបច្ចុប្បន្ននៃការផ្ទេរនិស្សិតពីមធ្យមសិក្សាទៅឧត្ដមសិក្សា ។

គេអាចជជែកវែកញែកថា ទោះបី កំណើនបានបួនដងក្ដី ក៏ប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សានៅតែតូច ពេកដដែល ដើម្បីបំពេញតំរូវការនៃការអភិវឌ្ឍន៍ ប្រទេស ។ អត្រាចូលរៀនសរុបនៅផ្នែកឧត្ដមសិក្សា កម្ពុជាគឺ ១,២% ធៀបនឹង ២០,៧%

តារាង១. ការចូលរៀនឧត្ដមសិក្សាក្នុងឆ្នាំ ២០០០-២០០១

	សរុប	ភាគរយនៃស្ត្រី	ភាគរយនៃអាហារូបករណ៍	ភាគរយនៃអាហារូបករណ៍សំរាប់ស្ត្រី
សាធារណៈ				
សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទកសិកម្ម	815	12%	91%	12%
សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ	519	23%	100%	23%
សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ	4705	26%	53%	32%
សាកលវិទ្យាល័យមហាឫស្សី	423	6%	86%	4%
វិទ្យាស្ថានជាតិគ្រប់គ្រង	8526	36%	8%	30%
វិទ្យាស្ថានបច្ចេកវិទ្យាកម្ពុជា	268	6%	77%	7%
មហាវិទ្យាល័យច្បាប់ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច	3196	23%	25%	26%
សាកលវិទ្យាល័យវេជ្ជសាស្ត្រ	852	26%	100%	26%
ឯកជន				
សាកលវិទ្យាល័យន័រតុន	3619	23%		
វិទ្យាស្ថានបច្ចេកទេស និងគ្រប់គ្រង	543	26%		
មហាវិទ្យាល័យគ្រប់គ្រង និងច្បាប់	612	22%		
មហាវិទ្យាល័យក្រុងវ៉ាស៊ីងតោន ឌីស៊ី	281	32%		
វិទ្យាស្ថានគ្រប់គ្រង និងសេដ្ឋកិច្ច	195	22%		
វិទ្យាស្ថានអន្ដរជាតិនៃកម្ពុជា	329	28%		

កំណត់សំគាល់: ការចូលរៀនថ្នាក់ត្រៀមមិនបានគិតបញ្ចូលទេ ។ ប្រភព: នាយកដ្ឋានឧត្ដមសិក្សា, ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា ២០០១ ។

តារាង២. អាំងឌីការទ័រជ្រើសរើស ឆ្នាំ១៩៩៧ (ឬឆ្នាំជិតបំផុតតាមអាចរកបាន)

	ផសស ក្នុងមនុស្សម្នាក់ (US$)	អត្រាចូលរៀនសរុបនៅឧត្តមសិក្សា	ចំនួននិស្សិតឧត្តមសិក្សាក្នុងប្រជាជន 100,000នាក់	ចំណាយសាធារណៈខាងអប់រំគិតជា %GNP	ចំណាយចរន្តសាធារណៈជា % GNP PC	កំរិតអនក្ខរកម្មមនុស្សពេញវ័យ
កម្ពុជា	280	1.2	85	2.9	29.9	63.7
វៀតណាម	330	6.9	678	3.0	87.8	7.4
ថៃ	2,720	22.1	2,252	4.8	26.7	5.3
ម៉ាឡេស៊ី	4,550	11.7	1,048	4.9	57.3	14.3
អាស៊ាន		20.7		3.8	49.4	9.0
អាស៊ីខាង កើត និង ប៉ាស៊ីហ្វិក		15.2		3.5	49.9	10.5
ប្រទេសមានចំណូលទាប		5.1		3.7		43.0

ប្រភព: តារាងវិភាគបានពីរដ្ឋាភិបាល, ក្រសួងអប់រំ, និងធនាគារពិភពលោក (២០០១)

នៅប្រទេស អាស៊ាន និង ៥,១% នៅប្រទេសមានចំណូលទាប នានាក្នុងពិភពលោក (តារាង២) ។ កង្វះអ្នកមានជំនាញខ្ពស់ គឺជាឧបសគ្គមួយយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរចំពោះការរីកលូតលាស់នៅក្នុងវិស័យសាធារណៈ និងឯកជន ហើយនាំឱ្យមានការពឹងផ្អែកយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរទៅលើជំនួយបច្ចេកទេសបរទេសដែលមានតំលៃយ៉ាង ខ្ពស់ ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្នុងវិស័យអប់រំ សាស្ត្រាចារ្យមិនដល់ ៥% ទេ មានសញ្ញា ប័ត្រឧត្តមសិក្សា ។ មួយចំណែកទៀត មានវេជ្ជបណ្ឌិតតែ ៥៨នាក់ និងគិលានុបដ្ឋាកតែ១៣៦នាក់ទេ សំរាប់ប្រជាជន ១០០.០០០នាក់ ហើយក្នុងឆ្នាំ២០០១ សាកលវិទ្យាល័យវេជ្ជសាស្ត្រគ្រោងថានឹងផ្តល់សញ្ញាប័ត្រដល់និស្សិតចប់ការសិក្សាតែ ១៩២ នាក់ប៉ុណ្ណោះ (ហើយកម្ពុជាគឺជាប្រទេសដែលមានអាំងឌីកាទ័រខាងសុខាភិបាលយ៉ាប់ជាងគេនៅក្នុងតំបន់) ។ សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទកសិកម្មនឹងប្រគល់សញ្ញាប័ត្រចប់ការសិក្សាដល់អ្នកបច្ចេកទេសខាងព្រៃឈើ កសិកម្ម ឬវារីវប្បកម្មតែ ១០៤នាក់ ឯវិទ្យាស្ថានបច្ចេកទេសកម្ពុជានឹងបញ្ចេញអ្នកបច្ចេកទេសបានតែ ៧៨នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។

គេអាចមើលឃើញយ៉ាងច្បាស់ពីលក្ខណៈចាំបាច់នៃការរីកចំរើន និងការអភិវឌ្ឍន៍ឧត្តមសិក្សា ។ សព្វថ្ងៃ កម្ពុជាពឹងផ្អែកលើទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេសបរទេសជាច្រើន ដើម្បីរ៉ាប់រងតួនាទីគ្រប់គ្រងនៅកំរិតមធ្យម និងខ្ពស់ ដូច្នេះត្រូវតែចាប់ផ្តើមបណ្តុះអ្នកមានជំនាញខ្ពស់ៗឱ្យបានច្រើន ដើម្បីរ៉ាប់រងតួនាទីដឹកនាំនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាល និងវិស័យឯកជន ។ លើសពីនេះទៀត កម្ពុជាត្រូវកសាងនូវក្របខ័ណ្ឌមនុស្សមួយក្រុមដែលមានសមត្ថភាពអាចចាត់ចែងបាន ដោយច្នៃប្រឌិតខ្ពស់នូវបញ្ហាជាប់ទាក់ទិននឹងការគ្រប់គ្រងបរិស្ថាន ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ការផ្គត់ផ្គង់ សេវាខាងអប់រំ និងសុខាភិបាល, និងបញ្ហាខាងការលូតលាស់ និងសាកលភាវូបនីយកម្ម ។

បើសិនកម្ពុជាចង់ដើរតាមលំនាំអភិវឌ្ឍន៍របស់ប្រទេសជិតខាងខ្លួន, ប្រព័ន្ធឧត្តមសិក្សាត្រូវតែពង្រីកឱ្យខ្លាំងនៅក្នុងប៉ុន្មានទសវត្សរ៍ខាងមុខ ។ អត្រាចូលរៀនឧត្តមសិក្សានៅ វៀតណាម ថៃ និងម៉ាឡេស៊ី កំពុងកើនឡើងយ៉ាងលឿន (ក្រាហ្វិក១) នៅពេលដែលប្រទេសនិមួយៗឈានជិតដល់ចំណុច "ហក់ឡើង" ខាងសេដ្ឋកិច្ច (ក្រាហ្វិក២) ។ នៅឆ្នាំ១៩៩៧ អត្រាចូលរៀនសរុប មានកំរិត ២២%នៅថៃ, ១២% នៅម៉ាឡេស៊ី, និង ៧%នៅវៀតណាម ។ កំណើនប្រាក់ចំណូល និងការលូតលាស់ទីផ្សារពលកម្ម បានជំរុញតំរូវការកំរិតឧត្តមសិក្សាក្នុងប្រទេសទាំងនេះ ។ម្យ៉ាងវិញទៀត ការផ្គត់ផ្គង់ឥតអាក់នូវអ្នកមានសញ្ញាប័ត្រជំនាញ នឹងជួយធានាឱ្យសេដ្ឋកិច្ចបន្តរីកលូតលាស់ ។ នៅកម្ពុជា ការគួបផ្សំរវាងកំណើនសេដ្ឋកិច្ច និងកំណើនចំនួនប្រជាជនអាយុ... ចំនួនប្រជាជន អាយុ ១៨-២៣ឆ្នាំ ក្នុង ២៥ឆ្នាំខាងមុខ, នឹងបង្កើតតំរូវការកន្លែងសិក្សាសំរាប់ច្រើនម៉ឺននាក់ថែមទៀតនៅឧត្តមសិក្សា បើសិនគេចង់បង្កើនអត្រាចូលរៀនសំរាប់អ្នកគ្រប់អាយុចូលរៀនឧត្តមសិក្សាពី ១% ដល់ ៥% ។ តួនាទីរបស់វិស័យឯកជនក្នុងកំរិតឧត្តមសិក្សាក៏ប្រហែលកើនឡើងដែរ។ ដូច្នេះ សាកលវិទ្យាល័យកម្ពុជាត្រូវចូលជាបណ្តើរៗទៅក្នុង "ប្រព័ន្ធសិក្សាធិការពិភពលោក" ដោយមាននិយមន័យ និងរចនាសម្ព័ន្ធសិក្សាធិការ និងគ្រប់គ្រងដូចគ្នា, និងមានគោលការណ៍ធូរទូលាយចំពោះលំហូរឆ្លងកាត់ព្រំដែននៃនិស្សិត និងបុគ្គលិកសិក្សា ។

យុទ្ធសាស្ត្រសំរាប់ពង្រីក និងអភិវឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធឧត្តមសិក្សា

ពិតមែនតែហេតុផលដែលតំរូវឱ្យមានវិនិយោគ និងការអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងឧត្តមសិក្សាអាចមើលឃើញយ៉ាងច្បាស់ក៏ដោយ ក៏កន្លងមកយុទ្ធសាស្ត្រសក្តិសិទ្ធិដើម្បីសំរេចគោលដៅនេះ រកមិនទាន់បាននៅឡើយទេ ។ ប៉ុន្តែសព្វថ្ងៃ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានកំណត់ថា ក្របខ័ណ្ឌច្បាប់គឺជាជំហានជាមូលដ្ឋានដែលត្រូវធ្វើដើម្បីឈានទៅអនុវត្តគោលដៅ

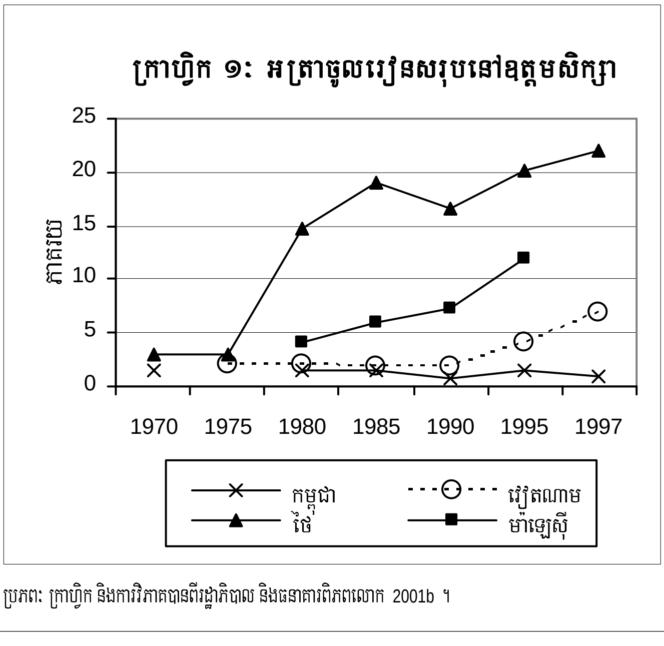

ប្រភព: ក្រាហ្វិក និងការវិភាគបានពីរដ្ឋាភិបាល និងធនាគារពិភពលោក 2001b ។

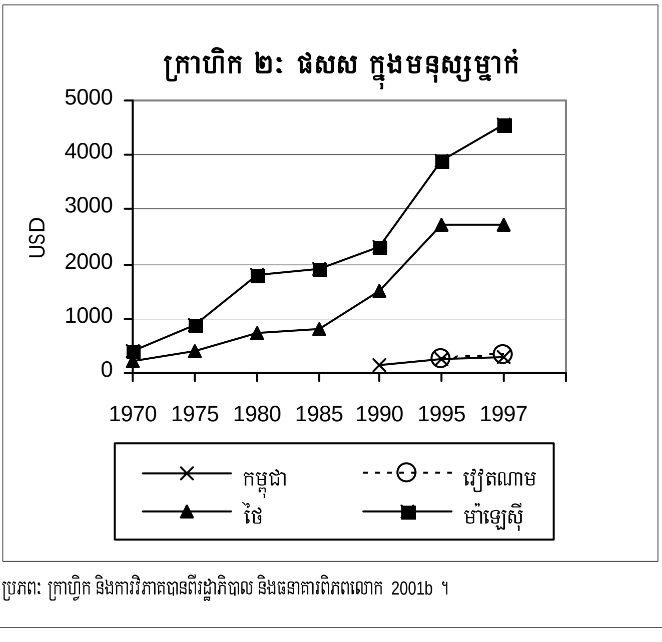

ប្រភព: ក្រាហ្វិក និងការវិភាគបានពីរដ្ឋាភិបាល និងធនាគារពិភពលោក 2001b ។

ផ្សេងៗសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ ដូចដែលមានការលើកមតិឡើងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងមកនេះ (RGC 2001a; RGC 2001b) ។ តំរូវការធនធានហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់ការកែលំអ និងកំណែទំរង់ឧត្ដមសិក្សាមានទំហំធំ ដូច្នេះបើសិនគ្មានក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ទ្រទ្រង់ទេ ទាំងពួកទាយក ទាំងរដ្ឋាភិបាលនឹងពិបាកធ្វើវិនិយោគដ៏ចាំចាច់នានានៅក្នុងវិស័យនេះណាស់ ។ រដ្ឋាភិបាលបានបញ្ជាក់ថា អាទិភាពសំរាប់ថវិកាខាងអប់រំគឺ ការអប់រំជាមូលដ្ឋាន និងការអប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ, ទោះបីជំនួយទ្រទ្រង់ថវិកាសំរាប់បៀវត្សរ៍បុគ្គលិកបំរើការនៅកំរិតឧត្ដមសិក្សា និងសំរាប់ផែនការសកម្មភាពអាទិភាពនៅឧត្ដមសិក្សា នឹងបន្ដផ្ដល់ឱ្យក្នុងកំរិតដដែលទៀតក៏ដោយ ហើយនេះគឺជាហេតុផលកាន់តែធំមួយទៀតដើម្បីឱ្យមានច្បាប់ និងសនិទានកម្ម (rationalisation) ចំណាយនៅកំរិតឧត្ដមសិក្សា ។

រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានសុំឱ្យធនាគារពិភពលោកជួយឧបត្ថម្ភដល់ការតាក់តែងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់ និងការងារមួយចំនួនទៀតដូចតទៅ:

១. តំរូវការខាងឧត្ដមសិក្សាត្រូវស្ថិតនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌច្បាប់កម្ពុជា និងនៅក្នុងវិស័យអប់រំ ។ ជាការមួយច្បាស់លាស់ណាស់ដែលថា បើឧត្ដមសិក្សាគ្មានគុណភាព និងមិនបានធ្វើសនិទានកម្មដើម្បីបំពេញតំរូវការនៃការអភិវឌ្ឍន៍ និងសង្គមកម្ពុជា, ក្នុងករណីនេះនឹងពុំមានការកែលំអនៅក្នុងវិស័យអប់រំណាមួយផ្សេងទៀតទេ ។ ក្នុងរយៈពេលវែង "ច្បាប់អប់រំ" ទូទៅមួយត្រូវតែកសាងឡើង ហើយឧត្ដមសិក្សាគឺជាជំហានទីមួយនៅក្នុងដំណើរការនេះ ។

២. ត្រូវកសាងគណៈកម្មាធិការផ្ដល់សិទ្ធិមួយ សំរាប់ជួយទ្រទ្រង់ឱ្យស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សានានាចាប់ផ្ដើមដំណើរការធានាគុណភាព ទាំងនៅក្នុងស្ថាប័ន និងក្នុងចំណោមស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សា (ទាំងសាធារណៈ និងឯកជន) នៅក្នុងប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សានៅកម្ពុជា ។ ត្រូវកំណត់ស្ដង់ដាអប្បបរមាមួយ សំរាប់ឱ្យស្ថាប័នដែលមានស្រាប់ និងក្រុម/បុគ្គលនានាដែលចង់បង្កើតស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សា, គេមានគោលការណ៍ណែនាំខ្លះៗដើម្បីធ្វើប្រតិបត្តិការ ។ ជាការពិតហើយ ប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សាត្រូវ និងមុខជារីកលូតលាស់ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងកំណើនតំរូវការ, ប៉ុន្ដែវារីកលូតលាស់យ៉ាងដូចម្ដេចខាងគុណភាព និងខាងចំណុចប្រមូលផ្ដុំ គឺសុទ្ធសឹងជាបញ្ហាដែលត្រូវដោះស្រាយ ។ និស្សិតក្នុងពេលអនាគតត្រូវការដឹងថា តើខ្លួនគេបានអ្វីនៅពេលគេចូលទៅក្នុងប្រព័ន្ធ ហើយការផ្ដល់ពត៌មានជាសាធារណៈពីរឿងគុណភាព វាមានសារៈសំខាន់ជាគន្លឹះដើម្បីឱ្យពួកគេមានសមត្ថភាពអាចជ្រើសរើសបានល្អនូវស្ថាប័នណាដែលគេចង់ចូលរៀន ។

៣. ត្រូវមានច្បាប់រួមគ្នាមួយ ដើម្បីឱ្យការផ្ទេរនិស្សិតពីស្ថាប័នមួយទៅស្ថាប័នមួយអាចធ្វើទៅកើត ។ ការផ្ទេរទាមទារនូវភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាជាមូលដ្ឋាននៅក្នុងប្រព័ន្ធឥណទាន គោលនយោបាយវាយតំលៃ ស្ដង់ដាជ្រើសចូល ប្រវែងឆ្នាំសិក្សា។ល។ ក្នុងនេះត្រូវមានការច្បាស់លាស់ដែរថា ស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សាដែលគេហៅថា "សាកលវិទ្យាល័យ" គឺជាសាកលវិទ្យាល័យពេញសមត្ថភាពមែន ។ កង្វះភាពច្បាស់លាស់ខាងនិយមន័យនឹងបង្កើតបញ្ហាចោទនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់គ្រប់គ្រងដែលត្រូវមានជាចាំបាច់សំរាប់ប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សា ។ ឧទាហរណ៍ មិនត្រូវមានការច្រឡូកច្រឡំអ្វីទេ រវាងស្ថាប័នបណ្ដុះបណ្ដាលវិជ្ជាជីវៈដែលធ្វើការបណ្ដុះបណ្ដាលជំនាញ ហើយស្ថាប័នបច្ចេកទេសដែលផ្ដល់បរិញ្ញាប័ត្រខាងវិស្វកម្ម ។ លើសពីនេះទៀត ត្រូវមានចំណងទាក់ទងរវាងកម្មវិធីសិក្សាក្នុងស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សា ទីផ្សារ ហើយនិងតំរូវការរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ។ តំរូវការទាំងនេះដែលជូនកាលមិនស្របគ្នាទេ ត្រូវតែយកមកជជែកវែកញែកនៅក្នុងវេទិកាសាធារណៈ ហើយឧត្ដមសិក្សាត្រូវតែឆ្លើយតបតាមតំរូវការនៃទីផ្សារ និងប្រទេសកម្ពុជា ។

៤. ការងារគ្រប់គ្រង និងហិរញ្ញវត្ថុនៅក្នុងស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សា គឺជាប្រព័ន្ធទ្រទ្រង់មួយដ៏សំខាន់ដែលត្រូវសិក្សាដោះស្រាយ ។ ក្រុមប្រឹក្សាភិបាល តម្លាភាពនៃប្រតិបត្តិការហិរញ្ញវត្ថុ តារាងថ្លៃសិក្សា ឯកសារពិពណ៌នាការងារច្បាស់លាស់ និងការជ្រើសបុគ្គលិកតាមនេះ សុទ្ធសឹងជាបញ្ហាដែលត្រូវមានចែងច្បាស់លាស់ និងមានណែនាំនៅក្នុងច្បាប់ ។ អ្នកទទួលផលពីលក្ខណៈច្បាស់លាស់នេះ គឺពួកនិស្សិត និងស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សាខ្លួនឯង ។ ស្ថាប័នឧត្ដមសិក្សាត្រូវបង្កើនស្វ័យភាពការគ្រប់គ្រងយ៉ាងល្អនូវបុគ្គលិក និងហិរញ្ញវត្ថុ នឹងការទទួលស្គាល់តាមរយៈរបាយការណ៍ជាសាធារណៈ និងការផ្ដល់ពត៌មាន ហើយទាំងអស់នេះមានសារៈសំខាន់ជាគន្លឹះសំរាប់ដំណើរការល្អនៃការងារគ្រប់គ្រង និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

៥. ដូចបានលើកឡើងហើយ កេរ្ដិ៍ដំណែលពីទសវត្សរ៍មុនៗ គឺជាការពិតជាក់ស្ដែងដែលធ្វើឱ្យសាស្ត្រាចារ្យភាគច្រើននៅឧត្ដមសិក្សា ខ្វះសញ្ញាប័ត្រ និងខ្វះសមត្ថភាពដែលត្រូវមានជាចាំបាច់សំរាប់បង្រៀននៅកំរិតដែលត្រូវបង្រៀន ។ កង្វះខាតលទ្ធភាពខាងធនធានវិជ្ជាជីវៈដូចជា សៀវភៅ ទស្សនាវដ្ដី អ៊ិនធឺណិត វគ្គបណ្ដុះបណ្ដាលឡើងវិញ សញ្ញាប័ត្រ គួបផ្សំនឹងវិធីសាស្ត្របង្រៀនចាស់ហួសសម័យ បៀវត្សរ៍ទាប និងការបញ្ចូលគ្នាមិនបានល្អនូវបុគ្គលិកមួយចំនួនតូចដែលមានការបណ្ដុះបណ្ដាលល្អ ទាំងអស់នេះបានផ្សំគ្នារាំងស្ទះដល់ការលូតលាស់សមត្ថភាពសាស្ត្រាចារ្យ ទោះបីចំពោះអ្នកពូកែជាងគេនៅក្នុងប្រព័ន្ធក៏ដោយ ។ មិនមែនអ្នកទាំងនេះខ្វះសន្ទះចិត្តទេ ប៉ុន្ដែ គឺកង្វះបៀវត្សរ៍ កង្វះលក្ខណៈវិនិច្ឆ័យច្បាស់លាស់សំរាប់លើកទឹកចិត្តអ្នកមានស្នាដៃ កង្វះការធ្វើផែនការបង្រៀនដែលផ្សារភ្ជាប់នឹងការបណ្ដុះបណ្ដាលបន្ថែម កង្វះឱកាសបានរៀនសូត្រតឹងរ៉ឹងនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយនិងឱកាសដ៏តិចតួចនៃការបានទៅសិក្សានៅសាកលវិទ្យាល័យបរទេស ដែលជាបញ្ហាចោទ ។

៦. បញ្ហាទាំងនេះមិនអាចដោះស្រាយទាំងអស់ក្នុងពេលតែមួយ និងក្នុងកំលាំងប៉ុនគ្នានៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃច្បាប់ថ្មីនោះទេ ។ ប៉ុន្ដែរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាសង្ឃឹមថា ច្បាប់ឧត្ដមសិក្សាថ្មីនឹងក្លាយជាគ្រឹះសំរាប់ការកសាងប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សាមួយដែលមានគុណភាពខ្ពស់ មានចីរភាព និងឆ្លើយតបនឹងតំរូវការ ។ ដោយសារមានប្រព័ន្ធឧត្ដមសិក្សាល្អ ជួយទ្រទ្រង់កិច្ចខំប្រឹងប្រែងកសាងធនធានមនុស្សរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា នឹងបានទទួលជោគជ័យ ។

កំណត់សំគាល់

១. បច្ចុប្បន្នរដ្ឋាភិបាលបានកំណត់ចំនួននិស្សិតអាហារូបករណ៍សំរាប់ស្ថាប័នសាធារណៈនិមួយៗ ។ ប៉ុន្ដែឧបត្ថម្ភកធនរបស់រដ្ឋាភិបាលរ៉ាប់រងមិនបានពេញលេញទេនូវចំណាយពិតក្នុងការបង្រៀនពួកនិស្សិតទាំងនេះ ។

២. តាមការព្យាករណ៍ ប្រជាជនអាយុ ១៨-២៣ឆ្នាំ នឹងកើនពី ៩៨៣.០០០នាក់ក្នុងឆ្នាំ២០០០ ដល់ ១.៨០៥.០០០នាក់ ក្នុងឆ្នាំ ២០២៥ ។ កំណើនអត្រាចូលរៀនដុលដល់ ៥% នឹងបង្កើតតំរូវការប្រហែល ៩០.០០០កន្លែងសិក្សានៅឧត្ដម សិក្សា (បច្ចុប្បន្នមាន ១០.០០០កន្លែង) ។

៣. ចំពោះការវែកញែក និងការពិពណ៌នាលំអិតស្ដីអំពីនិន្នាការ និងការអភិវឌ្ឍន៍ឧត្ដមសិក្សានៅក្នុងប្រទេសអាស៊ីនានា សូមអានឯកសាររបស់ Gerard and Mak 1997 ។

ឯកសារយោង

Gerard and Mak (1997), Gerard A. Postiglione and Grace C.L. Mak. (eds.) *Asian Higher Education in An International Handbook and Reference Guide* (London: Greenwood Press).

NHETF (National Higher Education Task Force) (1997), *The National Action Plan*, (Phnom Penh).

ពលកម្មចំណាកស្រុកនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាលនៃអាស៊ីអគ្នេយ៍

ភស្តុតាងមួយចំនួនបង្ហាញពីផលប៉ះពាល់លើភាពក្រីក្រនៅ កម្ពុជា ឡាវ និង វៀតណាម ។*

អត្ថបទនេះមានគោលដៅធ្វើការប៉ាន់ស្មានពីចំនួនពលករចំណាកស្រុកបែងចែកតាមប្រភេទ និងកំណត់ពីកំរិតដែលចំណាកស្រុកបានជួយដោះស្រាយដល់បញ្ហាភាពក្រីក្រនៅក្នុងបណ្តាប្រទេសមានសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាលនៅអាស៊ីអគ្នេយ៍ ។ អត្ថបទផ្អែកជាសំខាន់លើទិន្នន័យ និងការសិក្សាលើប្រទេសបីគឺកម្ពុជា ឡាវ និងវៀតណាម ដែលត្រូវបានប្រមូលនិងធ្វើឡើងដោយបណ្តាញវិភាគអភិវឌ្ឍន៍ (Development Analysis Network: DAN) ក្នុងឆ្នាំ២០០០-២០០១ (សូមអានឯកសារ DAN 2001) ។

លំនាំនៃការអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងតំបន់

នៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាលទាំងអស់ក្នុងតំបន់ និងនៅក្នុងប្រទេសជិតខាងផ្សេងទៀត ចលនាជនចំណាកស្រុកបានកើតមានឡើងតាំងពីសម័យអាណានិគម និងពីមុនសម័យអាណានិគមទៀតផង ។ ចំណាកស្រុកបានកើតមានបន្តរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ហើយជាក់ស្តែងថែមទាំងបានកើនឡើងក្នុងរូបភាពខ្លះៗទៀតផង ។ ចំណាកស្រុកមានតួនាទីបំពេញគំលាតរវាងតំរូវការ និងការផ្គត់ផ្គង់ពលកម្មនៅក្នុងចំណែកខ្លះនៃទីផ្សារ ព្រមទាំងជួយកាត់បន្ថយអតុល្យភាពរវាងតំបន់ផ្សេងៗ ។ ក្នុងដំណើរការនេះ ចំណាកស្រុកបានក្លាយជាយុទ្ធសាស្ត្រស្រោចស្រង់ជីវិតរបស់ប្រជាជនមួយភាគធំ ។ នៅក្រោមសម្ពាធនៃកំណើនប្រជាសាស្ត្រ ការផ្លាស់ប្តូរកន្លែងជាចាំបាច់ដើម្បីដោះស្រាយជីវភាព គឺកាន់តែមានចំនួនច្រើនឡើង ។ លក្ខណៈពិសេសមួយទៀតនៃសេដ្ឋកិច្ចអន្តរកាល គឺប្រវត្តិមានសង្គ្រាមយូរឆ្នាំក្នុងពេលថ្មីៗ ការឆ្លងកាត់របបសង្គមនិយម និងអន្តរកាលទៅកាន់សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារជាបន្តមកទៀត ។ កត្តាទាំងនេះបាន បង្កឱ្យមានអស្ថិរភាពក្នុងរយៈពេលដ៏វែងៗ ដែលបាន រាំងស្ទះដល់វិនិយោគ ធ្វើឱ្យខូតខាតដល់ហេដ្ឋារចនា សម្ព័ន្ធ និងការអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស ហើយកំរិតជីវភាពប្រជាជនក៏បានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមាន ។

**ចលនាជនចំណាក ស្រុកបានកើតមានឡើងតាំងពីសម័យ
អាណានិគម និងពីមុនសម័យអាណានិគមទៀតផង ។ វាបាន
កើតមានបន្តរហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ហើយនៅក្នុងដំណើរការនេះ
ចំណាកស្រុកប
ានក្លាយជា-
យុទ្ធសាស្ត្រស្រោចស្រង់ជីវិតរបស់ប្រជាជនមួយភាគធំ ។
នៅក្រោមសម្ពាធនៃកំណើនប្រជា សាស្ត្រ ការ-**

កម្ពុជាទើបឆ្លងផុតពីសង្គ្រាម និងការវឹកវរផ្ទៃក្នុងដែលបានអូសបន្លាយអស់ជិតបីទសវត្សរ៍ ហើយជាលទ្ធផល ស្ថាប័ននានាខាងសង្គមកិច្ច ហិរញ្ញវត្ថុ និងអភិបាលកិច្ចបានទទួលរងការខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ។ បច្ចុប្បន្នស្ថាប័នទាំងនេះទើបតែចាប់ផ្តើមមានដំណើរការឡើងវិញប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ កិច្ចប្រឹងប្រែងធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍ធំៗមួយចំនួនត្រូវបានផ្តួចផ្តើមឡើង ហើយ ៤ឆ្នាំក្រោយមក សេដ្ឋកិច្ចសំរេចបានអត្រាកំណើន ៧-៨% ។ ប៉ុន្តែអត្រាកំណើននេះបានធ្លាក់ចុះជាថ្មីដោយការប្រយុទ្ធគ្នាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ ហើយរហូតមកដល់ឆ្នាំ១៩៩៨ ទើបសកម្មភាពអាជីវកម្មមានដំណើរការធម្មតាឡើងវិញ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ប្រជាជនរស់នៅក្រោមបន្ទាត់ក្រីក្រមានប្រហែល ៣៦% ។ គំលាតដ៏ធំរវាងជនបទ-ទីក្រុង កំណើនដ៏លឿននៃចំនួនប្រជាជន និងកង្វះដ៏ធ្ងន់ធ្ងរនៃធនធានរូបវន្ត និងធនធានមនុស្ស គឺជាបញ្ហាធំៗដែលកម្ពុជាត្រូវប្រឈមមុខក្នុងពេលនេះ ។ បញ្ហាទាំងនេះក៏បានបង្កឱ្យមានលក្ខខណ្ឌនានាដែល "ជំរុញ" ឱ្យចំណាកស្រុក ។

នៅឡាវ និងវៀតណាម សង្គ្រាមបានចប់តាំងពីពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍១៩៧០ ប៉ុន្តែរហូតមកដល់ចុងទសវត្សរ៍១៩៨០ ទើបឃើញផុសចេញនូវលក្ខខណ្ឌនានាដែលអនុញ្ញាតឱ្យមានកំណើនលឿន ។ សំរាប់មួយចំណែកធំនៃការអភិវឌ្ឍន៍ក្នុងបីទសវត្សរ៍កន្លងមក ប្រទេសឡាវបានស្ថិតនៅខាងក្រៅប្រព័ន្ធបែងចែកការងារអន្តរជាតិ ពីព្រោះបានអនុវត្តរបបនយោបាយ និងសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងរូបភាពបំរើកសិកម្ម និងតាមផែនការប្រមូលផ្តុំ ។ ទោះបីដង់ស៊ីតេប្រជាជននៅទាបនៅឡើយក៏ដោយ ក៏ធនធានរូបវន្ត និងធនធានមនុស្សនៅអន់ថយខ្លាំងណាស់ ។ យន្តការសេដ្ឋកិច្ចថ្មី ដែលឡាវបានអនុម័តក្នុងឆ្នាំ១៩៨៦ បាននាំឱ្យមានសេរីភាវូបនីយកម្មសេដ្ឋកិច្ចមួយចំនួន និងធ្វើឱ្យសេដ្ឋកិច្ចមានកំណើនដល់ ៦% សំរាប់មួយរយៈពេលខ្លីក្នុងទសវត្សរ៍១៩៩០ ។ ប៉ុន្តែគិតជារួម ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៩០ ចំនួនប្រជាជនរស់នៅក្រោមបន្ទាត់ក្រីក្រនៅតែខ្ពស់រហូតដល់ទៅ ៤៦% ។

វៀតណាមមានសន្ទុះសេដ្ឋកិច្ចខ្លាំងណាស់ក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំកន្លងទៅនេះ ។ ស្ថាប័នខាងសង្គមកិច្ច និងស្ថាប័នស៊ីវិលរបស់វៀតណាម បានឆ្លងកាត់រយៈពេលសង្គ្រាមដោយសឹងតែគ្មានការខូចខាត ហើយវាជាហេតុផលដែលវៀតណាមមានអត្រាអក្ខរកម្ម និងកំរិតអប់រំដ៏ខ្ពស់ ។ វៀតណាមបានអនុម័តគោលនយោបាយ Doi Moi នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៨០ ហើយតាមនេះ វៀតណាមបានចាប់ផ្តើមនូវកំណែទំរង់មួយចំនួនឆ្ពោះទៅកាន់សេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារ ដោយសំរេចអត្រាលូតលាស់ដល់ ៧-៨% ក្នុងមួយឆ្នាំនៅដើមនិងពាក់កណ្តាលទសវត្សរ៍១៩៩០ ។ អត្រាភាពក្រីក្រក្នុងប្រជាជនសរុបបានថយចុះពី ៥១%ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៣ មកត្រឹមប្រហែល ៣៧% ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨។ ប៉ុន្តែមកដល់ឆ្នាំ ១៩៩៨ ហើយក៏ដោយ ក៏កំលាំងពលកម្មដែលធ្វើការក្នុងវិស័យកសិកម្មជីវព្រឹត្តិ (subsistence agriculture) មានទំហំដល់ទៅ ៧៣% ។ នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៩០ វៀតណាមត្រូវបញ្ឈប់ពីការងារនូវពលករជាច្រើនក្នុងសហគ្រាសរដ្ឋ ដោយសារសហគ្រាសមានប្រសិទ្ធិភាពទាប និងគ្មាន ចីរភាព ហើយការបញ្ឈប់នេះគួបផ្សំនឹងឥទ្ធិពលនៃ ការរំសាយកងទ័ពផង បានធ្វើឱ្យសភាពការណ៍ក្នុង ទីផ្សារការងារដែលកំពុងលំបាកស្រាប់ឱ្យកាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនថែមទៀត (Anh 2001) ។

ម្យ៉ាងវិញទៀត វិបត្តិហិរញ្ញវត្ថុឆ្នាំ១៩៩៧ បាន ប៉ះពាល់ដល់ប្រទេសទាំងបី ហើយហេតុផលសំខាន់គឺមកពី កម្ពុជា ឡាវ វៀតណាម ពឹងផ្អែកលើទុនវិនិយោគរបស់ប្រទេសអាស៊ីឯទៀត ។

* អត្ថបទនេះរៀបចំឡើងដោយលោក Sarthi Acharya នាយកស្រាវជ្រាវនៃ វបសអ ក្នុងនាមនៃបណ្តាញវិភាគពីការអភិវឌ្ឍន៍ (DAN) ។

ដោយសារមូលហេតុដូចខាងលើ ប្រទេសទាំងបី មានពលកររៀងៗខ្លួនដែលស្វែងរកទីកដីថ្មីប្រសើរជាងមុន ដើម្បីឱ្យបានរួចរស់ជីវិត ឬមានជីវភាពប្រសើរឡើង ។

លំហូរចំណាកស្រុក

កម្ពុជា: ចំណាកស្រុកក្នុងប្រទេស

ជំរឿនឆ្នាំ១៩៩៨ បានរាប់ឃើញប្រជាជន ៨៨១.៤០០នាក់ដែលធ្វើចំណាកស្រុកចេញពីតំបន់ជនបទក្នុងរយៈ៥ឆ្នាំមុនពេលធ្វើជំរឿន (ជនចំណាកស្រុកថ្មី) ។ ក្នុងនេះប្រហែលមួយភាគបីបានធ្វើចំណាកស្រុកក្នុងរង្វង់ ១២ខែមុន (ជនចំណាកស្រុកថ្មីបំផុត) ។ ជាការប្រៀបធៀប អង្កេតប្រជាសាស្ត្រឆ្នាំ១៩៩៦ បានប៉ាន់ថា មានប្រជាជន ៦៤៣.៧០០នាក់បានចាកចេញពីតំបន់ជនបទក្នុងរយៈពេល ៥ឆ្នាំមុនធ្វើអង្កេត ហើយក្នុងនេះ ២៧% បានចាកចេញក្នុងរង្វង់ ១២ខែមុន ។ តួលេខនេះបង្ហាញពីកំណើនយ៉ាងលឿននៃចំណាកស្រុកចេញពីជនបទ ។ ចំងាយជាមធ្យមនៃការធ្វើចំណាកស្រុក ក៏កើនឡើងដែរពីឆ្នាំ១៩៩៦ ដល់ ១៩៩៨ ។ ជំរឿនបង្ហាញទៀតថា ក្នុងចំណោមជនចំណាកស្រុកប្រហែល ៥៧%បានចាកចេញពីភូមិរបស់ខ្លួនទៅកាន់តំបន់ជនបទមួយទៀត ២១% ចេញពីជនបទទៅកាន់តំបន់ទីក្រុង ១៤%ចេញពីទីក្រុងមួយទៅកាន់ទីក្រុងមួយទៀត, និង ៨%ចេញពីទីក្រុងទៅកាន់ជនបទ (Desbarats and Sik 2000) ។

អត្រាចំណាកស្រុកបែបនេះបានចោទសំនួរពីសមត្ថភាពរបស់តំបន់ទីក្រុងក្នុងការទទួលយកជនចំណូលថ្មី ហើយធ្ងន់ធ្ងរជាងនេះទៀតគឺលទ្ធភាពការតែតូចឡើងនៃតំបន់ជនបទក្នុងការដោះស្រាយជីវភាពឱ្យប្រជាជន ។

ជំរឿនបានបង្ហាញថា ក្នុងចំណោមជនចំណាកស្រុកប្រហែល ៥៧%បានចាកចេញពីភូមិរបស់ខ្លួនទៅកាន់តំបន់ជនបទមួយទៀត ២១% ចេញពីជនបទទៅកាន់តំបន់ទីក្រុង ១៤% ចេញពីទីក្រុងមួយទៅកាន់ទីក្រុងមួយទៀត និង ៨% ចេញពីទីក្រុងទៅកាន់ជនបទ ។

យុវជន (អាយុ ១៥-២៤ឆ្នាំ) ដែលស្មើនឹង ១៨%នៃប្រជាជនសរុប, តំណាងឱ្យ ៣០% នៃលំហូរចំណាកស្រុកថ្មីបំផុត ។ មនុស្សពេញវ័យនៅក្មេង (អាយុ ២៥-២៩ ឆ្នាំ) ដែលស្មើនឹង ៨%នៃប្រជាជនសរុប, តំណាងឱ្យ ១៣%នៃលំហូរចំណាកស្រុកក្នុង ឆ្នាំ១៩៩៨ ។ នេះជាក្រុមអាយុដែលត្រូវចូលទៅក្នុងទីផ្សារពលកម្ម ហើយបើសិនជាគេរកកន្លែងធ្វើការនៅឯមូលដ្ឋានមិនបានទេ ពួកគេនឹងចាកចេញហើយ ។

ចំណាកស្រុកកម្ពុជាទៅថៃ

កម្ពុជាទទួលពលករចំណាកស្រុកពីវៀតណាម ដើម្បីដោះស្រាយតំរូវការពិសេសៗខ្លះនៃទីផ្សារ ហើយក៏មានពលករខ្លួនមួយចំនួនធ្វើដំណើរទៅថៃដើម្បីធ្វើការក្នុងផ្នែកខ្លះនៃទីផ្សារថៃដែលត្រូវការពលកម្ម ។ មិនសូវមានពតិមានច្រើនទេពីលំហូរ (មិនផ្លូវការ) ទាំងនេះ ។ វបសអ បានធ្វើអង្កេតតូចៗរយៈ ពេលខ្លីចំនួនពីរដងក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ និង ២០០០ ដើម្បី ស្វែងយល់ពីរឿងនេះ (Godfrey *et al* 2001) ។

ជនចំណាកស្រុកភាគច្រើនមានអាយុពី ១៧-៣៥ ឆ្នាំ គឺបានន័យថាជនក្មេងៗមិនអាចរកកន្លែងបានទេ នៅក្នុងទីផ្សារពលកម្មក្នុងស្រុក ។ ជនចំណាកស្រុកផ្លូវ ជិត (ភាគច្រើនស្ត្រី) ត្រូវធ្វើដំណើរជារៀងរាល់ថ្ងៃ ឬត្រឹមពីរ-បីអាទិត្យក្នុងមួយ លើកៗដើម្បីទៅធ្វើការនៅតាមកសិដ្ឋាន ។ ជនចំណាកស្រុកផ្លូវឆ្ងាយ (ភាគច្រើន បុរស) ធ្វើដំណើរចូលជ្រៅទៅក្នុងប្រទេសថៃ ហើយតាមធម្មតាច្រើនចូលធ្វើជាកម្មករ សំណង់ អ្នកលីសែង ពលករក្នុងកសិដ្ឋាន ឬពលករគ្មានជំនាញផ្សេងទៀត ។

ទិន្នន័យស្រង់ពីមូលដ្ឋានបានបង្ហាញពីការធ្លាក់ចុះចំនួនជនចំណាកស្រុកកម្ពុជាទៅថៃក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧-៩៨ ដោយសារវិបត្តិសេដ្ឋកិច្ចនៅថៃ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ តំរូវការបានរើបឡើងវិញ ប៉ុន្តែមិនទាន់ដល់កំរិតមុនវិបត្តិឆ្នាំ១៩៩៧ ទេ ។ ដូច្នេះ គេអាចមើលឃើញថា កំលាំងដែលជំរុញឱ្យមានការធ្វើចំណាកស្រុកចេញបានបន្តកើនឡើង ប៉ុន្តែតំរូវការកំលាំងពលកម្មប្រែប្រួលនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចនៃប្រទេសអ្នកទទួលពលករ ។

ជនចំណាកស្រុកកម្ពុជាទៅថៃ អាចកំណត់ថាជាប្រភេទអ្នកធ្វើដំណើរសំរាប់មួយរយៈពេលខ្លី ដោយមានបំណងត្រឡប់មកវិញ ។

លំនាំចំណាកស្រុកនៅឡាវ

នៅឡាវ ដោយសារការពង្រីកទីក្រុង និងឧស្សាហកាវូបនីយកម្ម ជាពិសេសនៅក្រុងវៀងច័ន្ទ ប៉ាក់សេ ថាខែក និង លួងប្រាបាង ចំណាកស្រុក (ផ្ទៃក្នុង)ជនបទ-ទីក្រុងនៃពលករបានកើនឡើងក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយ ។ ប៉ុន្តែយើងមិនអាចពិភាក្សាលំអិតពីចំណាកស្រុកផ្ទៃក្នុងបានទេ ដោយហេតុថា ក្នុងចំណោមអង្កេតធំៗដែលបានធ្វើកន្លងមក គ្មានមួយណាបានប្រមូលពតិមានគ្រប់គ្រាន់ពីរឿងនេះសោះ ។

តាមការប៉ាន់ស្មានក្រៅផ្លូវការ ចំនួនពលករឡាវមិនស្របច្បាប់នៅថៃ មានប្រហែល ៩៥.០០០នាក់ ។ ពលករឡាវធ្វើចំណាកស្រុកទៅថៃ ពីព្រោះអាចរកចំណូលបានច្រើនជាងនៅឡាវ ទោះបីជាទូទៅ ពលករមិនស្របច្បាប់បានប្រាក់កំរៃទាបជាងពលករថៃដែលធ្វើការងារប្រហែលៗគ្នាក៏ដោយ ។ មួយចំណែកទៀត វត្តមានការងារសំរាប់រយៈពេលវែងក្នុងមួយឆ្នាំៗក៏ជាកត្តាជំរុញឱ្យធ្វើចំណាកស្រុកដែរ ។

ជនចំណាកស្រុកឡាវភាគច្រើន (ប៉ុន្តែមិនមែនទាំងអស់ទេ) ពុំមានកន្លែងឈរជើងជាប់លាប់នៅថៃទេ ដូច្នេះនឹងត្រឡប់ចូលប្រទេសវិញនៅពេលណាមួយ ។

ឡាវបានអនុញ្ញាតឱ្យពលករបរទេសមួយចំនួនចូលមកក្នុងប្រទេសជាសំខាន់គឺដើម្បីធ្វើការងារជំនាញផ្សេងៗ ។ ពតិមានបានពីទីភ្នាក់ងារនានាស្តីពីពលករបរទេសបំរើការងារនៅឡាវ គឺប្រែប្រួលខុសគ្នាយ៉ាងច្រើន ។ អង្កេតឆ្នាំ២០០០ របស់វិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវសេដ្ឋកិច្ចជាតិ បានរកឃើញថា ពលករបរទេស*ចុះបញ្ជី* មានចំនួន ៦.៨៨៩នាក់ ក្រសួងពលកម្ម និងសង្គមកិច្ចរាយការណ៍ថា មានពលករបរទេស ២,៣២៨នាក់ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ទីភ្នាក់ងារសហប្រតិបត្តិការឡាវ-វៀតណាម រាយការណ៍ថា មានពលករវៀតណាម ១៥.០០០នាក់នៅឡាវក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩,... (NSC and NERI, 2001) ។ ជាក់ស្តែង ពលករបរទេសប្រហែលមានច្រើនជាងតួលេខខាងលើទៀត ។ ពលករបរទេសភាគច្រើនគឺ ចិន វៀតណាម ឬថៃ ។ ក្នុងពេលខ្លះជនអន្តោប្រវេសន៏ខុសច្បាប់ ចូលមកជំនួសពលករក្នុងស្រុកនៅក្នុងការងារពិសេសៗ ដោយបានកាត់បន្ថយដល់សន្ទុះនៃការកសាងសមត្ថភាពក្នុងស្រុក ហើយក្នុងន័យនេះ វាជាឧបសគ្គមួយចំពោះការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។

ចំណាកស្រុកផ្ទៃក្នុងនៅវៀតណាម

ជាលក្ខណៈប្រវត្តិសាស្ត្រ ចំណាកស្រុកផ្ទៃក្នុងនៅវៀត ណាម មានលំហូរចំបងពីរៈ លំហូរទៅខាងត្បូង (ខេត្តវៀតណាមនៅភាគខាងត្បូង មានធនធានប្រសើរជាងខេត្តនៅខាងជើង) និងលំហូរពីជនបទទៅ ទីក្រុង ។ ទិន្នន័យបានបញ្ជាក់លំហូរជនចំណាកស្រុក ពីជនបទទៅទីក្រុងយ៉ាងច្រើន (Ba *et al,* 2001) ។ តាមអង្កេតកំរិតជីវភាពនៅវៀតណាមឆ្នាំ១៩៩៨ ប្រហែលពាក់កណ្តាលនៃប្រជាជននៅទីក្រុងមានទីកន្លែងកំណើតនៅឯជនបទ ។ អត្រាចំណាកស្រុកពីតំបន់មួយទៅតំបន់មួយក៏ប្រែប្រួលខុសគ្នាច្រើនដែរ ឧ. តំបន់ខ្ពង់រាបភាគកណ្តាលមានអត្រាជនចំណាក ស្រុកចូលខ្ពស់បំផុត ដែលភាគច្រើនមកពីតំបន់មាត់សមុទ្រភាគខាងត្បូង-កណ្តាល (ដែលបញ្ជាក់ពីការបែងចែកធនធានមិនស្មើគ្នា) ។

ផ្ទុយពីជនចំណាកស្រុកកម្ពុជា, ជនចំណាកស្រុកវៀតណាមភាគច្រើនធ្វើដំណើរដោយមានបំណងទៅតាំងលំនៅ ឬរស់នៅរយៈពេលវែងនៅកន្លែងថ្មី ។ ជាក់ស្តែងពួកគេផ្លាស់លំនៅពីតំបន់ក្រខ្សត់ធនធាន ទៅកាន់តំបន់សំបូណ៌ធនធានជាង ហើយជូនកាលគេធ្វើវិនិយោគ ឬធ្វើការងារក្នុងសកម្មភាពនានាដែលមិនដើរតាមរដូវកាល ហើយដែលប្រើជំនាញ ។ ដង់ស៊ីតេប្រជាជនខ្ពស់ក្នុងតំបន់ខ្លះក៏ជាកត្តាជំរុញមួយដែរ ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី លំហូរចំណាកស្រុកមិនអាចកាត់បន្ថយការពឹងផ្អែកយ៉ាងធំរបស់ប្រជាកសិករទៅលើកសិកម្មជីវព្រឹត្តិ (subsistence agriculture) ទេ ។

ចំណាកស្រុកអន្តរជាតិចេញពីវៀតណាម

ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៨០ មានចំណាកស្រុកពលករយ៉ាងច្រើនទៅកាន់អតីតសហភាពសូវៀត និងបណ្តាប្រទេសក្នុងប្លុកអឺរ៉ុបខាងកើត (ប្រហែល ២០០.០០០នាក់) ។ មកដល់ទសវត្សរ៍១៩៩០ ពួកគេភាគច្រើនបានត្រឡប់ទៅវៀតណាមវិញហើយ ។ ចំណាកស្រុកមួយសារក្រោយទៀតទៅកាន់ប្រទេសជប៉ុន កូរ៉េ មជ្ឈិមបូពា៌ និងអាហ្វ្រិកខាងកើត បានចាប់ផ្តើមក្នុងទសវត្សរ៍១៩៩០ និងមានប្រហែល ៦០-៧០ពាន់នាក់ ។ មានលំហូរចំណាកស្រុកមួយទៀតបានចាប់ផ្តើមតាំងពីដើមទសវត្សរ៍១៩៨០ ឆ្ពោះទៅកាន់ប្រទេសឡាវ បន្ទាប់មកទៅកម្ពុជា ។ នៅឡាវ ជនចំណាកស្រុកវៀតណាមមានសកម្មភាពជាសំខាន់នៅក្នុងការងារប្រើជំនាញទាប ។ ការប៉ាន់ស្មានពីចំនួន និងការងាររបស់ជនចំណាកស្រុកវៀតណាមនៅកម្ពុជា អាចធ្វើឡើងបាននៅពេលនេះ តែតាមរយៈអង្កេតគំរូតាងតូចៗរបស់ វិបសអ ដូចមានបង្ហាញជូននៅខាងក្រោម (So, 2001; Chan and So, 1999) ។

ជនចំណាកស្រុកផ្ទៃក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានបញ្ជាក់ថា មូលហេតុចំបងនៃការធ្វើចំណាកស្រុក គឺស្វែងរកការងារធ្វើ ហើយហេតុផលទីពីរ គឺតំរូវការទៅតាមគ្រួសារ ។ ក្នុងករណីជាច្រើន ហេតុផលខាងគ្រួសារក៏ជាប់ទាក់ទងនឹងរឿងការងារដែរ ពីព្រោះជនចំណាកស្រុក និងសហព័ទ្ធរបស់គេត្រូវធ្វើដំណើរជាមួយគ្នាដើម្បីស្វែងរកការងារធ្វើ ។

ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៨០ ជនចំណាកស្រុកវៀតណាមបានចាប់ផ្តើមត្រឡប់មកវិញជាបណ្តើរៗក្រោយពីបានធ្វើមាតុភូមិនិវត្តន៍ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៧០ ។ ក្នុងទសវត្សរ៍១៩៩០ ជនចំណាកស្រុកច្រើនទៀតត្រូវបានទាក់ទាញដោយការបើកចំហសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារយ៉ាងឆាប់រហ័សនៅកម្ពុជា ។ អ្នកសិក្សាខាងប្រជាសាស្រ្តបានគណនាថា នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៩០ នៅកម្ពុជាមានជនអន្តោប្រវេសន៏ជាងមួយលាននាក់បន្តិច ក្នុងនេះមួយភាគធំណាស់ចូលមកពីវៀតណាម ។

ជនចំណាកស្រុកវៀតណាមមកធ្វើនេសាទនៅកម្ពុជា ពីព្រោះមានការប៉ិនប្រសប់ជាងគេក្នុងរបរនេះ ហើយវាជាមូលហេតុធ្វើឱ្យពួកគេបានជោគជ័យល្អក្នុងការរក្សាការក្តោបក្តាប់របស់ខ្លួនទៅលើវិស័យនេះនៅកម្ពុជា ។ នៅភ្នំពេញពួកគេធ្វើជាកម្មករសំណង់ អ្នកលក់ដូរ កម្មករជំនាញក្នុងហាងជួសជុលគ្រឿងយន្ត និងគ្រឿងអគ្គិសនីក្នុងសហគ្រាសកែច្នៃឈើ... ។ នៅកម្ពុជា ប្រហែល ៨០% នៃអ្នកម៉ៅការតូចៗ និងមេការនៅ ក្នុងឧស្សាហកម្មសំណង់ ប្រហែលមានដើមកំណើត វៀតណាម ។ ការសិក្សាដល់ទីកន្លែងបានបង្ហាញថា ពួកនិយោជកចូលចិត្តជួលពលករវៀតណាម ពីព្រោះមានជំនាញខ្ពស់ជាងធ្វើការខ្លាំង ជាង និងអំណត់ជាង ។

វៀតណាមមានលក្ខណៈចំលែកមួយ ព្រោះមានកំលាំងពលកម្មមានជំនាញខ្ពស់គួរសម ប៉ុន្តែមានសមត្ថភាពតូចក្នុងការប្រើប្រាស់ពលកម្មនេះ ។

មូលហេតុនៃការធ្វើចំណាកស្រុក ប្រាក់ចំណូល លក្ខខណ្ឌធ្វើការងារ និងភាពក្រីក្រ

តាមជំរឿនឆ្នាំ១៩៩៨, ជនចំណាកស្រុកផ្ទៃក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានបញ្ជាក់ថា មូលហេតុចំបងនៃការធ្វើចំណាកស្រុក គឺស្វែងរកការងារធ្វើ (២៩%នៃចំនួនសរុប) ហើយហេតុផលទីពីរគឺតំរូវការទៅតាមគ្រួសារ (២៥%) ។ ក្នុងករណីជាច្រើន ហេតុផលខាងគ្រួសារក៏ជាប់ទាក់ទងនឹងរឿងការងារដែរ ពីព្រោះជនចំណាកស្រុក និងសហព័ទ្ធរបស់គេត្រូវធ្វើដំណើរជាមួយគ្នាដើម្បីស្វែងរកការងារធ្វើ ។

គំលាតប្រាក់កំរៃរវាងកាងារកសិកម្ម និងការងារគ្មានជំនាញនៅភ្នំពេញមានទំហំគួរឱ្យកត់សំគាល់: អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែបានកំរៃប្រហែល ៤.០០០រៀល/ថ្ងៃ (ប្រហែល ១ដុល្លារ) ឯប្រាក់កំរៃជាទូទៅនៅក្នុងក្រុង សំរាប់កម្មករគ្មានជំនាញ/ពាក់កណ្តាលជំនាញ គឺប្រហែល ៦.០០០-១០.០០០រៀល/ថ្ងៃ (Pon and Acharya, 2001) ។ កម្មករកាត់ដេរដែលភាគច្រើនជាជនចំណាកស្រុក អាចរកកំរៃបាន ៦០-៧៥ដុល្លារ/ខែ (Sok *et al*, 2001) ។ លើសពីនេះទៀត នៅជនបទការងារមានមិនលើសពីពីរ-បីខែទេ ប៉ុន្តែនៅទីក្រុងលទ្ធភាពមានការងារមិនគួរឱ្យកត់សំគាល់ទៅនឹងរដូវកាលទេ ។ ចំនួនថ្ងៃធ្វើការច្រើនធ្វើឱ្យកើនចំណូល ។ ទោះបីក្នុងចំណាកស្រុកពីជនបទទៅជនបទ ក៏ដោយ ក៏ប្រជាជនធ្វើដំណើរចេញពីតំបន់ដាំដុះតែមួយលើកទៅកាន់តំបន់ដាំដុះពីរ លើក ឬទៅនេសាទ កាប់ឈើ ឬធ្វើការនៅការដ្ឋានសាងសង់ ។

ចំពោះពលករកម្ពុជាដែលទៅធ្វើការនៅថៃ គំលាតប្រាក់កំរៃគឺជាចំណុចទាក់ទាញសំខាន់: ប្រាក់កំរៃនៅថៃអាចខ្ពស់ជាងនៅកម្ពុជាដល់ទៅ ២-៦ដង សំរាប់ការងារប្រហាក់ប្រហែលគ្នា (So, 2001) ។

ប៉ុន្តែ ការរស់នៅក្នុងប្រទេសថៃ មិនបានងាយស្រួលទេសំរាប់ជនចំណាកស្រុកកម្ពុជា ។ ដោយហេតុថា ភាគច្រើនគឺជាជនចំណាកស្រុកមិនស្របច្បាប់ ដូច្នេះត្រូវប្រឈមមុខនឹងការរំខានរុកគួន ការបង់សំណូកច្រើនៗ និងការជំរិតយកប្រាក់ ។ ក្នុងអង្កេតរបស់ វិបសអ អ្នកឆ្លើយសំភាសន៏បានប្រាប់ថា ចំណាកស្រុកអាចបង្ករការលំបាកដល់អ្នកនៅឯផ្ទះ ដូចជា ឪពុក-ម្តាយចាស់ៗគ្មានអ្នកណាជួយថែទាំ ចោរលួចទ្រព្យសម្បត្តិ គេរំលោភយកដី... ប៉ុន្តែគេនៅតែធ្វើចំណាកស្រុក ហើយជាក់ស្តែងភាគច្រើនអាចរកប្រាក់បាន និងអាចទទួលបានជំនាញខ្លះៗ ។

អង្កេតរបស់ វិបសអ ក៏ដូចជាការស្រាវជ្រាវនៅវៀតណាមបង្ហាញថា ផលប្រយោជន៏ខាងសេដ្ឋកិច្ច គឺជាមូលហេតុចំបងនៃលំហូរជនចំណាកស្រុកវៀតណាម ។ សឹងតែគ្រប់គ្នាបានរាយការណ៏ពីលទ្ធភាពរកប្រាក់កាសប្រសើរជាង ដោយសារកង្វះពលករជំនាញនៅកម្ពុជាបានផ្តល់ឱកាសឱ្យជនអន្តោប្រវេសន៏វៀតណាមចូលធ្វើការជាមេជាងសំណង់ អ្នកកែច្នៃឈើ អ្នកជួសជុលម៉ាស៊ីន... ។ ការត្រួតពិនិត្យអន្តោប្រវេសន៏ទន់ខ្សោយ និងការអនុគ្រោះផ្សេងៗ ជាថ្នូរនឹងការបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបានជួយសំរួលដល់លំហូរពលករចូល ។

អ្នកនេសាទវៀតណាមធុនតូច និងមធ្យម រកបានជាមធ្យម ១០.០០០រៀល/ថ្ងៃ គឺច្រើនជាងពីរ ដុល្លារ ដែលជាកំរិតប្រាក់កំរៃនៃបន្ទាត់ក្រីក្រស្រាលនៃធនាគារពិភពលោក ។ អ្នកផ្តល់ពត៌មានបានបញ្ជាក់ ថា ប្រាក់កំរៃមានកំរិតខ្ពស់ជាងនេះយ៉ាងច្រើននៅក្នុង អាជីវកម្មនេសាទធុនមធ្យម និងធុនធំ ដែលភាគច្រើន កាន់កាប់ដោយជនចំណាកស្រុកវៀតណាម ។ អ្នកម៉ៅការនេសាទវៀតណាមបានប្រជែងដណ្តើមយកសម្បទាននេសាទ ហើយជាញឹកញយពួកគេបានទទួលជោគជ័យ ពីព្រោះមានសមត្ថភាពខ្ពស់ជាងទាំងខាងបច្ចេកទេសនេសាទ និងការរកស៊ី។ ចំពោះចំណុចមិនអំណោយផលវិញ គឺមានការកើតឡើងយ៉ាង

ច្រើននូវកន្លែងត្រួតពិនិត្យក្រៅផ្លូវការដែលទាមទារឱ្យបង់ប្រាក់កំរៃផ្សេងៗ ។ ដើម្បីដោះស្រាយការទាមទារច្រើនហួសហេតុនេះ អ្នកនេសាទបានប្រើវិធីនេសាទខុសច្បាប់ដែលបង្ករអន្តរាយដល់មច្ឆាជាតិ ។ អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍បានឱ្យដឹងថា បរិមាណត្រីដែលចាប់បាននៅក្នុងតំបន់អង្កេតធ្លាក់ចុះប្រហែល ៤0% នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៩0 បើធៀបនឹងទសវត្សរ៍ ១៩៨0 ។

តើចលនាពលករដូចខាងលើ មានផលប៉ះពាល់យ៉ាងដូចម្តេចទៅលើភាពក្រីក្រ? ភស្តុតាងនានាបានបង្ហាញថា ក្នុងករណីភាគច្រើនគឺរវាងកន្លែងដើមទី និងកន្លែងគោលដៅនៃចំណាកស្រុក ប្រាក់កំរៃមានកំរិតខុសគ្នា ក្នុងករណីមួយចំនួនផ្សេងគឺវត្តមាននៃការងារ ឬរយៈពេលវែងជាងនៃការងារ និងក្នុងករណីខ្លះៗទៀតគឺដំណើរការរៀនសូត្រដែលជួយឱ្យពលករអាចចូលធ្វើការបាននៅក្នុងមុខងារមានប្រាក់កំរៃខ្ពស់ ។ ដូច្នេះ យូរៗទៅពលករកាន់តែចល័តខ្លាំងឡើង ដោយសុខចិត្តធ្វើដំណើរកាន់តែឆ្ងាយ និងកាន់តែហ៊ានប្រថុយនឹងហានិភ័យ ។ ក្នុងទិដ្ឋភាពនេះ ចំណាកស្រុកគឺជាឧបករណ៍មួយដ៏ខ្លាំងក្លាសំរាប់ប្រយុទ្ធនឹងភាពក្រីក្រ ។

ចលនាពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយនៃកំលាំងពលកម្ម បានជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ក្នុងន័យនេះ ត្រូវផ្តល់សារៈសំខាន់ដល់គោលនយោបាយចំណាកស្រុកដែលមានលក្ខណៈសមស្រប ។ ព្រមគ្នានេះដែរ គេត្រូវផ្តល់សារៈសំខាន់ប៉ុនគ្នាដល់គោលនយោបាយដែលលើកកំពស់ការលូតលាស់មានតុល្យភាពនៅក្នុងតំបន់ លើកទឹកចិត្តដល់សកម្មភាព និងឧស្សាហកម្ម នានាដែលប្រើពលកម្មច្រើន និងជួយកសាងធនធានមនុស្សឱ្យបាន

ចំពោះឥទ្ធិពលប្រយោលវិញ ទិន្នន័យពីប្រភពផ្សេងៗបង្ហាញថា ក្នុងករណីភាគច្រើន ទោះបីជាចំណាកស្រុកក្នុងប្រទេសឬឆ្លងដែនក្តី ពួកគេអាចផ្ញើប្រាក់មកផ្ទះបាន ។ ការផ្ញើប្រាក់នេះ វាជួយរក្សាស្ថិរភាពសន្តិសុខស្បៀងនៅឯផ្ទះក្នុងភូមិកំណើត និងអាចសន្សំបានជាទុនខ្លះផង ។ ក្នុងករណីមួយចំនួនតូច វាជាផ្លូវមួយសំរាប់ឱ្យជនចំណាកស្រុកក្នុងពេលអនាគតចូលទៅក្នុងទីផ្សារពលកម្មខាងក្រៅ ។ បន្ទាប់មកទៀត ការចាយវាយនូវប្រាក់កាសផ្ញើមកផ្ទះ វាជួយបង្កើតការងារឱ្យជនក្រីក្រដែលមិនអាចធ្វើចំណាកស្រុកបាន ។ ឥទ្ធិពលប្រយោលក៏មានរូបភាពជាការបំពេញចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងផ្នែកខ្លះនៃទីផ្សារពលកម្មជាគោលដៅនៃចំណាកស្រុក ហើយសេដ្ឋកិច្ចក៏ត្រូវបានកែលំអតាមនេះ ។ ផលប៉ះពាល់អាក្រក់ក៏មានខ្លះដែរ ប៉ុន្តែចំពោះជនចំណាកស្រុក ផលអាក្រក់នេះវាមិនធ្ងន់ធ្ងរទេ បើធៀបនឹងផលចំណេញដែលបានលើកឡើងហើយ ។

ការរៀបរាប់នៅខាងលើបានបង្ហាញថែមទៀតថា ទោះបីពលករទាំងអស់មានមូលហេតុដូចគ្នា (បង្កើនប្រាក់ចំណូល និងកំរិតជីវភាព) ប៉ុន្តែគេមានសមាសភាព លក្ខខណ្ឌធ្វើការងារ និងសន្តិសុខខាងសង្គមកិច្ចមិនដូចគ្នាទេ ។ ធនធានមនុស្ស បណ្តាញសង្គមកិច្ច និងលទ្ធភាពរកឃើញតំរូវការពិសេសៗក្នុងទីផ្សារពលកម្ម វាមានសារៈសំខាន់ខ្លាំងណាស់ ដោយជួយឱ្យជនចំណាកស្រុកមានជំហរល្អក្នុងការចរចា ។ សរុបមក ចំណាកស្រុកមានផលប៉ះពាល់មិនស្មើគ្នាទេ ។

អំពីគោលនយោបាយ

កម្ពុជា និងឡាវ មិនទាន់បានអនុវត្តវិធានការ ដើម្បីជំរុញ ឬត្រួតពិនិត្យយ៉ាងសកម្មនូវចំណាកស្រុកក្នុងប្រទេស ឬអន្តរជាតិ ដូចដែល ថៃ ហ្វីលីពិន ឬ បឹងក្លាដេស អនុវត្តន៍នោះទេ ។ នៅកម្ពុជា គេអាចមើលឃើញច្បាស់តែគោលនយោបាយមួយសំដៅកាត់បន្ថយចំណាកស្រុកជនបទ-ទីក្រុង និងផ្តល់ដីឱ្យអ្នកគ្មានដីធ្លីដែលរស់នៅជនបទ ដើម្បីឱ្យគេ អាចរកចិញ្ចឹមជីវិតបាននៅឯមូលដ្ឋាន ។ វៀតណាមមានគោលនយោបាយជាក់លាក់សំរាប់តែ ចំណាកស្រុកអន្តរជាតិប៉ុណ្ណោះ ។ នៅឆ្នាំ២000 ទាំងក្រុមហ៊ុនរដ្ឋ និងឯកជន បានទទួលការ អនុញ្ញាតឱ្យចូលរួមក្នុងការនាំចេញពលកម្ម ។ ប៉ុន្តែចំពោះចំណាកស្រុកក្នុងប្រទេស និងចំណាកស្រុកឆ្លងដែនវិញ សព្វថ្ងៃមិនទាន់ឃើញមានជំហរជាផ្លូវការអ្វីច្បាស់លាស់ទេ ។

ចលនាពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយនៃកំលាំងពលកម្ម បានជួយកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ ប៉ុន្តែតាមបែបបទល្អ ចំណាកស្រុកត្រូវតែដឹកនាំដោយតំរូវការ ទើបការចែកចាយកំលាំងពលកម្មបំរើផលប្រយោជន៍សង្គមបានប្រសើរបំផុត ។ ក្នុងន័យនេះ ត្រូវផ្តល់សារៈសំខាន់ដល់គោលនយោបាយចំណាកស្រុក ដែលមានលក្ខណៈសមស្រប ។

Consider an Annual Subscription to all CDRI Publications

For one convenient fee, which includes delivery, it is now possible to receive all the publications CDRI produces in a calendar year. This subscription includes:

1. **4 to 6 Working Papers**, each of which presents the results of one of CDRI's studies.
2. The collected papers from the annual Development Analysis Network (DAN) study which CDRI coordinates with 6 other DAN-member research institutes in Cambodia, Thailand, Laos, and Vietnam.
3. **4 issues of CDRI's quarterly journal**, *Cambodia Development Review*, which publishes articles on the latest socio-economic research, key development issues and analysis of the Cambodian and regional economies.
4. **4-6 *Policy Briefs*** which summarise findings and policy recommendations from important CDRI studies.
5. **Monthly bilingual (English and Khmer) *Flash Reports*** which provide a snap shot of the Cambodian and regional economies.
6. **The *Annual Economic Review*,** analyses trends in key sectors of the Cambodian economy and presents comprehensive analysis of economic development and refom policy, plus key indicators of economic performance.

*A **subscription** to all of CDRI's publications **for 2002** can be purchased anytime during the calendar year, and all materials published in 2002 prior to commencement of the subscription, will be shipped immediately.*

For prices and more information, please contact **Publications section** at **CDRI, 56, street 315, Tuol Kork, Phnom Penh, Cambodia, Tel: (023) 880-734 / 883-603, Fax: (023) 366-094, email: pubs@cdri.forum.org.kh**

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស

ទិន្នន័យសេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗបង្ហាញថា ធៀបនឹងត្រីមាសទី២ ឆ្នាំ២០០១ សភាពការណ៍សេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកបានធ្លាក់ចុះនៅក្នុងត្រីមាសទី៣ នេះ ។ ភាពគ្មានការងារធ្វើ និងភាពក្រីក្របានកើនឡើង ។ ដើម្បីទ្រទ្រង់ដល់សេដ្ឋកិច្ចរៀងៗខ្លួន ធនាគារកណ្តាលក្នុងប្រទេសជាច្រើនបានបន្តជំរុញតំរូវការក្នុងស្រុកដោយបន្ធូរគោលនយោបាយខាងឥណទានតាមរយៈការកាត់បន្ថយអត្រាការប្រាក់ ។ ដោយមូលហេតុនេះ អត្រាអតិផរណានៅក្នុងពិភពលោកបានថយចុះមួយកំរិត ទោះបីអត្រាប្តូរប្រាក់និងថ្លៃផលិតផលផលក្នុងទីផ្សារពិភពលោកមានការប្រែប្រួលចុះឡើងមិនទៀងទាត់ក៏ដោយ ។

កំណើនសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក

តាមទិន្នន័យសេដ្ឋកិច្ចថ្មីៗបំផុត ព្រឹត្តិការណ៍ខែកញ្ញានៅសហរដ្ឋអាមេរិក បានធ្វើឱ្យកាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនថែមទៀតលើសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសភាគច្រើន ដែលសព្វថ្ងៃកំពុងតែធ្លាក់ចុះ ។ ផលិតកម្មឧស្សាហកម្មសហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងរយៈមួយឆ្នាំមកដល់ខែតុលា ២០០១ បានធ្លាក់ចុះដល់ -៦,៤% ធៀបនឹង -៣,២%មកដល់ខែកក្កដា ។ នៅជប៉ុនផលិតកម្មឧស្សាហកម្មកាន់តែធ្លាក់ធ្ងន់ធ្ងរជាងនេះគឺ-១១,៩%ក្នុងរយៈមួយឆ្នាំមកដល់ខែតុលា ធៀបនឹង -៨,៥%មកដល់ខែកក្កដា ។ ប៉ុន្តែនៅអឺរ៉ុប សន្ទស្សន៍ផលិតកម្មឧស្សាហកម្មគ្មានការប្រែប្រួលទេក្នុងរយៈពេលនេះ ។ ដើម្បីគ្រប់គ្រងការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ច ធនាគារកណ្តាលសហរដ្ឋអាមេរិកបានបញ្ចុះអត្រាការប្រាក់រយៈពេលខ្លីជាថ្មីទៀតនៅដើមខែធ្នូ ២០០១ ដែលជាការបញ្ចុះលើកទី១១ ក្នុងឆ្នាំ២០០១។ ប៉ុន្តែនយោបាយរូបិយវត្ថុនេះត្រូវការពេលមួយរយៈ ដើម្បីហុចលទ្ធផល ។

ការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចនៅបស្ចិមប្រទេស បានអូសទាញឱ្យសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសអាស៊ីមួយចំនួនធ្លាក់ចុះដែរ។ នៅសិង្ហបុរី និងតៃវ៉ាន់ សេដ្ឋកិច្ចមានកំណើនអវិជ្ជមានអស់ពីរត្រីមាសហើយ (គិតត្រឹមត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ ២០០១) ឯសេដ្ឋកិច្ចហុងកុង និងម៉ាឡេស៊ីក៏គេចមិនផុតពីការធ្លាក់ចុះដែរ។ ពីត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០០ ដល់ត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ ២០០១ កំណើន ផសស ពិត បានធ្លាក់ចុះ ៥,៦%នៅសិង្ហបុរី ៤,២%នៅតៃវ៉ាន់, ១,៣%នៅម៉ាឡេស៊ី និង ០,៣%នៅហុងកុង ។ ប៉ុន្តែប្រទេសចិនមានកំណើនសេដ្ឋកិច្ចមាំមួនដដែល (ផសស កើន ៧%ក្នុងត្រីមាសទី៣) ទោះបីការនាំចេញបានធ្លាក់ចុះខ្លាំងក៏ដោយ ។ សន្ទុះនេះកើតចេញមួយចំណែកពីវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស ដែលនៅតែបន្តហូរចូលប្រទេសចិន (ប្រហែល ៤០ពាន់លានដុល្លារតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៤) ។ ដោយសារការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចទូទាំងពិភពលោក តំរូវការនៅក្រៅប្រទេសបានថយចុះ ដូច្នេះចិនត្រូវជួបបញ្ហាប្រឈមនៃការជំរុញតំរូវការក្នុងស្រុក ដើម្បីរក្សាសន្ទុះកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ។ តាមពិត តំរូវការក្នុងស្រុកនៅប្រទេសចិន បានកើនមួយកំរិតហើយ ។ ក្នុង ៧ខែដើមឆ្នាំនេះ សកម្មភាពលក់រាយក្នុងស្រុកបានកើនប្រហែល ១០% ឯវិនិយោគខាងសំណង់អគារផ្សេងៗបានកើន ៣០% ។

ផលប៉ះពាល់ខាងសង្គមកិច្ចនៃការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចកាន់តែមើលឃើញច្បាស់។នៅសហរដ្ឋអាមេរិក អត្រាគ្មានការងារធ្វើកើនដល់ ៥,៤% នៃកំលាំងពលកម្មក្នុងខែ តុលា ២០០១, ធៀបនឹង ៤,៥%ក្នុងខែកក្កដា, និង ៣,៩% កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ នៅជប៉ុនអត្រាគ្មានការងារធ្វើកើនដល់ ៥,៤%ក្នុងខែតុលា ធៀបនឹង ៥% ក្នុងខែកក្កដា និង ៤,៧%កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ ក្នុងតំបន់អឺរ៉ូ អត្រាគ្មានការងារធ្វើនៅនឹងត្រឹម ៨,៣%នៃកំលាំងពលកម្មក្នុងត្រីមាសទី៣, ធៀបនឹង ៨,៨%កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ នៅក្នុងប្រទេសមួយចំនួនដែលទើបធ្វើឧស្សាហភាវូបនីយកម្មថ្មី ផលប៉ះពាល់ខាងសង្គមកិច្ចទៅលើប្រជាជនក៏មានលក្ខណៈគួរឱ្យបារម្ភដូចគ្នា ។ តាមទស្សនាវដ្តី Far Eastern Economic Review, រដ្ឋាភិបាលម៉ាឡេស៊ីរំពឹងថា នៅចុងឆ្នាំ ២០០១ នឹងមានប្រជាជន ជាង ៣៩០.០០០នាក់ត្រូវបាត់បង់ការងារ ហើយអត្រាគ្មានការងារធ្វើនឹងកើនដល់ ៣,៩% ធៀបនឹង ៣,១% ក្នុងឆ្នាំ ២០០០ ។ នៅហុងកុង អត្រាគ្មានការងារធ្វើកើនដល់ ៥,៣%ក្នុងត្រីមាសទី៣ ធៀបនឹង ៤,៦%កាលពីត្រីមាសមុន ។ នៅថៃ ភាពក្រីក្រកាន់តែរីកធំឡើងគឺចំនួនអ្នកក្រកើនដល់ប្រហែល ១០លាននាក់ក្នុងឆ្នាំ២០០១ ធៀបនឹង ៧លាននាក់កាលពីឆ្នាំ១៩៩៦ (តាមតួលេខផ្សព្វផ្សាយថ្មីរបស់ធនាគារពិភពលោក) ។

កម្ពុជាមានស្ថានភាពប្លែកពីគេ ជាពិសេសក្នុងពេលសព្វថ្ងៃនេះ ពីព្រោះបែរជាបានអត្ថប្រយោជន៍ពីភេរវកម្មវាយប្រហារនៅអាមេរិក ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងអាជីវកម្មខាងសំលៀកបំពាក់ អតិថិជននៅអាមេរិក និងអឺរ៉ុប បានបង្កើនការបញ្ជាទិញសំលៀកបំពាក់ពីកម្ពុជា ដោយកាត់បន្ថយបរិមាណទិញពីប្រទេសអ៊ីស្លាមនានា (ឧ. ប៉ាគីស្ថាន បង់ក្លាដេស ឥណ្ឌូណេស៊ី...) ។ សភាពការណ៍នេះអាចមើលឃើញយ៉ាងច្បាស់ក្នុងខែតុលា ។ បច្ចុប្បន្ន និន្នាការកាត់បន្ថយការងារក្នុងវិស័យនេះហាក់ដូចជាលែងមានហើយជាក់ស្តែង កម្មកររោងចក្រកាត់ដេរបានចាប់ផ្តើមធ្វើការងារបន្ថែមម៉ោងទៀតផង ។ ដូចគ្នានេះដែរ ស្ថានការណ៍ក្នុងវិស័យទេសចរណ៍ហាក់ដូចជាគ្មានការប៉ះពាល់អ្វីទេ ។ ទេសចរដែលភាគច្រើនមកពីបណ្តាប្រទេសនៅអាស៊ី ដែលពីមុនរំពឹងថា ទៅធ្វើទស្សនកិច្ចនៅអាមេរិក ឥឡូវនេះបែរជាធ្វើដំណើរមកខាងប្រទេសអាស៊ី មិនកាន់អ៊ីស្លាមវិញ ក្នុងនេះមានទាំងប្រទេសកម្ពុជាផង ។

អតិផរណាក្នុងពិភពលោក និងអត្រាប្តូរប្រាក់ក្នុងទីផ្សារអន្តរជាតិ

ការបន្តធ្លាក់ចុះតំរូវការក្នុងពិភពលោក និងការបញ្ចុះអត្រាការប្រាក់បាននាំឱ្យមានការថយចុះអតិផរណាក្នុងពិភពលោក ។ នៅអាមេរិក អតិផរណាថយចុះដល់ ២,១% ក្នុងខែតុលា ២០០១ ធៀបនឹង ២,៧%ក្នុងខែកក្កដា និង ៣,៤% កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ ក្នុងតំបន់អឺរ៉ូ អតិផរណាថយចុះដល់ ២,៤%ក្នុងខែតុលា ២០០១ ធៀបនឹង ២,៨%ក្នុងខែកក្កដា និង ២,៧%កាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ នៅអាស៊ី អតិផរណាក្នុងប្រទេសជាច្រើនមាននិន្នាការប្រហាក់ប្រហែលនេះដែរ។ នៅជប៉ុន អតិផរណានៅតែអវិជ្ជមានដដែល ។

អនាគតសេដ្ឋកិច្ចមិនច្បាស់លាស់ បានធ្វើឱ្យអត្រាប្តូរប្រាក់ឡើងចុះយ៉ាងខ្លាំងក្នុងទីផ្សារអន្តរជាតិ ។ ពីខែកញ្ញា ដល់ពាក់កណ្តាលខែធ្នូ ២០០១, ដុល្លារ អាមេរិកមានភាពនឹងនជាទូទៅធៀបនឹងប្រាក់អឺរ៉ូ ទោះបីវាមានការប្រែប្រួលចុះ ឡើងពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃក៏ដោយ (ក្នុងរង្វង់ ១,០៩អឺរ៉ូ ក្នុងមួយដុល្លារអាមេរិក) ។ ក្នុងរយៈពេលនេះ ដុល្លារអាមេរិកបានឡើងថ្លៃធៀបនឹងរូបិយវត្ថុជប៉ុន ដោយមួយដុល្លារប្តូរបាន ១២៧ យ៉េននៅពាក់កណ្តាលខែធ្នូ ធៀបនឹង ១១៨យ៉េន កាលពីដើមខែកញ្ញា ។ ដុល្លារអាមេរិកក៏ឡើងថ្លៃគួរឱ្យកត់សំគាល់ធៀបនឹងដុល្លារសិង្ហបុរី គឺមួយដុល្លារអាមេរិក ប្តូរបាន ១,៨៤ដុល្លារសិង្ហបុរីនៅពាក់កណ្តាលខែធ្នូ ធៀបនឹង ១,៧៥ ដុល្លារសិង្ហបុរីកាលពីដើមខែកញ្ញា ។ ប៉ុន្តែក្នុងរយៈពេលដដែលនេះ ដុល្លារអាមេរិកមានស្ថិរភាពធៀបនឹងប្រាក់បាតថៃ ប្រាក់រីងហ្គីតម៉ាឡេស៊ី និងប្រាក់វ៉ុនកូរ៉េខាងត្បូង ។

ថ្លៃផលិតផលក្នុងទីផ្សារពិភពលោក

ក្រៅពីអង្ករ ថ្លៃផលិតផលផ្សេងៗក្នុងទីផ្សារពិភពលោកបានធ្លាក់ចុះនៅត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ។ ថ្លៃអង្ករលេខ១ នៅបាងកកបានរើបឡើងវិញបន្តិចដោយលក់បាន ១៧០ដុល្លារ/តោនក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ (ធៀបនឹង ១៦៥ ដុល្លារ/តោនក្នុងត្រីមាសមុន) ប៉ុន្តែវានៅទាបជាងកាលពីត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០០ (១៨៥ដុល្លារ/តោន) ។ ថ្លៃសណ្តែកសៀង, ឈើ, និងកៅស៊ូ, បានបន្តធ្លាក់ចុះ ។ គួរកត់សំគាល់ដែរថា ការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចក្នុងទូទាំងពិភពលោក បានជះឥទ្ធិពលសង្កត់ថ្លៃប្រេងឆៅឱ្យធ្លាក់ចុះមួយកំរិត ។ ក្នុងត្រីមាសទី២ ឆ្នាំ២០០១ ប្រេងឆៅនៅឌូបៃ លក់បាន

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្រៅប្រទេស

តារាង១. កំនើន GDP ពិតនៃដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើស ពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ (កំណើនភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន)

	1999		2000				2001		2000	2001*
	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1-Q4	Q1-Q4
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា	-	-	-	-	-	-	-	-	4.0	4.5
ឥណ្ឌូនេស៊ី	5.8	3.2	4.1	5.1	5.2	4.0	3.5	3.5	4.8	4.0
ម៉ាឡេស៊ី	10.6	11.9	8.7	7.7	6.6	3.2	0.5	-1.3	8.6	3.0
សិង្ហបុរី	7.1	9.1	8.0	10.4	10.5	4.5	-0.9	-5.6	9.9	2.0
ថៃ	6.5	5.2	6.6	2.6	3.1	1.8	1.9	-	4.3	2.5
វៀតណាម	-	-	-	-	-	-	-	-	6.8	5.0
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន	6.8	8.1	8.3	8.2	7.3	8.1	7.8	7.0	8.0	7.5
ហុងកុង	8.7	14.1	10.8	10.8	6.8	2.5	0.5	-0.3	10.5	3.0
កូរ៉េខាងត្បូង	13.0	12.7	9.7	9.3	4.6	3.7	2.7	1.8	8.8	3.0
តៃវ៉ាន់	6.8	7.9	5.4	6.6	4.1	1.1	-2.4	-4.2	6.0	2.5
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១១	3.1	3.8	3.9	3.3	3.0	2.5	0.2	1.3	3.4	1.5
ជប៉ុន	0.0	2.4	1.1	0.5	2.5	0.2	-2.9	-0.5	1.7	0.0
សហរដ្ឋអាមេរិក	4.6	5.3	6.1	5.2	3.4	2.7	1.2	0.6	4.9	1.0

Source: the International Monetary Fund, The Economist, * CDRI Estimates based on the IMF, ADB and World Bank Projections

តារាង២. អត្រាអតិផរណានៃដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើស ពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ (កំណើនភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន)

	1999		2000				2001		2000	2001*
	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1-Q4	Q1-Q4
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា	0.0	0.1	-2.3	-1.4	0.5	-0.8	0.1	-0.4	-0.8	0.0
ឥណ្ឌូនេស៊ី	1.7	-0.6	6.1	5.7	8.8	9.1	11.1	12.1	3.7	8.0
ម៉ាឡេស៊ី	2.1	1.5	1.4	1.5	1.7	1.5	1.6	1.4	1.5	1.6
សិង្ហបុរី	1.5	1.1	0.8	1.5	2.0	1.7	1.7	0.8	1.4	1.7
ថៃ	0.1	0.8	1.6	2.2	1.6	1.8	2.6	1.7	1.5	2.5
វៀតណាម	-	-1.7	-2.4	-2.2	-0.4	-1.4	-.0.8	-	-1.7	0.0
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន	-0.8	0.1	0.1	0.3	0.6	1.3	1.6	0.8	0.3	1.0
ហុងកុង	-4.1	-5.1	-4.4	-2.9	-2.2	-1.8	-1.3	-1.1	-3.7	-1.5
កូរ៉េខាងត្បូង	1.3	1.5	1.4	3.2	2.9	4.3	5.3	4.3	2.3	4.5
តៃវ៉ាន់	0.1	1.1	1.4	1.0	2.0	-1.0	-0.0	-0.5	1.4	0.0
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១១	1.5	2.0	2.1	2.5	2.7	2.5	3.1	2.7	2.3	2.5
ជប៉ុន	-1.0	-0.7	-0.7	-0.7	-0.5	-0.1	-0.5	-0.8	-0.6	-0.5
សហរដ្ឋអាមេរិក	2.6	3.2	3.3	3.5	3.4	3.4	3.4	2.7	3.4	3.5

*Source: the International Monetary Fund, The Economist, * CDRI Estimates based on the IMF, ADB and World Bank Projections*

តារាង៣. អត្រាប្តូរប្រាក់ធៀបនឹងដុល្លារ នៃរូបិយវត្ថុរបស់ដៃគូពាណិជ្ជកម្មជ្រើសរើស ពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	1999		2000				2001		2000	2001*
	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1-Q4	Q1-Q4
ប្រទេសអាស៊ានជ្រើសរើស										
កម្ពុជា (រៀល)	3,808	3,822	3,845	3,912	3,906	3,925	3,932	3,953	3,871	3,975
ឥណ្ឌូនេស៊ី (រូពីយ៉ា)	7,193	7,391	8,287	8,712	9,297	9,780	11,242	9,558	8,422	10,100
ម៉ាឡេស៊ី (រីងហ្គីត)	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80	3.80
សឹង្ហបុរី (ដុល្លារសឹង្ហបុរី)	1.67	1.69	1.72	1.73	1.74	1.75	1.81	1.77	1.72	1.75
ថៃ (បាត)	38.8	37.4	38.6	40.9	43.3	43.2	45.4	44.8	40.1	44.0
វៀតណាម (ដុង)	14,009	14,053	14,075	14,120	14,423	14,556	14,670	14,999	14,168	14,800
ប្រទេសអាស៊ីជ្រើសរើស										
ចិន (យ៉ុន)	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.28	8.27	8.28	8.28
ហុងកុង (ដុល្លារហុងកុង)	7.77	7.78	7.78	7.79	7.79	7.80	7.80	7.79	7.79	7.80
កូរ៉េខាងត្បូង (វ៉ុន)	1,173	1,125	1,116	1,115	1,167	1,272	1,306	1,295	1,131	1,300
តៃវ៉ាន់ (ដុល្លារតៃវ៉ាន់-NT$)	32.0	30.7	31.7	32.8	32.1		34.6	34.6	31.8	34.0
ប្រទេសឧស្សាហកម្មជ្រើសរើស										
អឺរ៉ុប-១១ (អឺរ៉ូ)	0.96	1.01	1.07	1.10	1.15	1.08	1.15	1.11	1.09	1.10
ជប៉ុន (យ៉េន)	106	107	107	108	110	118	123	121	108	120

Source: the International Monetary Fund, The Economist, * CDRI Estimates based on the IMF, ADB and World Bank Projections

តារាង៤. ថ្លៃផលិតផលនៅលើទីផ្សារពិភពលោក ពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	1999		2000				2001		2000	2001*
	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q1-Q4	Q1-Q4
ឈើមូលប្រភេទរឹង - ម៉ាឡេស៊ី($/ម៣)	199	189.4	192.7	192.1	186.0	171.0	163.8	159.4	190.1	163
ឈើអារប្រភេទរឹង - ម៉ាឡេស៊ី ($/ម៣)	643	641.0	633.2	592.7	529.8	507.0	492.2	482.0	599.2	490
កៅស៊ូ - ម៉ាឡេស៊ី ($/តោន)	689	729.9	744.4	712.2	696.6	632.0	628.9	597.7	720.7	620
អង្ករ - បាងកក ($/តោន)	225	239.8	204.5	185.4	185.1	182.0	164.7	170.4	203.7	170
សណ្តែកសៀង - សហរដ្ឋ ($/តោន)	200	212.3	223.0	200.7	209.0	202.0	186.7	183.3	211.3	190
ប្រេងកាតឆៅ ឌូបៃ ($/តោន)	23	24.3	25.0	27.6	27.5	24.0	25.1	23.9	26.1	23
មាស - LONDON ($/fine ounces)	296	290.2	280.2	276.5	269.2	264.0	267.7	269.8	279.0	270

Source: the International Monetary Fund, The Economist, * CDRI Estimates based on the IMF, ADB and World Bank Projections

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស

ក្នុងឆ្នាំ២០០១ ប្រទេសកម្ពុជាបន្តមានកំណើន ផសស សមរម្យក្នុងរង្វង់ ៤-៦% ទោះបីគេនៅតែបារម្ភអំពីការរាលដាលនៃការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចនៅក្នុងពិភពលោក និងឥទ្ធិពលនៃព្រឹត្តិការណ៍ថ្ងៃទី១១ កញ្ញា នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ។ អាំងឌីកាទ័រសេដ្ឋកិច្ច សំរាប់ត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ បង្ហាញថា ការនាំចេញសំលៀកបំពាក់ និងវិស័យទេសចរណ៍ (ដែលជាវិស័យចំបងគេនៃសេដ្ឋកិច្ច) នៅតែបន្តកើនឡើងទោះបីមានការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចជាសាកលក៏ដោយ ។ វិស័យសាងសង់បានរើបឡើងវិញដោយសារវិនិយោគ ឯកជនបានបន្តលូតលាស់អស់បួនត្រីមាសហើយគិតមកដល់ខែកញ្ញា ២០០១ ។ ដំណើរការរូបិយវត្ថុមានស្ថិរភាពៈ អតិផរណានៅក្រុងភ្នំពេញមានកំរិតទាប ដោយធ្លាក់ចុះដល់ -0,៤% ក្នុងរយៈពេលមួយឆ្នាំ មកដល់ត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ហើយសន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ (CPI) នៅតាមបណ្តាខេត្តបានធ្លាក់ចុះ -១,១% ។ ប្រាក់រៀលធ្លាក់ថ្លៃបន្តិចធៀបនឹងដុល្លារអាមេរិក និងប្រាក់បាតថៃ ។ ក្នុងត្រីមាសទី៣ មួយដុល្លារប្តូរបាន ៣.៩៥២រៀល ហើយមួយបាតប្តូរបាន ៨៨,២រៀល ។ កំណែទំរង់វិស័យធនាគារកំពុងមានដំនើរការ ប៉ុន្តែឯកជនភាវូបនីយកម្មនៃធនាគារពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេសកម្ពុជាដែលគ្រោងធ្វើនៅចុងឆ្នាំ២០០១ ប្រហែលមិនអាចធ្វើបានឆាប់ដូច្នេះទេ ។ តាមពត៌មានពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា (NBC) ធនបំរុងបរទេសដុលនៅធនាគារកណ្តាលបានបន្តកើនដល់ ៥៣២,៣លានដុល្លារ នៅចុងខែកញ្ញានេះ (ស្មើនឹង ៣,៥ខែនៃការនាំចូលទំនិញនិងសេវា) ។

សកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ច

ទោះបីប្រទេសជាច្រើនបានទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការពីការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចក៏ដោយ ក៏កម្ពុជាអាចសំរេចបាននូវកំណើនសេដ្ឋកិច្ចគួរឱ្យកត់សំគាល់ក្នុងរយៈពេល ៩ខែដើមឆ្នាំ ២០០១ ។ កំនើនសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាពឹងផ្អែកជាមូលដ្ឋានលើវិស័យមួយចំនួន ដូចជាវិស័យកាត់ដេរសំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង, ទេសចរណ៍ ការនាំចេញអង្ករ និងកៅស៊ូ ។ ការនេសាទ ព្រៃឈើ និងផលដំណាំផ្សេងៗ ក៏បានផ្តល់តំលៃបន្ថែមច្រើនណាស់ដែរដល់សេដ្ឋកិច្ច ។ សកម្មភាពឧស្សាហកម្មកែច្នៃធុនតូច និងមធ្យម ហើយនិងការនាំចេញ ផលិតផលសំរេច (លើកលែងតែសំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង) ពុំមានការលូតលាស់នៅឡើយទេ ។

ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរសំលៀកបំពាក់ដែលផ្តល់ការងារច្រើនបំផុត ក្រៅពីកសិកម្ម បានបន្តកើនឡើងពេញមួយឆ្នាំ ទោះបីជាយឺតៗក៏ដោយ ។ នៅក្នុង ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០១ សំលៀកបំពាក់នាំចេញមានសរុប ៨១៤លានដុល្លារ គឺកើនឡើង ១៣% ធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នាក្នុងឆ្នាំ២០០០ ។ ការនាំចេញទៅទីផ្សារអាមេរិកមានទំហំ ៥៨០លានដុល្លារ (កើន ៣% ធៀបនឹង ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០០) ។ ថ្វីបើមានបារម្ភពីការបញ្ជាទិញធ្លាក់ចុះ ប៉ុន្តែ ទំហំនៃការនាំចេញទៅសហរដ្ឋអាមេរិក មិនបានថយចុះទេ ។ ទីផ្សារអាមេរិក គឺជាគោលដៅដ៏សំខាន់សំរាប់ឧស្សាហកម្មនាំចេញសំលៀកបំពាក់កម្ពុជា ហើយវាបានធានាដល់ចីរភាពនៃវិស័យនេះ ដោយក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយវាបានស្រូបយកប្រហែល ៧៥% នៃសំលៀកបំពាក់នាំចេញសរុបរបស់កម្ពុជា ។

នៅថ្ងៃទី៣១ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១ កិច្ចព្រមព្រៀងទ្វេភាគី កម្ពុជា-អាមេរិកសំរាប់ការដាក់កូតារយៈបីឆ្នាំលើសំលៀកបំពាក់កម្ពុជានាំចេញទៅអាមេរិកចំនួន ១២មុខ នឹងត្រូវបញ្ចប់ក្នុងពេលឆាប់ៗខាងមុខនេះ ។ ការចរចាធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងលើកូតាថ្មី កំពុងតែដំណើការទៅមុខ ។

ការនាំចេញទៅទីផ្សារសហភាពអឺរ៉ុប (EU) ដែលជាគោលដៅនាំចេញធំទី២ សំរាប់សំលៀកបំពាក់កម្ពុជា បានកើនយ៉ាងខ្លាំងក្នុងពេលថ្មីៗនេះ ។ នៅ ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០១ ការនាំចេញទៅ EU មានចំនួន ២២១លានដុល្លារ (កើន ៥៨% ធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នាឆ្នាំមុន) ។ តាំងពីខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៩ EU បានអនុញ្ញាតនូវលក្ខខណ្ឌអនុគ្រោះពិសេសសំរាប់ ៣ឆ្នាំ ឱ្យកម្ពុជាអាចនាំចេញទៅទីផ្សារអឺរ៉ុបដោយគ្មានកូតា និងគ្មានពន្ធគយ ។ ប៉ុន្តែតាមពត៌មានពីក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម សំលៀកបំពាក់កម្ពុជាប្រហែល ១០% ត្រូវបាននាំទៅទីផ្សារ EU ក្រោមលក្ខខណ្ឌអនុគ្រោះនេះ ឯ ៩០%ទៀតបានជាប់ពន្ធតាមអត្រា MFN ដែលមានកំរិតជាមធ្យម ៩% ។ ឧបសគ្គធំៗមួយចំនួនដែលរារាំងការអនុវត្តន៍លក្ខខណ្ឌអនុគ្រោះ គឺស្តង់ដាគុណភាពអន់ និងអសមត្ថភាពក្នុងការយល់ដឹង និងអនុវត្តតាមបែបបទនានារបស់ប្រទេសនាំចូល ។

យោងតាមអង្គការទេសចរណ៍ពិភពលោក (WTO) ឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍ពិភពលោក រំពឹងថាត្រូវរួមតូច ២០% ក្នុងឆ្នាំ២០០១ ដោយសារឥទ្ធិពលអាក្រក់នៃភេរវកម្មថ្ងៃ១១ កញ្ញា ២០០១ នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ។ ទោះជាទេសចរណ៍ពិភពលោកធ្លាក់ចុះក៏ដោយ ក៏ឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍កម្ពុជា (ប្រភពចំណូលរូបិយប័ណ្ណធំទី២) មិន ទាន់មានសញ្ញាណាមួយនៃការធ្លាក់ចុះទេ ។ ក្នុង ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០១ មានទេសចរ បរទេសសរុប ៣៨៤.៥០០នាក់ បានចូលមកតាមជើងយន្តហោះ (កើន ២២%ធៀបនឹង រយៈពេលដូចគ្នានៃឆ្នាំ២០០០) ក្នុងនេះ ២៨%បានចូលមកតាមជើងហោះហើរអន្តរ ជាតិផ្ទាល់ទៅសៀមរាប ។ តាម WTO តំបន់អាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក នឹងក្លាយជាទីពេញនិយម របស់ទេសចរនាពេលអនាគត ហើយដល់ឆ្នាំ២០២០ ប្រទេសចិននឹងលូតហួសប្រទេសបារាំង និងអេស្ប៉ាញ ដើម្បីក្លាយជាកន្លែងពេញនិយមបំផុតក្នុងពិភពលោកសំរាប់ទេសចរអន្តរជាតិ ។ ជាការព្យាករណ៍ទេសចរណ៍កម្ពុជានឹងមានអនាគតល្អ ដោយសារឥទ្ធិពលហៀរចូលនៃកំណើនទេសចរណ៍នៅក្នុងតំបន់ ។

អតិផរណា និងអត្រាប្តូរប្រាក់

អត្រាអតិផរណានៅភ្នំពេញ គឺស្ថិតក្នុងរង្វង់ 0%នៅក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ។ សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ទាំងអស់ (CPI of all goods) បានធ្លាក់ចុះ -0,៤% ក្នុងរយៈមួយឆ្នាំមកដល់ត្រីមាសទីបីឆ្នាំនេះ ។ CPI ស្នូលដែលមានថ្លៃម្ហូបអាហារ និងថ្លៃថាមពល បានធ្លាក់ចុះ -២,៤% និង -៣%រៀងៗគ្នា តាមទិន្នន័យផ្តល់ដោយវិជ្ជាស្ថានជាតិស្ថិតិ ។ តាមអង្កេតប្រចាំត្រីមាសរបស់ វបសអ អតិផរណាបានថយចុះគួរឱ្យកត់សំគាល់នៅតាមខេត្តនានាក្នុងប្រទេសកម្ពុជា គឺធ្លាក់ចុះ -១,១% ក្នុងរយៈមួយឆ្នាំមក ដល់ត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ដែលជាការចុះទាបមិនធ្លាប់មានពីមុនមក ។ ការធ្លាក់ចុះ ថ្លៃត្រីគឺជាកត្តាចំបងដែលសង្កត់អោយអតិផរណាតាមខេត្តថយចុះ ។

ប្រាក់រៀលកម្ពុជាបន្តធ្លាក់ចុះជាលំដាប់ធៀបនឹងដុល្លារអាមេរិក ដោយមានអត្រាប្តូរជាមធ្យម ៣.៩៥២រៀល/ដុល្លារ ក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ។ មូលហេតុចំបងមួយនៃការធ្លាក់ថ្លៃប្រាក់រៀល គឺកំណើនសាច់ប្រាក់ (រៀល) ដែលបញ្ចេញឱ្យចរាចរសំរាប់ដោះស្រាយការចំណាយបោះឆ្នោតឃុំ-សង្កាត់ដែលជិតមកដល់ ។ ការបោះឆ្នោតឃុំ-សង្កាត់ នឹងប្រព្រឹត្តទៅនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ ។ ជាទូទៅ ប្រាក់រៀលតែងចុះថ្លៃនៅពេលការបោះឆ្នោតខិតជិតមកដល់ ប៉ុន្តែបន្ទាប់មកនឹងវិវត្តមកដូចធម្មតាវិញ ។ ប្រាក់រៀលបន្តឡើងថ្លៃធៀបនឹងប្រាក់ដុងវៀតណាម ប៉ុន្តែស្ថិតក្រោមការគៀបសង្កត់ពីប្រាក់បាតថៃ ។ ក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១, ១ប

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស

ាតថៃ ប្ដូរបាន ៨៨,២រៀល ហើយ ១០០ដុងវៀតណាម ប្ដូរបាន ២៦,៤ រៀល ។

ថ្វីបើនៅក្នុងប៉ុន្មានខែចុងក្រោយនេះ ប្រេងឆៅក្នុងទីផ្សារពិភពលោកបានធ្លាក់ថ្លៃវិញ ប៉ុន្តែប្រេងសាំងនៅប្រទេសកម្ពុជា នៅតែថ្លៃខ្ពស់នៅឡើយដល់ ២.១០០រៀល ឬ ០,៥៣ដុល្លារ/លីត្រ ឯប្រេងម៉ាស៊ូតលក់ថ្លៃ ១.៥៥០រៀល/លីត្រ (តារាង៤) ។ ប្រេងឥន្ធនៈមានថ្លៃខ្ពស់ អាចមានផលប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានចំពោះការលូតលាស់ក្នុងផ្នែកខ្លះ នៃសេដ្ឋកិច្ច ។

ស្ថានភាពក្រីក្រ-ចំណូលកម្មករ

ធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ីបានរាយការណ៍ថា ភាពក្រីក្រនៅតំបន់អាស៊ីបានធ្លាក់ចុះជិតពាក់កណ្ដាលក្នុងរយៈពេល ៣០ឆ្នាំគិតមកដល់ចុងឆ្នាំ១៩៩៧ ។ ប៉ុន្តែភាគរយប្រជាជននៅក្រោមបន្ទាត់ក្រីក្រ បានចាប់ផ្ដើមកើនឡើង បន្ទាប់ពីមានវិបត្តិសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ នាឆ្នាំ១៩៩៧ ។ តាមការគណនារបស់ក្រសួងផែនការ ភាគរយប្រជាជនកម្ពុជាស្ថិតនៅក្រោមបន្ទាត់ក្រីក្របានធ្លាក់ចុះបន្តិចគឺពី ៤០% មកនៅត្រឹម ៣៦% ពីឆ្នាំ១៩៩៤ ដល់ ១៩៩៩ ។ ភាគរយជនក្រីក្រនៅកម្ពុជា បានធ្លាក់ចុះមែន ក៏ប៉ុន្តែចំនួនអ្នកក្រីក្របានបន្តកើនឡើង ពីព្រោះអត្រាកំណើនសេដ្ឋកិច្ចមិនទាន់ធំល្មមគ្រប់គ្រាន់ទេ ដើម្បីរ៉ាប់រងកំណើនប្រជាជនដ៏ខ្ពស់នេះ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៤-៩៩ នៅកម្ពុជាមានផុសអ្នកក្រថ្មីចំនួនកន្លះលាននាក់ថែមទៀត ។ ដើម្បីវាយតំលៃពីទិដ្ឋភាពផ្សេងៗនៃភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជា វបសអ បានធ្វើអង្កេតប្រចាំត្រីមាសនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ និងខេត្តជ្រើសរើសមួយចំនួនទៅលើពលករងាយរងគ្រោះជាច្រើនក្រុម ដូចជាអ្នកធាក់ស៊ីក្លូ កម្មករសំណង់មានជំនាញ...(តារាង៥) ។

តាមលទ្ធផលអង្កេតក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០១ ពលករងាយរងគ្រោះ ៧៣% បានរាយការណ៍ពីការធ្លាក់ចុះចំនូល បើប្រៀបធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នានៃឆ្នាំមុន ត្រូវបានប៉ះទង្គិចធ្ងន់ជាងគេគឺមាន អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ អ្នកលក់បន្លែតូចតាច អ្នកលីសែង និងកម្មករសំណង់មានជំនាញ និងគ្មានជំនាញ (តារាង៥) ។ គេយល់ថា ការធ្លាក់ចុះចំណូលកើតឡើងដោយកំណើនចំនួនពលករចំណាកស្រុកនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញ (កំណើនចំនួនកំលាំងពលកម្មធ្វើឱ្យចំណូលធ្លាក់ចុះ) ។ ប្រជាជនជាច្រើនបានមកទីក្រុងដើម្បីរត់គេចពីទុគ៌តភាពបង្កឡើងដោយគ្រោះធម្មជាតិ (ទឹកជំនន់ និងគ្រោះរាំងស្ងួត) នៅតំបន់ជនបទ ។ មូលហេតុផ្សេងទៀតនៃភាពងាយរងគ្រោះរបស់ប្រជាជន អាចជាប់ទាក់ទងនឹងកង្វះទ្រព្យ សំភារៈនិងធនធានមនុស្ស, ធនធានធម្មជាតិដែលកាន់តែខ្សត់ខ្សោយ, និងកំនើនប្រជាជន ។ ទោះបីជាពុំមានការសិក្សាលំអិត ដើម្បីវាយតំលៃអំពីមូលហេតុនៃភាពក្រីក្រ ឬផលប៉ះពាល់នៃចំណាកស្រុកចូល ទឹកជំនន់... ទៅលើសេដ្ឋកិច្ចក៏ដោយ ក៏ការធ្លាក់ចុះចំណូល (ប្រចាំថ្ងៃ) និងកំណើនចំណាកស្រុកពីជនបទទៅទីក្រុង វាជាកង្វល់ដ៏ធំមួយរួចហើយ ។ ចំនូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករលីសែងបានធ្លាក់ចុះអស់បួនត្រីមាសជាប់ៗគ្នា ហើយពួកគាត់រកប្រាក់ផ្ញើទៅគ្រួសារនៅឯជនបទមិនបានទេ ។ ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករកាត់ដេរបានកើនឡើង ២១% បើធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នានៃឆ្នាំមុន ។ ប៉ុន្តែបើធៀបនឹងខែសីហា ២០០១ (ពេលធ្វើអង្កេតលើកមុន) ចំណូលរបស់ពួកគេបានធ្លាក់ចុះបន្តិច (តារាង៥) ។ ក្នុងចំណោមកម្មករកាត់ដេរ ១២០នាក់មកពីរោងចក្រ១០ ដែលបានឆ្លើយសំភាសន៏ ជិតមួយភាគបីបានបញ្ជាក់ថា ដើម្បីបានការងារធ្វើក្នុងរោងចក្រ បេក្ខជនកម្មករពិសេសបុរសភេទ ត្រូវចំណាយពី ៥០ ទៅ ១០០ដុល្លារ ដើម្បីការសូកប៉ាន់ ។ ការបង់ប្រាក់នេះ កម្មករ ៧៤% រាយការណ៏ថាបានខ្ចីពីសាច់ញាតិ ឯ ២៦%ទៀតបានចំណាយប្រាក់សន្សំរបស់ខ្លួន ។

វបសអ បានធ្វើអង្កេតផងដែរលើអ្នកលក់ទំនិញប្រណិត (មាស ត្បូង នាឡិកា ទូរទស្សន៏ និងរូបចម្លាក់វត្ថុអនុស្សាវរីយ៏) អ្នកលក់សំភារៈប្រើប្រាស់ក្នុងផ្ទះ (មុង ភួយ ចាន ឆ្នាំង) សំលៀកបំពាក់ អាហារ និងអ្នកលក់ទំនិញផ្សេងៗទៀត ដូចជា គ្រឿងសំអាង ប្រដាប់ក្មេងលេង សំភារៈការិយាល័យ ដើម្បីវាយតំលៃអំពីដំណើរការនៃទីផ្សារ ។ អ្នកលក់ដុំ និងអ្នកលក់រាយក្នុងក្រុងភ្នំពេញ ១៣១នាក់បានបញ្ជាក់ថា ការលក់ដូរកាន់តែលំបាកហើយក្នុងពេលខាងមុខ ។ ប្រហែល ៧៨% ប្រាប់ថាលក់បានតិចជាងមុន ហើយ ២២%ទៀតឆ្លើយថា ការលក់ដូរបានល្អដូចដើមឆ្នាំមុនដែរ ។ ៧៨% នៃអ្នកលក់ទំនិញប្រណិតបញ្ជាក់ថា ជំនួញរបស់ពួកគាត់ធ្លាក់ចុះជិត ៤០% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ។ ចំពោះ ៧៤%នៃអ្នកលក់សំភារៈប្រើប្រាស់ក្នុងផ្ទះ (ក្រណាត់ និងផលិតផលប្រើប្រាស់) ការលក់ដូរក្នុងឆ្នាំនេះអន់ជាងឆ្នាំមុន ។ ប្រហែល ៥៦% នៃអ្នកលក់ម្ហូបអាហារក្នុងផ្សារធំៗប្រាំនៅភ្នំពេញបានត្អូញត្អែរថា ការលក់ដូរធ្លាក់ចុះជិត ៥០% ក្នុងប៉ុន្មានខែចុងក្រោយ ។ មួយចំណែកទៀត ៧៥% នៃអ្នកលក់ដុំបញ្ជាក់ថា ការលក់ដូររបស់គាត់មិនបានល្អដូចឆ្នាំមុនទេ ។ អង្កេតបានរកឃើញថា នៅតាមខេត្តនានា គ្រោះធម្មជាតិគឺជាមូលហេតុចំបងដែលធ្វើឱ្យការលក់ដូរធ្លាក់ចុះ ។ អ្នកលក់ដុំភាគច្រើនបានប្រាប់ថា ចំនួនអតិថិជនមកពីខេត្តផ្សេងៗបានថយចុះ ពីព្រោះកំលាំងទិញនៅតាមខេត្តចុះខ្សោយ ដោយសារតែគ្រោះទឹកជំនន់ពីរឆ្នាំជាប់ៗគ្នាកន្លងមកនេះ ។ ដោយហេតុថាសព្វថ្ងៃនេះពិបាករកចំណូលជាងមុន ដូច្នេះប្រជាជនចំណាយតិចជាងមុនដែរ ។ ដោយសារពុំមានអង្កេតទិន្នន័យទ្រង់ទ្រាយធំ គេពិបាកនឹងបញ្ជាក់បានពីទំហំនៃការថយចុះតំរូវការប្រើប្រាស់ ប៉ុន្តែផ្អែកលើការសិក្សាគំរូតាងតូចៗរបស់ វបសអ គេអាចសន្និដ្ឋានបានថា ទំហំនៃចំណាយប្រើប្រាស់បានធ្លាក់ចុះ បើប្រៀបធៀបនឹងឆ្នាំ២០០០កន្លងមក ។

សរុបមក ដោយសារកង្វះទិន្នន័យអង្កេតសេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ចទ្រង់ទ្រាយធំថ្មីៗ គេពិបាកនឹងកំណត់បានពីមូលហេតុនៃការធ្លាក់ចុះចំណូលណាស់ ។ ប៉ុន្តែផ្អែកតាមការសិក្សានានារបស់ វបសអ គេហាក់ដូចជាពិនិត្យឃើញថា សម្ពាធប្រជាជន ធនធានធម្មជាតិ ដែលកាន់តែខ្សត់ខ្សោយទៅៗ និងកង្វះខាតនូវការងារធ្វើ កំពុងតែចោទជាបញ្ហា ឡើងហើយ ។

ការវិវត្តន៍រូបិយវត្ថុ

ការវិវត្តន៏ខាងរូបិយវត្ថុនៅតែស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងដដែល ទោះបីជាគេបានចរាចរសាច់ប្រាក់ច្រើនថែមទៀតនៅតាមទីផ្សារ ក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ ក៏ដោយ ។ តាមពត៌មានពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា (NBC) រូបិយវត្ថុកម្ពុជាកំពុងចរាចរឡើងដល់ ៥៣៥ពាន់លានរៀលក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១ (កើន ៥% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន) ។ ចំណែកឯប្រាក់បញ្ញើជារូបិយប័ណ្ណក្នុងធនាគារពាណិជ្ជកម្ពុជា បានបន្តកើនឡើងរហូតដល់ ១.៤៩៦ពាន់លានរៀល នៅចុងត្រីមាសទី៣ (គឺកើនពី ១.៣៩០ពាន់លានរៀលនៅចុងត្រីមាសទី២) ។ ប្រាក់បញ្ញើរបស់រដ្ឋាភិបាលនៅធនាគារជាតិ នៅតែមានកំរិតខ្ពស់ (៧៣ពាន់លានរៀល) ហើយឥណទានផ្ដល់ឱ្យវិស័យឯកជន កើនជិតដល់ ៥% (កើនដល់ ៩៩២ពាន់លានរៀលនៅចុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០០១) ។ រដ្ឋាភិបាលបានជួយឱ្យគ្រួសារក្រីក្រ បានប្រើប្រាស់មីក្រូឥណទានផងដែរ ។ ដើម្បីជួយទ្រទ្រង់ដល់បណ្ដាស្ថាប័នម៉ាក្រូឥណទានទាំងឡាយ រដ្ឋាភិបាលបានខ្ចីប្រាក់ពី ADB និងធនាគារពិភពលោក ។ មកដល់ឆ្នាំ២០០០ ប្រហែល ១៥% នៃគ្រួសារកម្ពុជា អាចប្រើប្រាស់បាននូវមីក្រូឥណទាន ។ តាមរបាយការណ៏ដែលទទួលបានពីធនាគារអភិវឌ្ឍន៏ជនបទជាតិ ទឹកប្រាក់ចំនួន ១១៤,៤ពាន់លានរៀល ត្រូវបានគេផ្ដល់ទៅឱ្យប្រជាជនក្រីក្រ ៣៧០.៦៥១នាក់ខ្ចី ។

ការដាក់អនុវត្តន៏ *ច្បាប់ថ្មីស្ដីពីធនាគារ និងស្ថាប័នហិរញ្ញវត្ថុ* កំពុងដំណើរការទៅមុខ ហើយតាមពត៌មានពី NBC មកដល់ចុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០១ មាន ១១ធនាគារបាន

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច - ស្ថានភាពក្នុងប្រទេស

ទទួលអាជ្ញាប័ណ្ណជាថ្មី (ធនាគារនិមួយៗត្រូវដាក់ដំកល់ទុន ១៣លានដុល្លារ) និង ១០ ធនាគារផ្សេងទៀត (ក្នុងនេះមានទាំង ៣ធនាគារឯកទេសផង) មិនទាន់បំពេញបាន តាមលក្ខខណ្ឌដែលមានចែងនៅក្នុងច្បាប់ថ្មីនៅឡើយទេ ប៉ុន្តែបានទទួលការអនុញ្ញាត ឱ្យធ្វើប្រតិបត្តិការ ក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងប្រតិបត្តិមួយដែលពន្យារយៈពេលត្រូវ បំពេញតាមលក្ខខណ្ឌច្បាប់ថ្មី ។ ការកាត់ផ្តាច់ធនាគារពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេសកម្ពុជា (FTB) ចេញពី NBC ដែលគ្រោងធ្វើនៅចុងឆ្នាំនេះ ប្រហែលជាត្រូវការពេលវេលាច្រើន ថែមទៀត ដើម្បីធ្វើឯកជនូបនីយកម្ម (denationalisation) ។ ដោយហេតុថា FTB នៅជាធនាគាររដ្ឋនៅឡើយ ដូច្នេះ NBC ក៏បានផ្តល់ទុនសំរាប់បំពេញតាមការតំរូវខាង ប្រាក់ដំកល់ ។

ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ

បញ្ហាប្រឈមចំបងចំពោះរដ្ឋាភិបាល គឺបង្កើនចំណូលថវិកា និងកាត់បន្ថយចំណាយ ជាពិសេសក្នុងវិស័យការពារជាតិ និងសន្តិសុខជាតិឱ្យបានយ៉ាងឆាប់ ។ ក្នុង ៩ខែដើម ឆ្នាំ២០០១ ចំណូលក្នុងស្រុកសរុបឡើងដល់ ១.១២៦ពាន់លានរៀល (កើន ៧.៦% បើធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នានាឆ្នាំ២០០០) ប៉ុន្តែនៅទាបជាងផែនការ ៧% ។ យោង តាម *ច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០១* ផែនការប្រមូលចំណូលក្នុងស្រុកគឺ ១.៦៥១ពាន់លាន រៀល (ប្រហែល១២%នៃ ផសស) ។ ផែនការនេះ ប្រហែលអាចសំរេចបានដោយ សារការដាក់អនុវត្តនីយុទ្ធសាស្ត្របង្កើនចំណូលមួយចំនួន ដូចជា តែមបង់ពន្ធបិទលើ កញ្ចប់បារី អាករលើតំលៃបន្ថែម (VAT) លើប្រេងម៉ាស៊ូត និងកំរៃពិសេសលើទិដ្ឋាការ (ចាប់ប្រមូលតាំងពីពាក់កណ្តាលឆ្នាំ២០០១) ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកំពុងព្យាយាមកាត់បន្ថយការពឹងផ្អែកលើចំណូលពន្ធគយ ដើម្បីសំរបតាមគោលនយោបាយរបស់ ASEAN/AFTA ដោយខំប្រឹងប្រែងប្រមូល VAT និងអាករពិសេសវិញ ។

*ច្បាប់ថវិកា*ថ្មីសំរាប់ឆ្នាំ២០០២ បានឆ្លងក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រីរួចហើយ និងត្រូវបាន ដាក់ជូនរដ្ឋសភាដើម្បីសុំការអនុម័តហើយ ។ *ច្បាប់ថវិកា* ឆ្នាំ២០០២ សំដៅបង្កើន ចំណូលក្នុងស្រុកដល់ ១.៨១៦ពាន់លានរៀលដែលស្មើនឹង ១៣%នៃ ផសស (ធៀប នឹង ១២% សំរាប់ឆ្នាំ២០០១) ។ ដើម្បីប្រមូលចំណូលនេះ គោលនយោបាយមួយ ចំនួនសំរាប់ឆ្នាំ២០០២ ត្រូវបានកំណត់ឡើងដែលមានជាអាទិ ការពង្រីក VAT ទៅ លើឧស្សាហកម្មខ្លះទៀត (ឧទាហរណ៍ ការតំឡើង ទោចក្រយានយន្ត និងគ្រឿងបន្លាស់ផ្សេងៗ) ការដាក់អនុវត្តនី VAT ក្នុង១០ខេត្ត (សព្វថ្ងៃមាន ៥ខេត្ត) និងការកាត់បន្ថយ ការលើកលែងពន្ធចំពោះក្រុមហ៊ុនធំៗ ។

ចំណែកឯខាងចំណាយវិញ ត្រូវបានផ្តល់អាទិភាពទៅលើវិស័យសំខាន់ៗបួនគឺ អប់រំ សុខាភិបាល កសិកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ។ នៅ ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០១ ចំណាយសរុប ក្នុងវិស័យអប់រំ និងសុខាភិបាល បានកើន ២៧% ហើយចំណាយសរុបក្នុងវិស័យ កសិកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ បានកើន ៦៨% បើធៀបរយៈពេលដូចគ្នានៃឆ្នាំ ២០០០ ។ ក្នុងកំឡុងពេលនេះដែរ ចំណាយខាងយោធាបានធ្លាក់ចុះ ១២,៦% បើ ប្រៀបធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នាក្នុងឆ្នាំ២០០០ ។ ជាតួលេខជាក់ស្តែង នៅ ៩ខែដើម ឆ្នាំ២០០១ ចំណាយសរុបមានចំនួន ១.៥៥៥ពាន់លានរៀល (បូកទាំងហិរញ្ញប្បទាន បរទេស) គឺកើន ១០,៥% ធៀបនឹងរយៈពេលដូចគ្នានាឆ្នាំ២០០០ ។

គោលនយោបាយចំណាយថវិកានៅក្នុង *ច្បាប់ថវិកា* ថ្មីឆ្នាំ២០០២ បានតំរង់ទិស ថវិកាទៅកាន់វិស័យជាអាទិភាពនានា និងកាត់បន្ថយចំណាយនៅក្នុងវិស័យមិនមែន អាទិភាព ។ ចំណាយខាងយោធារំពឹង ថានឹងថយចុះមកត្រឹម ២,៧% នៃ ផសស (ចុះពីប្រហែល ៣%នៃ ផសស ក្នុងឆ្នាំ ២០០១) ហើយចំណាយក្នុងវិស័យជាអាទិភាព ទាំង៤ខាងលើ រំពឹងថានឹងកើនខ្ពស់គួរសម បើប្រៀបធៀបនឹងឆ្នាំ២០០១ ។ ផែនការ ចំណាយតាមវិស័យកើនឡើង ២៨% សំរាប់ខាងអប់រំ ២១% សំរាប់ខាងសុខាភិបាល ១៣% សំរាប់កសិកម្ម និង ៤៦% សំរាប់អភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ។

វិនិយោគឯកជន និងការផ្តល់ការងារ

វិនិយោគឯកជនហាក់ដូចជាបានថយចុះក្នុងឆ្នាំ២០០១ ។ តាមពតិមានដែល ទទួលបានមកពីក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (CDC) វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (FDI) បានបន្តធ្លាក់ចុះ ។ ក្នុង ៩ខែ ដើមឆ្នាំ២០០១ CDC បានអនុម័ត ៣៦ គំរោងវិនិយោគថ្មី និងគំរោងពង្រីកបន្ថែម ដែលមានតំលៃគិតជាទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់គិតជាប្រាក់មាន ៥៦,១លានដុល្លារ ។ តួលេខទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់ថ្មីនៅក្នុងឆ្នាំ២០០១ មានកំរិត ៧៣% ទាបជាង បើប្រៀបធៀបទៅនឹងតួលេខនៅក្នុងឆ្នាំ២០០០ ។ នៅក្នុងចំណោម គំរោងវិនិយោគនានាដែលគេបានអនុម័ត មាន ១៧គំរោង គឺជារោងចក្រកាត់ដេរ (ធ្លាក់ចុះជិតដល់ ៦០% ធៀបនឹង ៩ខែដើមឆ្នាំ២០០០) ។ ឧស្សាហកម្មសំលៀក បំពាក់នៅប្រទេសកម្ពុជាមានអនាគតមិនច្បាស់លាស់ទេសំរាប់រយៈពេលខ្លីខាងមុខ ពីព្រោះតំរូវការនៅក្នុងទីផ្សារនាំចេញធំៗរបស់ផលិតផលកម្ពុជាបានថយចុះ ដោយ សារតែការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក ។

ច្បាប់វិនិយោគកម្ពុជាត្រូវបានកែប្រែឡើងវិញនៅដើមឆ្នាំ២០០១ ហើយស្ថានការ នយោបាយក៏មានស្ថិរភាពល្អដែរ ប៉ុន្តែ FDI នៅតែមានកំរិតទាប ។ FDI ដើរតួនាទី សំខាន់ណាស់ក្នុងការផ្តល់ការងារ ឱ្យកំលាំងពលកម្មកម្ពុជាដែលកើនឡើងយ៉ាងឆាប់រហ័ស ។ យោងតាមការសិក្សាមួយរបស់ វបសអ ចំនួនការងារក្នុងគំរោង FDI តំណាងឱ្យជិត ៨,៥% នៃចំនួនការងារសរុបនៅកម្ពុជា ។ ពីឆ្នាំ២០០៤-២០០៨ ពលករថ្មីដែល ស្វែងរកការងារមានពី ២២០,០០០-២៥០,០០០នាក់ក្នុងមួយឆ្នាំៗ ហើយបើសិនជា FDI និងវិនិយោគក្នុងស្រុក មិនកើនឡើងទេ ភាពគ្មានការងារធ្វើ នឹងចោទជាបញ្ហា យ៉ាង ធ្ងន់ធ្ងរ ។

ជំនួយបរទេស និងបំណុលបរទេស

ទាយកពហុភាគីរបស់ប្រទេសកម្ពុជា ១៩៩២-២០០០ (លានដុល្លារ)

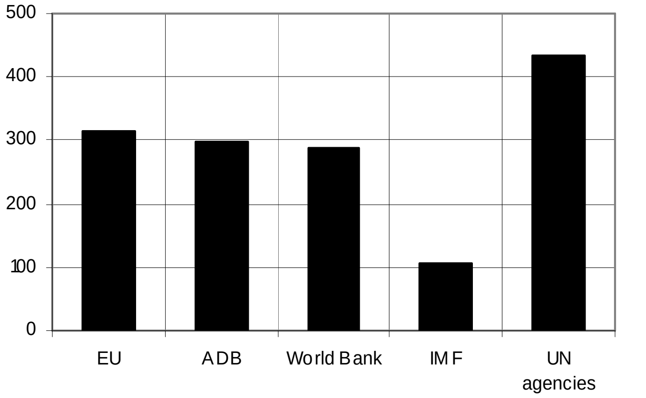

ប្រភព: CDC

ក្នុងរយៈពេលពីឆ្នាំ១៩៩២-២០០០ កម្ពុជា បានទទួលជំនួយពីទាយកពហុភាគី ប្រហែល ១,៤៤ពាន់លានដុល្លារ ក្នុងនេះ ៣១៥,២លានដុល្លារបានមកពីសហភាពអឺរ៉ុប

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ សន្ទស្សន៍សេដ្ឋកិច្ច

តារាង១. កម្ពុជា: សន្ទស្សន៍ម៉ាក្រូសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ៗ ពីឆ្នាំ១៩៩៣-២០០០

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
ផសស ថ្លៃបច្ចុប្បន្ន (ពាន់លានរៀល)	6,080	6,220	7,200	8,330	9,150	10,600	11,640	11,993
ផសស តំលៃបច្ចុប្បន្ន (លានដុល្លារ)	2,160	2,420	2,925	3,155	3,050	2,790	3,050	3,108
ផសស ក្នុងមនុស្សម្នាក់ក្នុងមួយឆ្នាំ (ដុល្លារ)	225	245	284	295	276	244	259	257
អត្រាកំណើននៃ ផសស ពិត (ថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣)	7.1	4.0	6.7	8.0	0.6	1.7	6.6	5.0
កសិកម្ម	5.5	5.2	10.3	2.0	2.8	0.9	1.3	-2.2
ឧស្សាហកម្ម	12.7	4.8	9.0	19.3	0.4	14.0	8.9	14.9
សេវាកម្ម	6.9	2.6	2.4	10.5	-1.5	-2.1	11.0	7.8
អតិផរណានៅត្រីមាសទី៤ (ជារៀល)	41.0	17.8	3.5	9.0	9.1	12.6	0.0	0.5
អត្រាប្តូរប្រាក់ រៀល/ដុល្លារ (មធ្យមភាគប្រចាំឆ្នាំ)	2,814	2,569	2,462	2,641	3,000	3,800	3,820	3,859
ចំនូលថវិកា (ភាគរយនៃ ផសស)	4.8	9.5	8.9	9.0	9.6	8.9	11.3	11.9
ចំនាយថវិកា (ភាគរយនៃ ផសស)	10.0	16.2	16.7	17.3	13.8	14.7	16.6	17.5
ឱនភាពថវិកាចរន្ត (ភាគរយនៃ ផសស)	-1.4	-1.4	-0.8	-1.2	0.7	-0.2	1.6	1.6
ឱនភាពថវិកាទូទៅ (ភាគរយនៃ ផសស)	-5.2	-6.7	-7.7	-8.3	-4.1	-5.8	-5.3	-5.6
ទំនិញក្នុងស្រុកនាំចេញ (ភាគរយនៃ ផសស)	7.4	10.6	10.8	11.4	17.9	21.8	24.8	36.4
ទំនិញនាំចូលសំរាប់ប្រើប្រាស់ (ភាគរយនៃ ផសស)	16.9	22.6	24.4	29.3	31.8	41.4	41.2	48.6
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម (ភាគរយនៃ ផសស)	-9.5	-11.9	-13.6	-17.8	-13.9	-19.6	-16.4	-12.2
តុល្យភាពគណនីចរន្ត (ភាគរយនៃ ផសស)	-5.2	-10.6	-14.0	-16.8	-12.1	-17.8	-13.6	-9.0
ការរួមចំណែកបរទេសដល់សេដ្ឋកិច្ច (ភាគរយនៃ ផសស)	14.5	16.9	21.0	21.2	14.5	18.3	16.4	14.5
សញ្ជ័យសរុប (ភាគរយនៃផសស)	18.9	19.2	22.1	27.6	22.3	26.3	23.6	19.2
ធនបំរុងបរទេសសរុប (ចំនួនខែនៃទំនិញនាំចូល)	1.5	1.4	1.7	2.0	2.3	3.1	3.1	3.1
ចំនួនប្រជាជន (ជាលាននាក់)	9.6	9.9	10.3	10.7	11.1	11.4	11.8	12.1
កំលាំងពលកម្ម (ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជន)	48.0	47.3	46.6	45.9	45.3	44.8	45.2	45.7

ប្រភព: ទិន្នន័យរដ្ឋាភិបាល និង វិបសអ ។

តារាង២. គោលដៅនៃផលិតផលសំលៀកបំពាក់នាំចេញ ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
	លានដុល្លារ											
សហរដ្ឋអាមេរិក	0.0	0.02	0.1	26.8	74.1	121.5	187.7	220.4	187.9	189.3	192.9	198.0
ប្រទេសឯទៀត	1.0	6.6	19.6	30.0	20.5	17.0	37.6	78.8	77.3	62.8	68.8	102.7
សរុប	1.0	6.6	19.7	56.8	94.5	138.5	225.3	299.2	265.2	252.1	261.7	300.7
	បំរែបំរួលភាគរយធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
សរុប	–	560	200	187	66	47	64	98	100	29	16	0.5

ប្រភព: នាយកដ្ឋានប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្ម, ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម (១៩៩៤-១៩៩៩ មធ្យមភាគប្រចាំត្រីមាស) ។

តារាង៣. ចំនួនអ្នកដំណើរតាមជើងហោះហើរអន្តរជាតិមកដល់ព្រលានយន្តហោះពោធិចិនតុង និងសៀមរាប ពីឆ្នាំ ១៩៩៤-២០០១

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
	អ្នកដំណើរគិតជាពាន់នាក់											
ទិដ្ឋាការអ្នកទេសចរ	27.9	38.7	55.3	46.3	38.1	44.9	55.8	56.0	66.6	64.6	53.2	53.5
ទិដ្ឋាការអ្នកជំនួញ	7.1	10.6	15.8	13.9	10.7	16.0	13.0	12.7	14.7	20.0	23.2	20.9
ទិដ្ឋាការផ្លូវការរដ្ឋ	3.3	3.9	3.2	3.6	4.4	8.8	3.5	4.3	5.0	3.8	4.7	4.6
សរុប នៅពោធិចិនតុង	38.3	53.2	74.3	63.8	53.2	69.7	72.3	73.0	86.3	88.4	81.1	79.0
សរុប នៅសៀមរាប	-	-	-	-	2.6	7.15	14.8	20.1	32.2	41.9	23.6	30.5
	ភាគរយប្រែប្រួលធៀបនឹងឆ្នាំមុន											
សរុប នៅពោធិចិនតុង	29.7	38.9	39.7	-14.1	-16.6	31.0	13.3	6.5	9.1	8.2	12.2	8.2
សរុប នៅសៀមរាប	-	-	-	-	-	175	202	183	166	111	59	52

ប្រភព: ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ និងក្រសួងទេសចរណ៍ (១៩៩៤-១៩៩៩ មធ្យមភាគប្រចាំត្រីមាស) ។

តារាង៤. សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ (CPI), អត្រាប្តូរប្រាក់ និងថ្លៃមាស ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១ (មធ្យមភាគតាមការិយបរិច្ឆេទ)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
	សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ (ភាគរយប្រែប្រួលធៀបនឹងឆ្នាំមុន)											
ខេត្ត	-	-	-	6.1	16.3	6.2	4.0	6.5	10.4	4.8	1.3	-1.1
ភ្នំពេញ - ទំនិញគ្រប់ប្រភេទ	-0.5	7.8	7.1	8.1	14.2	4.2	-2.3	-1.4	0.5	-0.8	0.1	-0.4
- ម្ហូបអាហារ	-13.4	4.9	7.6	6.7	15.6	8	-5.5	-5.1	-1.3	-2.6	-2.2	-2.4
- ថាមពល	-1.2	19.4	20.7	21.0	10.7	5.5	3.6	8.8	6.7	0.5	1.5	-3.0
	អត្រាប្តូរប្រាក់ ថ្លៃមាស ថ្លៃប្រេងឥន្ធនៈ (តាមអត្រាទីផ្សារនៅភ្នំពេញ)											
រៀលក្នុង ១ ដុល្លារ	2,582	2,479	2,666	3,029	3824	3832	3,874	3,912	3,906	3,925	3,931	3,953
រៀលក្នុង ១ បាត	102	99	105	98	88	101	99	94	90.3	88.5	86.6	88.2
រៀលក្នុង ១០០ ដុង	23.5	22.3	24.0	25.6	28.6	27.8	27.3	27.5	27.3	26.9	26.8	26.4
ថ្លៃមាស (ដុល្លារក្នុង១ជី)	45.8	45.9	46.3	40.4	36.0	34.0	33.8	34.0	32.6	32.0	32.0	33.6
ថ្លៃប្រេងម៉ាស៊ូត (រៀល/លីត្រ)	750	716	779	883	1,065	1,105	1,256	1,353	1,483	1,483	1,533	1,550
ថ្លៃសាំង (រៀល/លីត្រ)	698	847	1,118	1,378	1,613	1,760	2,043	2,200	2,233	2,100	2,100	2,100

ប្រភព: វិបសអ, IMF, NIS, ក្រសួងផែនការ, ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ។

តាមដានសេដ្ឋកិច្ច ~ សន្ទស្សន៍សេដ្ឋកិច្ច

តារាង៥. ចំណូលប្រចាំថ្ងៃជាមធ្យមរបស់ពលករ ពីឆ្នាំ១៩៩៧ -២០០១

	ចំណូលប្រចាំថ្ងៃ (ជារៀល)									បំរែបំរួលធៀបនឹងឆ្នាំមុន (%)		
	1997	2000				2001				2001	2001	2001
	Pre-Jul	Feb	May	Aug	Nov	Feb	May	Aug	Nov	May	Aug	Nov
អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ	12,250	9,682	9,691	9,511	8,398	8,200	9,568	9,057	6,262	-1.3	-4.8	-25.4
អ្នកលីសែង	9,675	8,275	8,002	8,068	6,893	7,300	7,058	7,189	5,000	-11.8	-10.9	-27.5
អ្នកលក់ដូរតូចតាច	7,050	7,864	7,267	6,611	5,813	6,400	7,386	6,670	5,096	1.6	0.9	-12.3
អ្នករើសសំរាម	4,155	4,750	4,969	4,186	3,006	3,900	2,670	2,686	3,393	-46.3	-35.8	12.9
អ្នកបំរើតាមហាង *	–	1,873	2,030	2,250	2,335	2,600	2,600	2,683	2,358	28.1	19.2	1.0
អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ	–	3,600	4,000	4,443	4,184	4,100	3,613	4,500	3,618	-9.7	1.3	-13.5
កម្មកររោងចក្រកាត់ដេរ	–	7,283	8,272	8,500	7,410	8,300	7,500	9,165	8,968	-9.3	7.8	21.0
អ្នករត់ម៉ូតូឌុប	–	9,200	12,100	11,044	9,522	10,000	12,050	10,559	9,791	-0.4	-4.4	2.8
កម្មករសំណង់គ្មានជំនាញ	–	9,193	6,900	8,220	5,970	7,500	8,261	5,625	4,841	19.7	-31.6	-18.9
កម្មករសំណង់មានជំនាញ	–	15,873	15,600	14,891	14,517	11,200	10,306	12,375	9,866	-33.9	-16.9	-32.0

*សំគាល់: អង្កេតចំនួលអ្នកបំរើ អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែ កម្មករកាត់ដេរ អ្នកម៉ូតូឌុប និងកម្មករសំនង់មាន និងគ្មានជំនាញ ចាប់ធ្វើនៅខែកុម្ភៈ ២០០០ ។ * ចំនូលអ្នកបំរើមិនរាប់បញ្ចូលទាំងអាហារ និងការស្នាក់នៅដែលម្ចាស់ហាងផ្តល់ឱ្យទេ ។ ប្រភព: វបសអ ។*

តារាង៦. ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុ ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១ (តួលេខនៅចុងការិយបរិច្ឆេទ)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
						គិតជាពាន់លានរៀល						
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធ	391	550	881	1,172	1,550	1,961	2,510	2,448	2,589	2,733	2,807	2,951
ទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធ	59	99	31	-109	-435	-591	-679	-656	-759	-834	-821	-827
ឥណទេយ្យសុទ្ធលើរដ្ឋាភិបាល	143	148	128	54	141	111	41	6	3	-69	-82	-73
ឥណទានចំពោះផ្នែកឯកជន	237	293	435	637	682	731	860	932	898	905	947	992
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2	450	650	912	1,063	1,116	1,370	1,831	1,792	1,831	1,899	1,985	2,124
រូបិយវត្ថុ M1	200	279	329	385	466	515	546	540	540	548	544	569
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ	250	371	583	678	655	855	1,286	1,252	1,291	1,351	1,441	1,555
						ភាគរយប្រែប្រួលធៀបនឹងឆ្នាំមុន						
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2	35.1	44.3	40.3	16.6	4.9	22.7	39.1	27.4	26.8	9.6	8.4	18.5
រូបិយវត្ថុ M1	-1.9	39.5	17.9	17	21	10.5	9.2	7.8	1.5	-0.4	-0.4	5.4
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ	93.2	48.1	57.2	16.4	-3.4	30.5	53.4	38.5	41.7	14.2	12.1	24.2

ប្រភព: ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា ។

តារាង៧. ប្រតិបត្តិការថវិកាជាតិ ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១ (គិតជាពាន់លានរៀល)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
ចំណូលសរុប	148	161	187	220	230	329	378	336	377	366	400	360
ចំណូលពន្ធ	91	111	134	149	169	239	281	246	268	263	291	261
ពន្ធគយ	70	80	86	87	94	108	106	83	104	98	105	83
ចំណូលមិនមែនពន្ធ	56	47	44	68	51	87	97	84	85	100	107	97
អាជីវកម្មព្រៃឈើ	22	13	7	9	5	9	11	7	13	10	9	8
ប្រៃសណីយ៍ និងទូរគមនាគមន៍	15	14	16	21	22	27	34	14	25	23	28	30
ចំណូលជាមូលធន	0	2	10	3	9	3	0	6	23	3	2	2
ចំណាយសរុប	252	300	360	315	324	448	483	514	653	453	517	582
ចំណាយជាមូលធន	84	128	157	113	92	156	209	280	223	198	210	250
ចំណាយចរន្ត	168	172	203	202	245	291	274	234	430	255	307	333
អប់រំ និងសុខាភិបាល	23	25	31	32	33	70	35	32	150	27	47	52
ការពារជាតិ និងសន្តិសុខ	98	106	102	105	110	116	118	74	164	63	88	91
ក្រសួងផ្សេងៗ	48	41	71	65	83	103	122	128	116	165	172	190
ឱនភាពជាទូទៅ	-105	-139	-173	-95	-95	-119	-105	-178	-276	-87	-117	-222
ហិរញ្ញប្បទានក្រៅប្រទេស	108	140	170	111	67	104	168	212	164	165	160	236
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	-3	-1	3	-16	28	15	-63	-34	112	-78	-43	-13

ប្រភព: ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ (១៩៩៤-១៩៩៩ មធ្យមភាគប្រចាំត្រីមាស) ។

តារាង៨. គំរោងវិនិយោគដែលបានអនុម័ត ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១ *

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000			2001		
	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q1-Q4	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
							ចំនួនគំរោងវិនិយោគ					
សរុប	46	51	75	34	35	24	27	29	13	11	13	12
កាត់ដេរ	27	30	36	12	21	11	17	13	7	4	7	6
							មូលធនដែលបានចុះបញ្ជី (គិតជាលានដុល្លារ)					
សរុប	116.0	89.0	97.8	69.5	104.1	61.7	19.7	42.7	24.5	5.1	15.2	15.2
កាត់ដេរ	26.8	28.0	39.2	8.6	22.9	13.9	7.0	8.2	4.0	1.0	6.0	8.8
							ទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់ (គិតជាលានដុល្លារ)					
សរុប	303.0	76.2	186.7	190.4	212.3	118.5	85.8	86.6	56.0	10.1	29.1	16.5
កាត់ដេរ	25.1	25.4	39.6	9.7	30.2	19.9	28.3	17.3	7.5	5.7	8.2	10.0

*ប្រភព: ក្រុមប្រឹក្សាវិនិយោគកម្ពុជា (១៩៩៤-១៩៩៩ មធ្យមភាគប្រចាំត្រីមាស) ។ * ក្នុងនេះមានទាំងគំរោងពង្រីកគំរោងវិនិយោគដែលមានស្រាប់ ។*

សន្ទានុក្រម
វាក្យស័ព្ទខ្លះដែលប្រើប្រាស់នៅក្នុងអត្ថបទ

វុក្ខសាស្ត្រ (forestry)*
ប្រព័ន្ធសកម្មភាពជាប់ទាក់ទងនឹងព្រៃឈើ តំបន់ព្រៃឈើ ផលិតផលឈើ និងអនុផលព្រៃឈើ, ដែលត្រូវបានអនុវត្តតាមវិធីសាស្ត្រម៉ត់ចត់មួយមានទិដ្ឋភាពចំរុះខាងគោលនយោបាយ, ច្បាប់, បច្ចេកទេស, វិទ្យាសាស្ត្រ, និង រដ្ឋបាល ។

សម្បទានិក (concessionaire)*
អង្គភាពស្របច្បាប់ជាតិ ឬបរទេស ដែលរដ្ឋបានផ្តល់ឱ្យតាមរយៈដំណើរការដេញថ្លៃជាសាធារណៈនិងមានការអនុញ្ញាតត្រឹមត្រូវ នូវសិទ្ធិប្រើប្រាស់សម្បទានព្រៃឈើ ។

កិច្ចសន្យាសម្បទាននៅកម្ពុជា (concession agreement in Cambodia)*
កិច្ចសន្យារវាងរដ្ឋ នឹងសម្បទានិក សំរាប់ការគ្រប់គ្រងមានចីរភាព និងសំរាប់ការប្រមូលយកផលិតផលឈើ និងអនុផលព្រៃឈើ អំពីព្រៃសម្បទានមួយដែលមានការអនុញ្ញាតស្របតាមសេចក្តីចែងនៅក្នុងច្បាប់ព្រៃឈើ និងកិច្ចសន្យាព្រៃសម្បទាន ។

សួយ (royalties)*
ប្រាក់ដែលរូបវន្តបុគ្គល នីតិបុគ្គល ឬសហគមន៍ បង់ជូនរដ្ឋជាការទូទាត់ចំពោះផលិតផលឈើ និងអនុផលព្រៃឈើ ដែលប្រមូលយកបានពីព្រៃបំរុងរបស់រដ្ឋ ។

អនុផលព្រៃឈើ (non-timber forest products: NTFPs)
ផលិតផលក្រៅពីឈើ ដែលប្រមូលយកបានពីព្រៃឈើ និងមានជាអាទិ ឬស្សី ផ្តៅ ជ័រ បន្លែព្រៃ ផលិតផលបានពីសត្វព្រៃ និងផលិតផលផ្សេងទៀត ។

ភាពងាយរងគ្រោះ (vulnerability)
ស្ថានភាពងាយទទួលរងការប៉ះទង្គិចពីកត្តាមានគ្រោះថ្នាក់ ឬការវាយប្រហារផ្សេងៗ ដោយសារលក្ខណៈទន់ខ្សោយ ខាងផ្លូវកាយ, សំភារៈ ឬខាងសង្គមកិច្ច ។

អត្រាកំណើន (growth rate)
បំរើបំរួលគិតជាភាគរយនៃចំណូលជាតិនៅក្នុងឆ្នាំ ដោយធៀបនឹងឆ្នាំមុន ។

គ្រឿងបង្អាក់ទឹកចិត្ត (disincentive)
កត្តាបង្អាក់ចិត្តមិនឱ្យធ្វើសកម្មភាព ឬការប្រឹងប្រែងអ្វីមួយ ។

ការទទួលស្គាល់ (accreditation)
ការកសាងកិត្តិស្តង់ដា និងបទដ្ឋានផ្សេងៗសំរាប់ឧត្តមសិក្សា ។

* តាមនិយមន័យក្នុង ***សេចក្តីព្រាងច្បាប់ព្រៃឈើ*** (២០ កក្កដា ២០០១) ជាភាសាអង់គ្លេស ។

ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា-អត្រាជំនាវសំរាប់ឆ្នាំ២០០២

ជំនាវក្នុងស្រុក (១ ច្បាប់ x ៤ លេខ = ៤ ច្បាប់ក្នុងមួយឆ្នាំ)

p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាអង់គ្លេស ($១៤) p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាខ្មែរ (៥.០០០រៀល) បង់ជាប្រាក់សុទ្ធ p ឬជា US-dollar cheques p

(ប្រសិនបើបង់ជា US-dollar cheques សូមថែម $២ទៀត សំរាប់សេវាធនាគារ) សរុប: ____________________

ជំនាវក្នុងស្រុក - បញ្ចុះតំលៃ (៥ ច្បាប់ x ៤ លេខ = ២០ ច្បាប់ក្នុងមួយឆ្នាំ)

p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាអង់គ្លេស ($៦០) p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាខ្មែរ (២០.០០០រៀល) បង់ជាប្រាក់សុទ្ធ p ឬជា US-dollar cheques p

(ប្រសិនបើបង់ជា US-dollar cheques សូមថែម $២ទៀត សំរាប់សេវាធនាគារ) សរុប: ____________________

ជំនាវក្រៅប្រទេស (១ ច្បាប់ x ៤ លេខ = ៤ ច្បាប់ក្នុងមួយឆ្នាំ)

p ថៃ ឡាវ វៀតណាម p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាអង់គ្លេស ($២៥)* p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាខ្មែរ ($១៥)*

p អាស៊ី អឺរ៉ុប p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាអង់គ្លេស ($៣០)* p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាខ្មែរ ($២០)*

p អាមេរិក អាហ្វ្រិក p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាអង់គ្លេស ($៣៥)* p ទស្សនាវដ្តីជាភាសាខ្មែរ ($២៥)*

* ថ្លៃជំនាវនេះរួមទាំងសេវាប្រៃសនីយ៍រួចហើយ ។ បង់ជាប្រាក់សុទ្ធ p (នៅភ្នំពេញ) ឬជា US-dollar cheques p (ប្រសិនបើបង់ជា US-dollar cheques សូមថែម $២០ ទៀតសំរាប់សេវាធនាគារ) ។ សូមបញ្ជាក់ថា វិទ្យាស្ថានទទួលការបង់ប្រាក់ពីបរទេសជា US-dollar cheques ឬ bankers draft តែប៉ុណ្ណោះ ។ **សរុប:** ____________________

ងារ: p បណ្ឌិត p លោក p លោកស្រី p កញ្ញា p ផ្សេងៗ ____________________

នាមត្រកូល ____________ នាមខ្លួន ____________ តួនាទី ____________

ក្រុមហ៊ុន/អង្គការ ____________________

អាសយដ្ឋាន (ប្រអប់សំបុត្រ CCC បើមាន) ____________________

ខេត្ត/ក្រុង ____________ ប្រទេស ____________ ទូរស័ព្ទ ____________

ទូរសារ ____________ អ៊ីម៉ែល (e-mail): ____________

បើលោក/លោកស្រី ត្រូវការជាវ សូមបំពេញបែបបទនេះ ហើយបញ្ជូនមក វិបសអ-CDRI វិញ ដោយភ្ជាប់មកជាមួយនូវចំនួនទឹកប្រាក់ដែលត្រូវបង់ផង ។

សូមជូនដំណឹងទៅផ្នែកបោះពុម្ពផ្សាយនៅ CDRI ប្រសិនបើអាសយដ្ឋានរបស់លោក-អ្នក មានការផ្លាស់ប្តូរ ។

ព័ត៌មានថ្មីៗពី វបសអ

វបសអ

សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាភិបាលទាំងអស់បានជួបប្រជុំប្រចាំឆ្នាំនៅថ្ងៃទី៦-៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១ ដើម្បីពិនិត្យលទ្ធផលការងារ និងរបាយការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុឆ្នាំ២០០១ អនុម័តផែនការប្រតិបត្តិការនិងថវិកាឆ្នាំ២០០២ និងអនុម័តក្របខ័ណ្ឌគោលនយោបាយសំរាប់តំរង់ទិសកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស ។ ក្របខ័ណ្ឌគោលនយោបាយនេះត្រូវបាន រៀបចំឡើងក្នុងរយៈពេលមានបេសកកម្មប្រឹក្សាយោបល់របស់លោក Paul Matthews ក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០១ បានផ្អែកលើបទពិសោធន៍កន្លងមករបស់ វបសអ ក្នុងការងារ អភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្ស ឯកសារផែនការផ្សេងៗរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ព្រមទាំង យោបល់ និងអនុសាសន៍ផ្សេងៗរបស់អ្នកជាប់ពាក់ព័ន្ធ និងដៃគូនានារបស់ វបសអ ។ ពីថ្ងៃទី០៤ ដល់ ០៦ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១ វបសអ បានរៀបចំសិក្ខាសាលាមួយ ជូនដល់សមាជិកព្រឹទ្ធសភា និងរដ្ឋសភាស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ថវិកាជាតិ និងការអភិវឌ្ឍន៍ ។ វិទ្យាស្ថានបានស្វាគមន៍លោក Bruce McKenny, លោក ព្រំ-តុលា, លោកស្រី Moudda Billmeier ដែលចូលមកបំរើការជាបុគ្គលិក វបសអ ។

ផ្នែកស្រាវជ្រាវ

ដំណាក់កាលទីពីរនៃការប្រមូលទិន្នន័យសំរាប់ការសិក្សាពីដីធ្លី និងសន្តិសុខស្បៀង បានចប់ស្រេចបាច់ក្នុងចន្លោះពេលពីខែកញ្ញា-វិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០១ ។ ព្រមគ្នានេះដែរ ទិន្នន័យទាំងអស់ដែលជាប់ទាក់ទិននឹងការសិក្សាពីទីផ្សារដីធ្លី ត្រូវបានកត់ត្រាចូលក្នុងប្រព័ន្ធមួយ ។ របាយការណ៍អភិវឌ្ឍន៍ធនធានមនុស្សនៅកម្ពុជា សំរាប់ឆ្នាំ ២០០១ ត្រូវបានបង្ហើយ និងដាក់ជូនក្រសួងផែនការ និង UNDP ។ ក្នុងត្រីមាសទី៤ ឆ្នាំ ២០០១ វបសអ បានចាប់ផ្តើមកម្មវិធីស្រាវជ្រាវថ្មីពីរស្តីពី ការតាមដាននិងវិភាគពីភាពក្រីក្រ និងកម្មវិធីធនធានធម្មជាតិ និងបរិដ្ឋាន ។ ដំណាក់កាលទី៣ នៃគំរោងរបស់បណ្តាញវិភាគអភិវឌ្ឍន៍ស្តីពីការបង្កើនចំនួនមុខរបរ និងការងារក្រៅកសិដ្ឋាន បានចាប់ដំណើរការតាមរយៈសិក្ខាសាលាស្តីពីវិធីសាស្ត្រដែលបានធ្វើកាលពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១ ។

មជ្ឈមណ្ឌលដើម្បីសន្តិភាព និងអភិវឌ្ឍន៍ (មសអ)

ការប្រជុំតុមូលប្រចាំខែ ឧបសែល ដើម្បីទប់ស្កាត់ទំនាស់នៅក្នុងការបោះឆ្នោតឃុំ-សង្កាត់បានបន្តធ្វើជាទៀងទាត់ ។ មសអ បានរៀបចំសិក្ខាសាលាមួយសំរាប់ប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ និងបានជួយសំរួលដល់ការសន្ទនារវាងភាគីផ្សេងៗនៅក្នុងជំលោះខាងពលកម្ម ។ ក្រុមបណ្តុះបណ្តាលរបស់ មសអ បានដំណើរការវគ្គសិក្សាពីរទៀតស្តីពីវិធី *គ្រប់គ្រងការប្រែប្រួល* សំរាប់មន្ត្រីនៅមូលដ្ឋាន ក្នុងតំបន់ផ្ទុះផ្សានៅអន្លង់វែង និងត្រពាំងប្រាសាទ ។ មសអ ក៏បានចាប់ផ្តើមដែរនូវកំរងសិក្ខាសាលាថ្មីមួយសំរាប់ស្ត្រី ស្តីពីការគ្រប់គ្រងទំនាស់ និងការកសាងសន្តិភាព ដែលត្រូវបន្តក្នុងខែមករា និងមីនា ឆ្នាំ ២០០២ ។ ក្នុងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០១ មសអ បានដឹកនាំក្រុមបេសកកម្មចំរុះរដ្ឋាភិបាល-NGO ទៅប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូងដើម្បីផ្លាស់ប្តូរបទពិសោធន៍ និងសិក្សាពីបទពិសោធន៍កសាងសង្គមឡើងវិញក្រោយពេលបញ្ចប់ទំនាស់ ។ ក្នុងបេសកកម្ម សមាជិកក្រុមបានពិភាក្សាពីកំណែទំរង់ និងយុទ្ធសាស្ត្រនានា ដែលជួយជំរុញដល់ការផ្សះផ្សានិងការកសាងជាតិ ។ មួយចំណែកទៀត សៀវភៅរូបភាពទាំងបួនក្បាលស្តីពី *ការសុំរុះសំរួលប្រកបដោយសតិ* ដែលជាការណែនាំតាមបែបពុទ្ធសាសនាពីវិធីគ្រប់គ្រងទំនាស់ និងកសាងសន្តិភាព ត្រូវបានបោះពុម្ពឡើងវិញ សំរាប់ផ្សព្វផ្សាយនៅក្នុងឆ្នាំថ្មី ។

បណ្ណាល័យ

បណ្ណាល័យ វបសអ បានផ្លាស់បន្ទប់ទៅនៅកន្លែងធំទូលាយជាងមុនដើម្បីតំរូវតាមការរីកចំរើននៃសេវា និងកំណើនចំនួនអ្នកប្រើប្រាស់បណ្ណាល័យ ។ កុំព្យូទ័រច្រើនគ្រឿងទៀតត្រូវបានដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់ ដើម្បីសំរួលដល់ការរកសៀវភៅ ។

ផ្នែកបោះពុម្ពផ្សាយ

ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ក៏មានផ្សាយជាភាសាអង់គ្លេសដែរ ៕

Cambodia Development Review **is also available in English.**

ឯកសារបោះពុម្ពផ្សាយរបស់ *វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា*

ទស្សនាវដ្តី អភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ឆ្នាំទី៦ លេខ១ ខែមករា-មីនា ឆ្នាំ២០០២

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ផ្ទះលេខ៥៦ ផ្លូវ៣១៥ ទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា

អាសយដ្ឋានប្រៃសណីយ: ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា

ទូរស័ព្ទ: (៨៥៥-២៣) ៣៦៨-០៥៣, ៨៨០-៧៣៤, ៨៨៣-៦០៩ ទូរសារ: (៨៥៥-២៣) ៣៦៦-០៩៤

e-mail: cdri@camnet.com.kh / pubs@cdri.forum.org.kh

website: http://www.cdri.org.kh

ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា បោះពុម្ពដោយ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា នៅភ្នំពេញចំនួន ៤ដង/មួយឆ្នាំ ជាភាសាខ្មែរ និងអង់គ្លេសក្នុងពេលដំណាលគ្នា ។

ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ផ្តល់ជាវេទិកាមួយ ដើម្បីពិភាក្សាពីបញ្ហានៃការអភិវឌ្ឍន៍ដែលកំពុងតែជះឥទ្ធិពលដល់ប្រទេសកម្ពុជា ។ ***អត្ថបទតាមដានសេដ្ឋកិច្ច*** ផ្តល់ជូននូវមូលវិចារឯករាជ្យស្តីពីដំណើរប្រព្រឹត្តទៅនៃសេដ្ឋកិច្ចប្រទេសកម្ពុជា ។

ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ស្វាគមន៍អត្ថបទទាំងឡាយពីប្រិយមិត្តអ្នកអាន ។ លិខិតត្រូវចុះហត្ថលេខា ប្រត្យក្សភាព ទូរស័ព្ទ និងមានអាសយដ្ឋានផង ។ អ្នកនិពន្ធទាំងអស់ត្រូវទាក់ទង វបសអ មុននឹងជូនអត្ថបទរបស់ខ្លួន ទោះជាឯកសារនោះមិនទាន់រៀបរយក៏ដោយ ។ ឯកសារទាំងអស់នឹង ត្រូវកែសម្រួលសំរាប់ការបោះពុម្ព ។ វបសអ សូមរក្សាសិទ្ធិបដិសេធការបោះពុម្ព ដោយមិនចាំបាច់បញ្ជាក់ពីហេតុផល ។

គ្រឹះស្ថានផ្សាយ: វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

គ្រប់គ្រងកែសំរួលស្តីទី: អែម សូវ៉ានី / កែសំរួលផលិតកម្ម: អ៊ុំ ចាន់ថា

អ្នកបកប្រែ: យូ សិទ្ធិរិទ្ធ

រោងពុម្ព: រោងពុម្ពជប៉ុន ភ្នំពេញ

រក្សាសិទ្ធិ ២០០២ វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង-គ្មានផ្នែកណាមួយនៃការបោះពុម្ពផ្សាយនេះត្រូវបានចំលងទុក ឬផ្សព្វផ្សាយតាមទម្រង់ និងតាមមធ្យោបាយផ្សេងៗដូចជា: អេឡិចត្រូនិក យន្តកម្មថតចម្លង... ដោយគ្មានការអនុញ្ញាតជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរពី វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជាឡើយ ។

ISSN 1560-7615

ទំនួលខុសត្រូវលើគំនិត សត្យានុម័ត និងការបញ្ចេញយោបល់ទាំងឡាយនៅក្នុង *ទស្សនាវដ្តីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា* គឺជាបន្ទុកផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ការបញ្ចេញយោបល់ និងការបកស្រាយទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់ *វបសអ* ទេ ។